

Trimiterea întâi către Timotei a slăvitului și întru tot laudatului Apostolul Pavel. Tălcuită în limba elină, de sfințitul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei și în urmă în limba proastă grecească de cuviosul Nicodim Atonitul, apoi în limba română de smeritul V. P. M.

Pricina trimiterei a aceii către Timotei,¹⁾ după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.

Timotei acesta a fost unul din cei mai adevărați și mai a leși ucenici ai Apostolului Pavel, și atâta a fost de lipit de dragostea învățătorului său, în cât a priimit de l'a tăiat împrejur pentru iconomie Pavel acela, zic, carele propoveduia altora a nu se tăia împrejur, și carele pentru tăerea împrejur a slătit împotivă Apostolului Petru²⁾. Deci pentru Timotei acesta multe laude mărturisește dumnezeescul Apostol la multe părți ale Epistoliilor sale³⁾, și acestuia a scris această trimitere pen-

¹⁾ Trimiterea aceasta s'a scris după Meletie, în anul 25 după înălțarea Domnului (In Biser. Istorie).

²⁾ Vezi la cap. XVI al Faptelor stih 2 unde se zice: „Că Timotei a fost fiu al oare căreia femei iudaică credincioasă, tată având elin, carele se mărturisiă de frații cei ce erau în Lisira și în Iconie... pre acesta a vrut Pavel să iasă împreună cu dânsul și luându'l Va tăiat pre el împrejur, pentru indevii cei ce erau în locurile acelea; că știu toți pre tatăl lui elin“.

³⁾ Drept aceea Filipisenilor scriă pentru Timotei: „Cercarea lui însa o cunoașteți, zice, cum că ca unui părinte fiul, împreună cu mine a slujit în Evanghelie“ (Filip. II, 22). Iar Corintenilor: „Am trimis, zice, vouă pre Timotei, carele este mie fiu iubit și credincios întru Domnul“ (I Cor. II, 17). Și iarăși: „Vedeți au cumva să'l defaima cineva; că lucrul Domnului lucrează ca și eu“ (Tij. XVI, 11). Și către Evrei însa scriă despre dânsul: „Cunoașteți pre fratele Timotei slobod“ (Evr. XIII, 23). Iar Hrisostom zice, cum că: „Și minunile cele ce se fac acum, arată pre îndrăsneala lui“ (In pricina trimiterei acesteia). Minuni însa poate zice Hrisostom, cele ce se fac prin sfintele moaște ale Apostolului Timotei, care moaște atuncea se aflau în Constantinople în Biserica

tru o pricină ca aceasta. În Efes, unde cel întâiu Episcop a slătut Timotei, erau oare cari hristiani păzind cele iudaicești, cari se apucau să amăgiască pre cei mai proști, propoveduind cum că se cuvine a păzi Legea cea Veche. De aceasta Ma. Pavel aduce aminte lui Timotei, carele știă credința cea întru Christos, și îl învață pre el dupre lege, poruncind lui să opriască pre aceia ce vorovesc afară de dreapta învățătură și să-i cerce; fiindcă și însuși Pavel a dat lui satana pre Imeneu și pre Alexandru, pentru ca să se învețe a nu hulî. Și după ce i-a adus aminte lui Timotei de aceasta, îi rânduește lui și oare care canoane bisericești. a) Dupre rugăciune, cum și unde și pentru care se cuvine a se rugă hristianii. b) Cum că se cuvine femeile a tăcea în biserică și a nu învățî, ci mai ales a se învăța. c) Cari și cum se cuvine a fi Episcopii și presviterii și diaconii. d) De câți ani se cuvine a fi văduvele când se împreună numeră în ceata cea văduviască a bisericei, și care se cuvîn a fi. e) Cum că cei mai tineri se cuvine a păzi întreaga înțelepciune și a se căsători mai bine, decât a viețui rușinat. f) Cum că se cuvine să porunciască bogătilor să nu cugeteze înmalt, nici să nădăjduiască în bogăția lor. g) Îl îndeamnă pre el să nu mai bea apă și să ia aminte de învățătură; fiindcă vor veni vremi a se depărtă oare cari dela credință. h) Îl învață, cum că mâncările sânt curate și cum că se cuvine a se păzi de prigoniri în cuvinte, și de întrebări necurate, întru care unii laudându-se, s'au lepădat de credință. Și în sfârșiu învățându'l pre el cum se cuvine a stăpâni și a ocărui pre norodul său, sfârșește Epistolia. Inșă s'ar nedumeri cineva pentruce Pavel nu a scris epistolia nici lui Sila, nici lui Varnava, nici lui Climent, nici lui Luca, nici altuia oare căruia din aceia, cari se aflau împreună cu el întru propoveduire, ci numai lui Timotei și lui Tit? La această nedumerire ar zice cineva, cum că pre aceia îi aveă încă Pavel împreună cu sineși umblând; iar acestora, adecă lui Timotei și lui Tit, le-a fost încredințat biserici și eparhii; pentru aceasta aveă trebuință a scrie lor acelea, ce se cuveniau să facă și a-i mângâia cu epistoliiile sale. Iar de te nedumerești încă, o celitorule, pentruce nu i-a făcut desăvârșit pe Apostolii aceștia Pavel întru toată înțelepciunea, ci după ce a încredințat lor apărare și oblăduire de noroade, iarăși le scrie și îi gătește? La aceasta răspundem fie: mai întâiu că niminea este desăvârșit, ci măcar și învățator de ar ajunge cineva a fi

17. Apostoli din Efes mutate în Constantinopole, cu porunca împăra-
lului Constantie, prin Ma. Duca Artemie al Alexandriei și mucenicul,

iarăși are trebuință a se povățui la multe de către cei mai desăvârșiți. Și alt-fel încă, de vreme ce biserica, și norodul lui Christos atunci de curând s'a fost alcătuit, nu eră lucru lesne unui episcop a rândui și a pecetlui în sufletele hristianilor toate prin viul său glas și prin învățatură. Apoi iă aminte și toată învățătura epistoliei acesteia către Timotei, că nu este atât de mică, care să se potriviască la ucenici și la cei ce se ocârmuiesc, ci este una ca aceasta de mare cuviință, care se potrivește unui învățător și păstor¹⁾.

¹⁾ Insemnează că trimiterea aceasta este a cinciu după rândniială și după vremile în care scriă trimiterile sale Pavel, după amândouă cele către Tasalonicheni și după amândouă cele către Corinteni, precum zice Teodorit în procvântarea trimiterilor lui Pavel.

TĂLCUIREA LA CEA I-a CĂTRE TIMOTEI.

CAP. I.

1. Pavel Apostolul lui Iisus Christos, duple porunca Dumnezeului Mântuitorului nostru.

Fiindcă urmează Pavel a dă legiuri și rândueli lui Timotei pentru aceasta ca să facă cuvântul său vrednic de crezare, se vestește pre sineși Apostol înlată la începutul Epistoliei și ca cum ar zice lui: eu nu voiu grăi dela sine-mi, ci cuvintele lui Christos le voiu zice, celui ce m'a trimis pentru ca să propoveduesc. Vezi dar tu, o Timotee, să nu te arăți neascultător, și fiindcă mare eră dregătoria Apostolului, pentru a nu se arătă că se mândrește de aceasta, duple urmare zice: «duple porunca lui Dumnezeu». Eu nu am răpit, zice, de sine-mi dregătoria aceasta apostoliască, ci datorie a mea neapărată este și poruncă dumnezeiască plinesc; căci zicerea «duple poruncă», care o zice aicea, este mult mai lucrătoare decât zicerea «chemat», ce o zice la alte epistolie ale sale, adecă: «Pavel chemat Apostol» (Rom. I, 1). Nu se vede însă nici la o parte a Scripturilor să porunciască lui Pavel Dumnezeu Părintele, ci Christos, că aceasta a zis lui: «Mergi că eu la neamuri de parte te voiu trimite pre tine» (Fapte XXII, 21). Și iarăși: «Nu te temi, Pavle, că înaintea Chesarului trebuie să stai» (Fapte XXVII, 27). Așijderea încă și Duhul cel Sfânt zice despre Pavel: «Osebiți mie pre Varnava și pre Savlu, la lucrul care îi chem pre ei» (Fapte XIII, 2). Dar însă poruncile Fiiului și ale Duhului însuși, sânt obștești porunci și ale Părintelui, pentru ființa și cinstea lor cea întocmai, precum și din următoarele cuvinte se arată.

Și a Domnului Iisus, nădejdei noastre.

Vezi, o cetitorule, că porunca cea către Pavel, este obștească a Tatălui și a Fiiului? Vezi însă și cum David adecă a zis des-

pre Tatăl «nădejdea tuturor marginilor pământului» (Psalm. LXIV, 6). Și Pavel însuși ziceă aceastași întru alt loc: «Că am nădăjduit în Dumnezeu cel viu» (I Timot. IV, 10). Iar acum aicea aceștia Pavel numește pre Christos nădejde a noastră, pentru ca să ne învățăm, că toate însușirile cele firești a le Tatălui, duple ceea ce e Dumnezeu, obștești sânt și ale Fiiului. Și în cuviincioasă vreme a pus Pavel și numirile acestea, pre a Mântuitorului adecă la Tatăl, iar pre a nădejdei la Fiul; căci fiindcă învățătorul și păstorul se luptă cu multe greutăți și ispite (pentrucă tot războiul diavolului și al oamenilor celor răi și păgâni, se face împotriva învățătorului și a păstorului; căci învățătorul și păstorul biruind și obosindu-se, mai cu lesnire vor cădea și se vor birui și ucenicii și cei ce se păstoresc toți, precum este scris: «Bate-voiu păstorul și se vor risipi oile» (Zah. XIII, 7). Pentru acestea, zic, Pavel aicea mângâie pre învățătorul și păstorul Timotei, și zice lui că nu se cuvine a te întristă pentru ispite, o Timotee, fiindcă avem mântuitor un om, ci pre însuși Dumnezeu și Tatăl, carele îngrabă ne va mântui de primejdii, și de ispite; ci și de nu ne vom mântui curând de primejdiile acestea, însă trebuie să nădăjduim cele mai bune; pentrucă nădejdea noastră este nerușinată care este Christos, fiindcă noi oamenii duple două chipuri ne mângâem și putem să suferim primejliile; sau pentru că curând cu lucrul scăpăm de acestea, sau pentrucă avem nădejdi bune a scăpa de acestea în viitorime.

2. Lui Timotei adevăratului fiu întru credință.

Adecă eu zic ție, lui Timotei, celui ce te-ai născut prin credință fiu al meu, că har fie ție, milă și pace; căci propunerea «în» aicea, este în loc de «prin», precum aiurea mai curat o zice Pavel: «Căci prin Evanghelie eu v'am născut pre voi» (I Cor. IV, 15)¹⁾. Lăudând însă pre Timotei, nu l'a numit numai fiu al său, ci și curat și adevărat; curat însă îl numește pre el duple două chipuri, și pentrucă Timotei mai mult păziă asămănarea cea cu Pavel decât ceilalți ucenici ai lui și pentrucă Pavel îl iubiă pre Timotei cu curățenie, și prea înțelepțește a pus zicerea «întru credință», pentru ca mai mult să îndemne pre Timotei la credința aceasta. Pentrucă dacă din început zice, tu, o Timotee, ai arătat atât de multă credință,

¹⁾ Pentru aceasta și înțeleptul Teodorit zice: „Foarte potrivit a însoțit credința cu numele cel atârnat; că nu firea ci credința l'a făcut fiu (al lui Pavel adecă) căci crezând în dumnezeiasca propoveduire, s'a învrednicit a numi tată pre dumnezeescul Apostol.

în cât prin aceasta te-ai făcut cu adevărat fiu al meu, cu mult mai vârtos se cuvine acum să te înarmezi cu credința aceasta și să nu te biruești, nici să te turburi de ispite? Pentru că aceasta este însușirea credinței ceii statornice, a nădăjdui pentru cele viitoare, adecă cum că are să se sloboadă de ispite, și dupre urmare să nu cadă.

Har, milă, pace.

Nici într-o parte alta în începutul scrisorilor sale nu a pus Pavel mila, fără numai aicea; o a făcut însă aceasta pentru două pricini, întâi pentru ca să se roage mai mult pentru duhovnicescul fiu, pentru Timotei adecă, de multă iubire părintească ce o aveă către dânsul, pentru carele se temeă și tremură, precum tremură un părinte pentru fiul său, pentru aceasta îi și porunciă să se îngrijiască de stomacul său și să nu beă apă; și alta încă, pentru ca să arate că învățătorii și păstorii norodului au trebuință de mai multă milă decât ceilalți oameni obștești ai norodului¹⁾.

Dela Dumnezeu Părintele nostru și dela Domnul Iisus Christos Domnul nostru.

Și cu aceste cuvinte iarăși mângâe Pavel pre Timotei căci dacă Dumnezeu este Părinte al nostru, zice, arătat este că poartă de grijă și pronoisește pentru noi ca pentru fiii săi, că dar ne va milu, și va da nouă Darul său, în cât toți noi să fim dăruți de către el și să avem pace despre vrășmașii noștri.

3. Precum te-am rugat pre tine să rămâi în Efes, pre când mă duceam în Machedonia.

Vezi o cetitorule, blândețea fericitului Pavel și bunătatea, cum întrebunțează cuvinte către Timotei, nu de învățător, ci de un prieten rugător; că nu a zis, precum am poruncit ție, ci precum te-am rugat; căci o dulce voroavă ca aceasta se cuvine a întrebunță învățătorii către adevărații și iubiții lor ucenici; iar către ucenicii cei răi ai lor și neadevărați, se cuvine a întrebunță alte cuvinte înfruntătoare adecă și aspre. A rugat însă Pavel pre Timotei să rămâe în Efes, fiindcă epistolia ce o a trimis către Efeseni, nu eră indestulă ca să-i îndrepteze pre ei; fiindcă oamenii obișnuesc a se arătă defăi-

¹⁾ Dupre zicerea: „Har vouă“, vezi la cap. I, stih 3 al ceii I-a către Corinteni, că aceastași chip este și acolo „Har vouă“, și aicea iarăși, „Har, milă și pace“, adecă eu Pavel zic ție, lui Timotei, sa fie ție har, milă și pace, în loc de te urez, te îmbrățișez pre tine, care obișnuim noi a le scrie mai înainte în Epistolii.

mători către scrisorile cele neînsuflețite și către epistoliile și poate a rugat pre Timotei să rămâe în Efes încă mai înainte de a trimite Epistolia către Efeseni. Însă este nedumerire și întrebare dacă cu rugăciunea aceasta ce a făcut Pavel către Timotei, ca să rămâe în Efes, de l'a așezat pre el, și de l'a pus în scaun ca să fie episcop al Efesului (prin aceea adecă); și se vede că se potrivește a fi aceasta, că zice dupre urmare.

Ca să poruncești oare căroră să nu învețe învățături streine.

Nu a zis Pavel către Timotei ca să rogi, ci ca să poruncești, care cuvânt este mai aspru, și nu a arătat anume pre aceia ce învăță streine, pentru ca să nu-i facă cu vădirea mai fără de rușine; iar a învăță streine este, a băgă cineva alte mincinoase și plăsmuite învățături, în dreapta și adevărata învățatură a Evangheliei; pentrucă eră oare care minciuno-apostoli din iudei, cari învățau cele ale legei pentru iubirea de slavă și pentrucă voiau a se numi învățători.

4. Nici a luă aminte la basne.

Basne însă aicea nu numește Apostolul pre Legea cea Veche, să nu fie! ci pândirile cele iudaicești, și dogmele cele mincinoase și de rea socotință¹⁾.

Și de ghenealoghii nemărginite.

Minciuno-apostoliile cei din iudei înșirau numărând strămoșii și răstrămoșii, ai neamului lor, pentru ca din aceasta să capete slavă și cinste, că au strămoși vechi ca aceștia; iar nemărginite ghenealoghii adecă numere de neamuri ale acestora au numit, sau căci neamurile lor se sue la multe vechi vremi, sau pentrucă acestea nu aveau nici o margine și sfârșit trebuit sau lesne cuprins de minte, ci eră cu anevoe cuprinsă și de multe feluri²⁾. De urmare însă este să arate Pavel aicea ghicitorește și pre elini; căci basnele erau însușiri ale elinilor și ghenealoghiile minciuno-zeilor și ale eroilor lor; ce fel adecă erau ghenealo-

¹⁾ Și Teodorit zice așa: Basne însă nu pre învățatura Legei o a numit, ci pre tâlcuirea cea iudaicească, care de dânsii se numește poftorire.

²⁾ Aceștia Teodorit zice, că cei ce crezuseră din iudei, mândrindu-se pentru cunoștința Testamentului Vechiu, făceau întrebări oare cari hristianilor celor din neamuri, înfruntându-i pre ei ca pre niște neînvățați de dumnezeieștile cuvinte și apucându-se să-i înduplece pre aceea să păziască petrecerea vieței dupre lege, și aceștia numerau neamurile cele din Avraam și din David, cercetând ca cum de s'a născut Christos cu adevărat din aceștia dupre trup.

ghiile Pelopidelor dela Pelops și ale Checropidelor dela Che-crops și altele ale altora¹⁾.

Care dau mai mult întrebări decât iconomie a lui Dumnezeu întru credință.

Adecă Dumnezeu, zice, a iconomisit să priimiască pre toți oamenii și pre Iudei și pre neamuri prin credință. Iar acești mai sus ziși propun niște întrebări ca acestea; care desleagă pre iconomia aceasta a lui Dumnezeu; sau zice aceasta, cum că Dumnezeu a voit a dà nouă daruri mari și mai pre sus de lire și a arătat întru noi o iconomie minunată și nepovestită; pre această iconomie însă a bunătăței lui Dumnezeu, credința adecă, o priimește, iar ghenealoghiile cele de mai sus nu o priimesc, ci pricinuesc numai întrebări și prigoniri de vorbe, și nedumeriri, precum de pildă sânt acestea; și cum este cu putință a se face aceasta? Și noi cum putem să credem bunătățile cele ce au să fie! Și altele asemenea. Deci întrebările cele prigonitoare de cuvinte și nedumerire de acestea, gonesc credința, care este o învoire a inimei fără îndoire, precum o hotărăște Mar. Vasilie²⁾. Inșă poate ar zice cineva: Dar cum

¹⁾ Și Coresie încă zice că Evreii mai întâiu cercetau ghenealoghiile, precum se vede în cartea lui Ezdra și a lui Neemie, pentru că căutau să afle din care neam are să se nască Mesia, adecă Christos, iar acum mai mult nu se îngrijesc pentru ghenealoghiile acestea, pentru că a venit Christos.

²⁾ Că așa zice Mar. Vasilie: „Credința este o învoire neîndoită de cele auzite întru încredințarea adevărului, de cele propoveduite cu Darul lui Dumnezeu (Cuv. despre credință în cele aschiticești). Pentru aceasta zice și dumnezeescul Hrisostom: „Să nu luăm dar aminte la întrebări: că credincioși pentru aceasta ne numim ca fără de îndoială să credem cele ce se zic și de nimic să ne îndoim. Că de ar fi cele ce se zic ome-nești, ar trebui a le iscodi cu deadinsul, iar de vreme ce sânt ale lui Dumnezeu, trebuie numai a se cinsti și a se crede, iar de nu vom crede nici că este Dumnezeu ne vom înduplecă; căci cum știi că este Dum-nezeu cerându-i lui dare de seamă? Aceasta este cea întâi dovadă a cunoaște pre Dumnezeu, a crede întru cele ce se zice, fără de dovadă și de arătări; aceasta și Elinii o știu, că credeau zice în Dumnezeu; cu toate că în zic fără de dovezi și ce zic de Dumnezeu? La un om vră-jiitor și fermecător o făcea aceasta la Pitagora, zic: „eu am zis“, și la capiște se scria de-asupra tăcerea și își țineă gura cu degetul și își strân-gea buzele și tuturor celor ce treceau le poruncia să tacă“ (Vor. I-a la aceasta). Că Eghiptenii aveau de-asupra ușei capiștelor lor un idol ce se chemă Arpocrate, care își avea mâna în gură. Și arată punerea mâ-nei în gură, ca cei ce intră acolo trebuie să facă și să nu întrebe nici să publicarisiască tainile religiei lor. Pentru aceasta potrivit a zis și dum-nezeescul Diadoh: „Îndul credinței cercetându-se se învăluște, iar cu

a zis Domnul, căutați și veți afla? (Mat. VII, 7). Și iarăși: «Cercetați Scripturile» (Ioan V, 39). La care răspundem, cum că zicerea «căutați», ce o a zis Domnul, o a zis ca să cerem dela Dumnezeu cererile ce avem, cu dor ferbinte, și nu ca să căutam niște întrebări prigonitoare ca acestea și nedumeriri ne-bunești; așijderea și zicerea: «cercetați Scripturile» o a zis, pentru ca să ne învățăm și să știm amărățimea Scripturilor, și așa știindu-o aceasta, să contenim de prigonitoarele nedumeriri și întrebări.

5. Iar sfârșitul poruncei este, dragoste din curată inimă.

O fiul meu Timotee, de poruncești tu, zice, păstoriei tale, să nu zică alte învățături, această virtute sau faptă bună o vei sădi întru dânșii, adecă dragostea. Și iarăși de vei sădi dragostea în inimile lor, negreșit ori ce dogmă rău slăvitoare și stricată va perî dintre dânșii, pentrucă mai înainte se află între dânșii zavistie, neaflându-se dragostea; și apoi din zavistie se nașteă între dânșii iubirea de stăpânire și iubirea de slavă; iar din iubirea de stăpânire se nașteă, a voi ei să învețe cuvinte răsvrătite și strâmbe și din aceasta se pricinuiau eresuri; ci acum dinprotivă, sădindu-se între dânșii dragostea, toate acestea se strică. Vezi însă, o cetitorule, că Pavel cu îndatorire cere dela hristiani să aibă dragoste curată și adevărată, nu numai cu cuvinte, ci și cu inima și cu acest-fel de inimă care să fie curată și nevicleană și să nu fie umbrită de fățarnicie, ci să fie alcătuită de o așa fel de așezare, în cât a compătimi de relele întâmplări ale aproapei.

Și din conștiință bună și credință nefățarnică.

Fiindcă dragostea se întinde și între oamenii cei răi, că și furii iubesc pre furii și curvarii pre curvari; care această dragoste nu se face din conștiință bună, ci din conștiință rea și vicleană, nici din credință nefățarnică și adevărată, ci din credință fățarnică și mincinoasă; pentru aceasta zice Pavel aicea, că dragostea hristianilor se cuvine a se naște din conștiință bună și din credința cea întru Dumnezeu nefățarnică; căci acela ce crede în Dumnezeu fără fățarnie și adevărat, acela nici odinioară suferă a eși cândva din adevărata dragoste; fiindcă dragostea cea adevărată pre toți îi iubește și pre toți îmbrățișează și buni și răi; iar dragostea care o au cei răi este mincinoasă

așezare simplă privindu-se se limpezește; că apa a uitărei relcilor fiind fundul credinței, nu suferă a se privi de înțelegerile cele iscoditoare, lu cu simplitatea minții înnotăm prin apele ei, ca așa să ajungem în la manul voei lui Dumnezeu“ (Cap. XXII).

și pentru aceasta nu iubesc pe toți, ci mai ales și urăsc și rău fac celor mai mulți de aceasta și furii și ucigașii ucid și răpesc lucrurile celui de aproape lor. Din această zicere a Apostolului însă este a încheea cineva, cum că ori carele nu are dragostea aceasta nici hristian este¹⁾.

6. Dela care unii greșind, s'au abătut în voroave deșerte.

A greși, adică a nu nimeri, chiar se zice la accia, ce dau cu arcul, aruncând săgeți la țintă, și nu nimeresc. Zice dar Apostolul că și aicea, la viețuirea cea duple Christos, trebuie fiește-carele hristian să nimeriască de-adreptul la semnul și ținta hristianismului; și care este ținta hristianismului? Este credința cea curată și dragostea; însă oare-cari hristiani nu nimeresc și greșind ținta aceasta a credinței și a dragostei, s'au povârnit și au căzut în cuvinte zadarnice²⁾, dar cum a căzut? O spune duple urmare.

7. Vrând a fi învățător de lege.

Adecă pentru aceasta a căzut în cuvinte zadarnice, pentru că bolesc din iubire de stăpânire și au îndrăgire de slavă în inima lor; și nu ar fi fost unii ca aceștia de ar fi avut dragoste și credință în sufletul lor³⁾.

Neînțelegând nici cele ce zic, nici cele despre care adeverează.

Aicea prihănește pre cei de mai sus învățatori de străine dumnezeescul Apostol, cum că nu știu pravățul Legei Vechi, nici vremea, până la care stăpâneă și domniă Legea. Și dar, placă ei din neștiință greșiau, pentruce îi osândești, o fericite Pavle? Îi judec, zice, pentrucă neștiința ce o aveau ei, este de voe și pentrucă una ca aceasta se pricinuește din iubirea de stăpânire a lor și dintru a nu voi să aibă dragoste către fra-

¹⁾ De aceasta zice Coresie, cum că dragostea cea de acest-fel, care din inimă curată și din conștiință bună se naște, defaimă pre moarte, ca pre un lucru de nimica. Pentru aceasta și duple Ieronim, ava Ilarion murind zicea: Nu te teme o suflete a eși din trup; că iață șaptezeci de ani acum ai slujit lui Dumnezeu. Și Pavel zicea: „Nevoința cea bună m'am nevoit, calea o am săvârșit, deci să păstrează mie cununa dreptății“ (II Timot. IV, 7). Și mucenicii pre moarte o socotiau desfătare.

²⁾ Iar Icumenie zice cum că întrebările și ghenealoghiile cele ce le zicea mai sus, acestea acum le zice cuvinte zadarnice.

³⁾ Teodorit însă zice, cum că aceștia din Iudei erau, și nu erau vederat motivnici ai credinței, ci credeau adecă în Domnul, iar Evangheliceasca învățatură o stricau și cugetările lor le socotiau mai înțelepțești decât dumnezeieștile cuvintele Scripturilor a fi.

ții lor; fiindcă ei voesc zice, să fie puitori și învățători de lege, pentru aceasta se orbesc de patima iubirei de slavă și nu cunosc pravățul legei; drept aceea însuși ei sânt pricinuitoarii neștiinței ce o au, și pentru aceasta sânt vrednici de osândă. Dar pentru care lucruri adeverează? Poate pentru curățile și spălările ce le rânduia legea și pentru celelalte luări aminte.

8. Știm însă că bună este legea, de o întrebuițează cineva legiuit.

Noi, zice, știm cum că Legea cea Veche a lui Dumnezeu este bună și sfântă, însă de o întrebuițează cineva și legiuit, adecă de nu o tâlmăcește cineva numai cu cuvintele, ci o deplinește și cu faptele, căci cel ce învață cele ale legei, dar nu face cele ale legei, acela nelegiuit întrebuițează legea. Sau și dupre altă tâlmăcire: atuncea întrebuițează cineva legiuit legea, când prin lege se povățuește către dătătorul legei și deplinitorul legei Christos, fiindcă legea, neavând putere ca să îndrepteze pre oameni, pentru aceasta trimetea și povățuia pre cei ce o păzesc pre dânsa la Christos, carele îndreptează și aceasta a fost tot pravățul și scoposul și sfârșitul legei, adecă a povățui pre oameni la Christos: «Că sfârșitul legei, zice, este Christos» (Rom. X, 4). Deci legiuit întrebuițează cineva legea (adecă precum însăși legea poruncește), acela ce mai bine pre Christos alege decât pre lege.

9. Știind aceasta, că dreptului legea nu-i este pusă.

Omului celui drept, zice, nu i s'a pus lege, pentru că dreptul nu așteaptă a se învăța dela lege binde acela ce se cuvîntă a-l face, ci o știe aceasta din buna conștiința sa cea dinlăuntru și din Darul Duhului celui ce locuește în inima sa, și pentru aceasta nici de pedeapsă se teme că va lua. Iar drept se înțelege că zice aicea Apostolul, pre omul ce a isprăvit virtutea, carele urăște pre răutate și iubește bunătatea, nu pentru frica și pedeapsa legei, ci pentru însuși binele și virtutea; și carele face mai mari fapte bune, decât cel ce se învață de lege, fiindcă acesta nu priimește a avea pedepsitor și învățător al său pre Legea cea Veche, carea îi îngrozește să schinguiască pre cei ce o calcă, nu; ci are o cugetare vitejiască și cu mărimă de suflet întru sineși, cu carea covârșește pre legea cea copilărească, adecă pre cea potrivită copiilor și începătorilor, precum de pildă doftorul nu s'a făcut ca să vindece pre cei sănătoși, ci să vindece pre cel bolnav și rănit, nici zăbala s'a făcut pentru calul cel blând și regulat și supus, că acela și fără de zăbală merge drept, ci s'a făcut pentru cel

albatec și neregulat și nesupus cal¹⁾. Într'acest chip și legea nu s'a făcut pentru cei sănătoși și pentru dreptii cei bine regulariși ci pentru păcătoșii cei neregulariși și neputincioși.

Ci celor nelegiuți și nesupușilor și necinstitorilor și păcătoșilor, ocărătorilor de părinți și ocărătorilor de maice și ucigătorilor de oameni.

10. Curvarilor, Sodomitenilor, tâlharilor, mincinoșilor și călcătorilor de jurământ.

Aicea înșiră Apostolul duple fel păcatele, pentru ca să înduplece pre cei din Iudei să se rușineze, că legea aveă epistarie asupra răilor celor de acest fel; și toate păcatele acestea le aveau Iudeii cei ce urmau legea; căci cum nu erau necinstitori de Dumnezeu Iudeii, cari adese ori se închinau idolilor, și jertfeau pre fiii lor demonilor? «Că au jertfit, zice, pre fiii lor și pre ficele lor dracilor» (Psalm. CV, 35). Sau cum nu erau ucigași cei ce sburătau cu petrii pre Moise și pre Aaron și pre Isus al lui Navi și Halelo: «Că a zis, zice, toată adunarea să ucidă pre aceștia» (Numer. XIV, 10). Și cei ce ucidau pre proroci (Cartea a III a Împăr. XIX, 10). Și cei ce au avut mâinile lor pline de sânziuri? «Mâinile voastre sânt pline de sânziuri» (Is. I, 15). Așijderea încă și ocărători de părinți erau Iudeii, precum mai ales a stănut Avesalom asupra lui David tatălui său și nesupuși și fărădelege și toate celelalte rele le aveau, câte aicea una după alta le numără Apostolul, precum va înțelege cineva aceasta, de va ceti istoria Sf. Scripturi. Pentru această pricină dar s'a dat legea Iudeilor celor păcătoși ca aceștia, ca să oprească răutatea lor; care și auzea Pavel însemnându-o zicea: «Deci ce legea? pentru călcările de poruncă s'a adaus» (Gal. III, 19). Iar dreptilor nu este de nevoie Legea cea Veche, fiindcă ei nu se abat spre călcările poruncilor, nici fac păcatele cele zise.

Și orice altă se împotrivește învățătorei ceii sănătoase.

Măcar deși patimile și răutățile cele mai sus zise, erau îndestulate, dar însă Apostolul nu s'a îndestulat numai cu acelea ci a zis încă și cuprinzător și de obște, cum că și orice altă

¹⁾ Și Coresie încă zice, ca Hrisostom voește, că dreptul nu este sub lege, ci de-asupra legeri. Iar Augustin în tâlcuirea Psalm. I zice: „Că dreptul nu este sub lege, fiindcă în legea Domnului se află voea lui; pentru că cel ce este în lege, duple lege umblă, iar cel ce se află sub lege, duple lege se face și se lucrează, nu lucrează. Și cel ce este în lege, este slobod, iar cel ce de sub lege este rob.

patimă și păcat este împotriva sănătoasei învățături Evangheliei, asupra acelor toate, s'a rânduit legea. Se arată însă din zicerea aceasta a Apostolului, cum că toate patimile cele de mai sus zise își au intrarea și începutul lor din dogme rele și stricate; fiindcă acestea sânt protivnice dreptelor și sănătoaselor dogmelor Evangheliei.

11. Dupre Evanghelia slavei fericitului Dumnezeu.

Zicerea aceasta se unește cu cea de mai sus așa: «Adeca orice altă se împotrivesc învățături ceii sănătoase, care este dupre Evanghelie»¹⁾; dar pentruce a slavei Evangheliei numește Pavel pre Evanghelie? Pentru aceia ce se rușinau și socotiau necinste goanele cele pentru Evanghelie și patimile cele pentru Christos. Deci arată Pavel cu cuvântul acesta, cum că a pătimii cineva și a fi gonit pentru Christos, este slavă. S'au zice Evanghelie a slavei și pentrucă pricinuește pre slava ceea ce va să fie în ceriuri; căci, zice, deși patimile au rușine în viața aceasta, dar întru cea viitoare au slavă și cinste; iar slava aceasta o binevestește și o arată nouă Evanghelia; căci fiește care bună vestire este veste făcătoare de bucurie a bunătăților celor viitoare și nu a celor de față, sau «slavă a lui Dumnezeu» numește pre slujba și credința cea întru Dumnezeu și dogma și cugetarea cea bine cinstitoare despre Dumnezeu, care evangheliceasca propoveduire le învață²⁾.

Care mi s'a încredințat mie.

Mie, zice, mi s'a încredințat propoveduirea Evangheliei și nu minciuno-apostolilor, căci Evanghelia lor este evanghelie de rușine și nu de slavă.

12. Și har cunosc lui Christos Iisus Domnului nostru celui ce m'a împuternicit pre mine.

Fiindcă mai sus a zis Apostolul, că Evanghelia, care mi s'a

¹⁾ Drept aceea, forma aceasta săritoare așa se îndreptează: „Adeca orice altă se împotrivesc învățături ceii sănătoase, cei dupre Evanghelia slavei fericitului Dumnezeu“.

²⁾ Teodorit însă zicerea aceasta tâlcuindu-o zice: „A arătat cum că cele de nevoie ale legii sânt unite și conglăsuite cu Evanghelia, iar de nevoie ale legii sânt; să nu prea curvești, să nu ucizi, să nu furi și câte ca acestea; iar de prisos ale legii sânt: cele despre jertfe, și zile, și morți și leproși, și cele asemenea cu acestea; pre a cărora plinire o a însoțit cu locul cei afierosit (adecă cu Ierusalimul, că întru acestea a zis să adune și să facă acele trei mari praznice, Paștele, Cincizecimea și înțierea corturilor și celelalte obiceiuri ale legii), ca acela desflințându-se să se arate și desflințarea acestora.“

încredințat mie, pentru ca să nu se arate că se mândrește și să se fălește, pentru aceasta aicea, totul îl dă la Dumnezeu, zicând, cum că lui Christos Iisus să-i fie har, carele a dat mie putere, ca să iau asupra-mi sarcina cea de acest fel a Evangheliei; căci a stă cineva să se lupte cu primejdiile de toate zilele și aducătoare de moarte, aceasta nu este însușire a neputinței omenеști, ci a dumnezeеștei puteri. Acest smerit cuvânt al lui Pavel este și se zice adevărat smerită cugetare, iar smerenia noastră nu este adevărat smerită cugetare, ci numai cuvântare de smerenie, adecă noi nu avem smerenie în cugetul nostru, ci numai în cuvinte¹⁾.

Că m'a socotit credincios puindu-mă în slujbă.

Pentru ca să nu zică cineva, că dacă totul este al lui Dumnezeu și noi nimica nu traducem, pentruce Dumnezeu pre Pavel adecă l'a făcut atât de mare și minunat, iar pre Iuda nu l'a făcut? Pentru aceasta dumnezeescul Apostol, ca să surpe împotivirea aceasta zice, că nu prost și cum s'ar fi întâmplat pre mine m'a împuternicit Christos, adecă fără judecată, ci pentru că m'am aflat credincios, adecă vrednic de a mi se încredința bună vestirea aceasta. Dar nu a zis, ci cum că m'a socotit Christos de credincios, umbrind iarăși cu aceasta pre a sa faptă bună și ispravă; zicând, nu zic că eu am fost credincios, ci că Christos m'a judecat, cum că sânt credincios acest fel. De unde este arătată aceasta? Pentrucă m'a pus, adecă m'a rânduit în slujbă; căci cum m'ar fi rânduit, de nu ar fi cunoscut peusul proalegerii mele întru aceasta? Așa fac și iconomii caselor celor mari ale stăpânitorilor, fiindcă și aceia cunosc har stăpânitorilor lor, căci le-au încredințat iconomia și ocârmuirea averilor casei lor; iar semn al iconomiei acesteea socotesc, a se arăta ei decât toți ceilalți casnici ai casei mai credincioși și mai iscușiți. Pentru aceasta și Dumnezeu a zis lui Anania pentru Pavel: «Mergi că vas de alegere este mie acesta, a

¹⁾ Pentru aceasta scriă și dumnezeescul Isidor Pelusiotul zicând: „Fii smerit cugetător, și nu smerit cuvântător“ (Episto.). Se cuvine însă a se smeri cineva cu cuvântul și a se smeri și cu chipul; pentrucă din smerenia cuvintelor și a chipului, vine și la smerenia cugetărei; că se mândrește dinlăuntru și se înnoește cugetarea și sufletul după chipurile și mișcăriile cele din afară ale trupului și cu mult mai vartos duple cuvânta, precum zice Ioan al Scării. Iar Teodorit zice, că de vreme ce Pavel mai sus a zis că i s'a încredințat Evanghelia lui Dumnezeu, și-a aminte de goanele de mai înainte ce făcea însuși împotriva bisericii și pentru aceasta după urmare a mulțămît lui Dumnezeu și a zis că a cunoscut lui Christos celui ce m'a înfărit pre mine.

purtă numele meu înaintea neamurilor și a împăraților și a liilor lui Israel» (Fapte IV, 15). Deci Pavel eră iscusit după proalegere spre a purtă numele lui Christos, a luat încă putere dela Christos spre a săvârși aceasta cu lucrul, căci cel ce voește a purtă numele cel mare al lui Christos, acela trebuie să aibă multă și mare putere, în cât să poată a sădi acest sfânt nume în sufletele oamenilor. Și poartă numele lui Christos acela ce înțelege și zice, și face toate înțelegerile lui, și cuvintele și faptele, după vrednicia numelui lui Christos, adică acela ce întrebuițează toate lucrurile sale cu sfințenie, precum este sfânt și numele lui Christos pre care îl poartă, iar acela ce nu face așa, acela nu poartă numele lui Christos, căci cum ar purtă numele lui Christos cel ce nici ca cum are pre Christos în sineși?!) Deci credincios eră Pavel și după toate celelalte și căci nu rășluiuă adică nici un dar al stăpânului său și Dumnezeu nu și'l însușiă luiși și mai ales el și isprăvile sale le aferosiă lui Dumnezeu. Pentru aceasta și zice: Mai mult decât toți m'am ostenit; însă nu eu, ci Darul lui Dumnezeu cel împreună cu mine (I Cor. XV, 10). Și alte cuvinte ca acestea zice la multe părți ale epistoliilor sale, toate dându-le la Dumnezeu.

13. Pre cel ce mai înainte eram hulitor, gonaciu și ocărător.

Vezi, o cetitorule, și aicea, prea fericitul Pavel, cum că mărește mila, ce o a făcut Dumnezeu cu dânsul, tâlmăcind viața ce o aveă mai înainte de a crede în Christos, și cu aceasta arătând smerita cugetare cea desăvârșit; căci când vorovește și prihănește pre ceilalți Evrei, cari erau vrednici de toată prihănirea, nu zice nici un cuvânt ca acesta împotriva lor, nici îi numește pre ei hulitori, și gonaci, și ocărători; iar când vorovește pentru însuși persoana sa, atuncea înșiră cele ca acestea și se numește singur cu aceste ocărătoare numiri, zicând

¹⁾ Pentru aceasta zice și Hrisostom: „Precum cei ce poartă semnul cel împărătesc în oaste, carele se numește după obiceiul steag, au trebuință de multă tărie și iscusință, pentru a nu'l da vrășmașilor, așa și cei ce poartă numele lui Christos, nu numai în războiu, ci și în vreme de pace au trebuință de multă putere, în cât a nu'l da acestor prihăntorilor în gură, ci a'l purtă bine și a țineă crucea; că cu adevărat, de multă tărie este trebuință, spre a purtă numele lui Christos, că acela ce zice ceva nevrednic, sau face, sau cugetează, nu a purtat numele și nu are pre Christos întru sineși, cel ce îl poartă însă îl triumfează, nu prin târg, ci prin ceriuri și toți anghelii s'au înfricoșat cinstindu'l și laudându'l“ (Vor. 3-a la cea I-a către Timotei).

Nu eram numai hulitor eu, și necredincios întru Christos, ci și pre cei ce erau bine cinstitori de Dumnezeu și credincioși în Christos îi goniam, neîngrădindu-mi păcatul numai până la mine însumi, și nu prost îi goniam pre cei ce credeau în Christos, ci întrebuițam și goana cea asupra hristianilor, cu ocară și cu asprime, bătându-i, legându-i, închizându-i și necinstindu-i, și împreună binevoind întru omorârea lor, precum însuși o zicea către Domnul: «Doamne, ei știu că eu eram închizând și bătând prin adunări pre cei ce cred întru tine. Și când se vărsă sângele lui Ștefan al mucenicului tău și însumi eram față stând și binevoind întru uciderea lui și păziam hainele celor ce îl ucideau pre el» (Fapte XXII, 19). Și aiurea zice: «Această cale o am gonit până la moarte, legând și dând în închisori, bărbați și femei» (Tij. 4).

Ci m'am miluit, că neștiință am făcut întru necredință.

Cu aceste cuvinte arată Pavel cum că eră vrednic de pedeapsă, însă s'a miluit de Dumnezeu, pentru că mila se face asupra celor vrednici de pedeapsă, dar pentru ce ceilalți Evrei nu s'au miluit de Dumnezeu? Pentru că nu păcătuiau întru neștiință, ci și întru multă cunoștință; că zice Evanghelistul Ioan: «Dar însă și dintre boeri mulți au crezut în Christos, ci pentru frica fariseilor nu mărturisiau, ca să nu fie gonțiți din adunare; că au iubit slava oamenilor, mai mult decât slava lui Dumnezeu». Și Domnul încă a zis către dânșii: «Cum puteți voi a crede, slavă luând unii dela alții și slava cea dela singur Dumnezeu nu o căutați?» (Ioan V, 44). Încă și singuri Iudeii ziceau: «Vedeți că nimica folosiți? că lumea s'a dus în urma lui» (Ioan XII, 19). Și în toate părțile Evangheliilor se vede că patima iubirei de stăpânire și a iubirei de slavă ispită pre Iudei, și pentru aceasta nu îi lăsă pre ei să creadă în Christos. Și socotește-o aceasta din aceasta: Christos a ertat păcatele slăbănogului, zicându-i: «Iartă-ți-se ție păcatele tale» (Luca V, 20). Și Iudeii mărturisiau că aceasta este însușită singur lui Dumnezeu: «Cine poate a ertă păcatele, ziceau ei, fără numai singur Dumnezeu?» (Tij. 21). Și cu toate că așa au mărturisit singuri, însă nu au crezut într'însul. Deci din ce nu au crezut? Din necunoștință? Ba, ci din patimi și din răutatea lor. Însă poate ar întrebă cineva: Unde eră Pavel mai înainte de a crede? Răspundem, că duple dumnezeescul Hrisostom și duple sf. Teofilact acesta, eră lângă Gamaleil prea știutorul de lege acela, și nu eră mestecat cu norodul cel mult, fiindcă Gamaleil eră om liniștit și petrecător în osebire și duple ur-

mare și Pavel ucenicul lui a fost acest-fel; și aceasta o măturisește însuși Pavel către Iudei zicând: «Eu sânt bărbat Iudeu născut în Tarsul Chilichiei, crescut și hrănit în cetatea aceasta lângă picioarele lui Gamaleil, învățat după amărunțimea paterintestei legi» (Fapt. XXII, 3)¹⁾. Pentruce după acestea închiudă Pavel pre hristiani? Pentrucă vedeă propoveduirea lui Chri-

¹⁾ Insemnează că Evstratie presviterul bisericei ceii mari istorisește cum că Gamaleil acesta a fost unchiu al sf. Nicodim al prietenului Domnului cel de noapte și a îngropătorului lui, carele în urmă s'a făcut prieten al Domnului și de ziua, prin mucenie; că s'au botezat amândoi și Gamaleil și Nicodim nepotul său, de Petru și de Ioan Apostolii și fiindcă au aflat Iudeii că s'a botezat fericitul Nicodim, l'au bătut și l'au schingiuit cu multe bătăi, întru care cu statornicie nevoindu-se pururea pomenitul, după puțin s'a săvârșit și a luat cununa muceniciei (La cart. ce se numește tropeon ortodoxian, foaea 226). Iar Calist Xantopul, în sinaxaristul Duminicei miropurtătoarelor zice, că sf. Nicodim cel mai întâiu decât toți a scris o carte, și a arătat într'însa cele despre patimile și învierea Domnului, fiindcă era unul din adunarea Iudeilor și știa cu amăruntul sfaturile și cuvintele lor, și celelalte toate. Despre Nicodim acestea le scrie și teolog. Grigorie zicând: „Deși Nicodime ești cinstitor de Dumnezeu de noapte, cu miruri îngroapă'l pre el“ (Cuv. la Paști). Care tâlcuindu-o aceasta Sholiastul Nichita zice așa: „Nicodim este cel ce a iubit în mintea sa pre cunoștința lui Christos, iar de filotimia lucrării poruncilor, își cruță trupul ca un fricos, tăgăduindu-se pentru frica Iudeilor, zic adecă de a patimilor și a demonilor proloviri; iar despre unul ca acesta, mare lucru este spre a priimi, de a cugeta bine pentru Christos, și a nu grăi cuvinte hulitoare, și trupul cel stăpânesc îl îngroapă cu miruri, cela ce cuvintele cele despre stăpânul cu bună cin tire de Dumnezeu le întrebuiță, stropindu-le pre ele cu miruri care sloboziau duhovniceasca mireasmă“.

Insemnează că acesteși împreună cu Evstratie cel de mai sus le zice și Nichita ritorul Paflagon despre învățătorul de lege Gamaleil și unchiul mucenicului Nicodim; cum că s'a botezat adecă amândoi și că Nicodim nepotul lui Gamaleil, întru bătăi s'a săvârșit; adauge încă și aceasta că și fiul lui Gamaleil, Avelvûs cu numele, și acesta botezându-se, întru feciorie și necăsătorit și-a sfârșit viața. Și s'a pus sfințitele rămășițurile a câte trei acestora în trei osebite raclă, și s'au așezat în locul unde eră și racla ceea ce aveă prea cinstitele moaște a întâiului mucenic și arhidiacon Ștefan, și când după multe vedenii și descoperiri s'au aflat moaștele sf. Ștefan, s'au aflat și moaștele acestora (Cuv. la desgroparea moaștelor sf. Ștefan). Adauge încă și aceasta, acesteși Nichita, întru acesteși cuvânt, că Gamaleii fiind cunoscut și iubit, și rudenie sf. Ștefan (că din seminția lui Veniamin, zice, erau amândoi, precum și Pavel și Nicodim) pentru aceasta, după ce s'a desgropat sf. trupul lui (adecă a lui Ștefan), din petrile cele grămădite asupra lui, a rugat acesta pre sfinții Apostoli să deă lui trupul întâiului mucenic, pentru că să'l îngroape în satul său, nefind departe de Ierusalim; și Apostolii s'au înduplecat rugămîntei lui. Și el luând dar trupul cu cinste, l'a dus

atos crescându-se, și pentru aceasta râvniă după lege, precum o zice singur către Iudei: «Râvnitori fiind ai lui Dumnezeu, precum și voi sânteți astăzi» (Tij). Drept aceea pentru ca să iuchem totul, Pavel adevărat din râvna ce avea către Dumnezeu cea nu după cunoștință, nu credeă în Christos, iar Iudeii nu credeau din pricina patimei iubirei de stăpânire și iubire de slavă a lor. Dar cum Pavel nu cunoșteă pre Christos prin știința Scripturilor fiind el amărunit întru știința Scripturilor și a legii, precum mai sus o a mărturisit? Răspundem: că pentru aceasta și el fericitul se prihănește pre sineși aicea, că avea necunoștință, care o a născut lui necredința; pentru aceasta zice că s'a miluit de Dumnezeu, că întru neștiință a făcut.

14. Și a prea prisosit Darul lui Dumnezeu cu credință și cu dragostea cea în Christos Iisus.

După ce mai sus a zis Apostolul multe și mari cuvinte despre iubirea de oameni a lui Christos, că l'a miluit pre el, în vremea ce eră vrednic de cea mai cumplită și mai covârșitoare pedeapsă, acum aicea zice, cum că nu numai l'a miluit și l'a izbăvit de pedeapsă, ci și l'a învrednicit a'l face fiu al său, și frate al său, și prieten al său, și împreună moștean al împărăției sale, atâta mult și covârșitor a prisosit darul iubirei de oameni, al lui Christos asupra fericitului Pavel. Pentru ca să nu zică cineva însă, cum că pretutindenea este Darul lui Dumnezeu, carele lucrează totul, apoi se surpă stăpânirea de sine a omului și proalegerea; pentru aceasta după urmare zice Apostolul: «cu credință și cu dragoste», ca cum ar zice: că cu adevărat Darul lui Christos, a prisosit întru mine, însă și eu am proadus dela mine credință și dragoste; credință adevărată, pentru că am crezut, că Christos poate a mă mântui, iar dragoste, pentru că am iubit pre Christos cu toate puterile mele, și Christos s'a făcut mie pricinuitor al dragostei ceii către Dumnezeu și nu legea. Arată însă cu cuvintele acestea Apostolul, că și fiește-carele hristian, se cuvine a proaduce lui Christos credință și dragoste; pentru că din dragostea lui Christos se naște lucrarea și păzirea poruncilor lui, precum a zis însuși: «De mă iubiți pre mine, poruncile mele păziți-le» (Ioan XIV, 15). Și acela ce nu iubește pre Christos, acela nici poruncile

acolo și l'a îngropat, făcând plângere mare asupra îngropării lui, precum este scris: „Și au luat împreună pre Ștefan bărbați colaviști și au făcut plângere mare asupra lui“ (Fapt. VIII, 2).

lui păzește: «Cela ce nu mă iubește pre mine, acela nici cuvintele mele ține» (Tij. 24)¹).

15. Credincios este cuvântul și de toată priimirea vrednic; că Iisus Christos a venit în lume ca să mântuiască pre păcătoși.

De vreme ce mai sus a zis Apostolul că Dumnezeu l'a mi-luit pre el gonaciul fiind și hulitor, și ocărător, pentru aceasta zice aicea, să nu vă mirați, nici să nu credeți mărimea aceasta a Domnului, ce s'a făcut mie; pentrucă Iisus Christos, pentru aceasta a venit în lume, pentru ca să mântuiască pre toți păcătoșii. Deci credincios este cuvântul acesta și propoveduirea, și vrednic a se priimi de toți, căci nu se cade a ne îndoi despre propoveduirea aceasta a întrupeștei iconomii, fiindcă mari și proslăvite sânt bunătățile acelea ce ni s'au dăruit prin aceasta, și mai ales este de cuviință a se crede aceasta și a se priimi de fiște-carele, pentrucă bunătatea celui ce dă darurile aceste este nemărginită; iar acest cuvânt al lui Pavel privește și la Iudei, cari, iau aminte și de Legea cea Veche; că arată lor, că fără de credința lui Christos este cu neputință a se mântui.

Dintru cari cel întâiu sânt eu.

Pentruce Apostolul în alt loc zice, că a fost fără de prihană, dupre dreptatea cea în lege (Filip. III, 2), iar aicea se numește pre sineși mai întâiu între păcătoși? Pentrucă dreptatea cea în lege, asemănându-se cu dreptatea cea întru Christos, este păcat și nu dreptate, fiindcă aceea a rămas nelucrătoare, și nu mai are vreme de a lucra acum; căci până când aceea avea vreme și lucra, eră dreptate, precum și luna, și făclia luminează, până ce e vreme de noapte; iar când s'a arătat și a

¹) Zice însăși dumnezeescul Hrisostom: „Că nu este trebuință numai de credință ci și de dragoste; căci mulți sânt și acum, cari cred, că Christos este Dumnezeu, însă neiubindu-l pre el, nici poruncile lui făcând; căci cum, când cinstesc ei mai mult acestea, banii? Nașterea? Norocul? Luările aminte? Menirele? Ionismosurile (auguriele)? Și când viețuim spre ocară lui, spune-mi, care dragoste este? De are cineva prieten ferbinte și înfocat, măcar așa iubească pre Christos.... Dumnezeu după nenumărate faceri de bine și purtările de grijă, (ce au întrebuițat către noi, cunoscătorii și vrășmașii lui), nici așa ne-a lepădat, ci atuncea mai ales a dat pre Fiul său, când mai mult l'am nedreptățit; iar noi, după ce ne-am norocit de atâtea și după ce ne-am făcut prieteni și după ce ne-am învrednicit printr'însul a dobândi toate bunătățile, nici așa l'am iubit ca pre un prieten, ce nădejdi va mai fi nouă? (Vor. 3 la cea I-a către Timotei).

strălucit Christos ca soarele s'a făcut ziuă, atuncea a ascuns pre dreptatea legi, ca pre lună, și ca pre o făclie. Și dar precum greșește și precum este fără socoteală, cel ce întrebuițează făclia ziua, când soarele strălucește, așa greșește și cel ce întrebuițează Legea Veche după ce Christos a venit în lume. Și într'alt loc încă însuși această noimă o arată, zicând dupre lege: «Nu s'a slăvit cea slăvită în partea aceasta (adecă Legea Veche), pentru covârșitoarea slavă (a lui Christos adecă)» (II Cor. III, 10) și vezi tâlcuirea acesteea.

16. Ci pentru aceasta m'am miluit, ca întru mine mai întâiu să arate Iisus Christos toată îndelunga răbdare, spre închipuirea celor ce vreau să creadă întru dânsul spre viața veșnică.

Vezi, iubitele, smerita cugetare cea mare a fericitului Pavel; pentru aceasta zice, eu m'am miluit de Dumnezeu, pentru a nu se desnădăjdui nici un păcătos, ce ar avea bune nădejdi, fiindcă s'a mântuit Pavel cel mai păcătos decât toți oamenii; se arată însă pre sineși cu aceste cuvinte, cum că nu eră vrednic de ertare, ci pentru mântuirea celorlalți, a dobândit el iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Și nu a zis, pentru ca să arate întru mine Christos îndelungă răbdare prost, ci toată îndelunga răbdare, ca cum ar fi zis așa: eu, nemărginit păcătuind, aveam trebuință și de toată nemărginita mila lui Dumnezeu pentru a mă erta, și de toată iubirea lui de oameni și nu de o parte, precum de o parte ca aceasta au trebuință ceilalți oameni păcătoși. Spre închipuire, zice, adecă, spre pilda și îndemnarea celorlalți necredincioși, ce ar voi să creadă în Christos, adecă pentru aceasta m'a miluit pre mine Christos și m'a mântuit, ca pre mine avându-mă pildă ceilalți necredincioși, să creadă și ei în Christos și să se mântuiască¹⁾.

¹⁾ Frumoasă este și pilda ce o aduce la aceasta înțeleptul Teodorit zicând: „Precum când se află mulți bolnavi întru un spital și toți sânt desnădăjduiți că își vor mai dobândi sănătatea, dacă un doftor ar lua pre unul din bolnavii aceia, ce se primejduește de moarte și ar da lui doftoriile cele ajutătoare și l'ar face sănătos, dă și tuturor celorlalți bolnavi o nădejde, cum că și aceia au să dobândiască dela acesta dorita sănătate; așa și Stăpânul Christos doftorul sufletelor, făcându-se om pentru mântuirea oamenilor, zice fericitul Pavel, m'a luat pre mine cel mai fărădelege decât toți, și aducându-mă în mijloc, nu numai de păcatele și fărădelegile mele cele mai dinainte m'a curățat, ci și cu mari daruri și haruri m'a îmbogățit, și așa prin mine a arătat tuturor oamenilor îndelunga răbdarea sa cea nemăsurată, ca nici unul dintre cei ce

17. Iar împăratului veacurilor nesticatului, nevăzutului, singur înțeleptului Dumnezeu, cinste, slavă în veacurile veacurilor. Amin.

Fiindcă mai sus a zis dumnezeescul Pavel multe și mari cuvinte și noimi pentru Fiiul și cum că acesta mântuește pe cei desnădăjduiți, precum a fost și însuși el, ca să nu socotească cineva că Tatăl este lipsit de acestea, pentru aceasta aicea arată slavă și mulțămită către Tatăl, numindu'l pre el împărat al veacurilor și nesticat și nevăzut și înțelept, care toate acestea lui Dumnezeu cuvenite numiri, sânt obștești și ale Fiiului, pentru că și Fiiul este împărat în veacuri nesfârșite¹⁾; că dacă el este făcător și ziditor al veacurilor «că printr'insul, zice, a făcut veacurile» (Ev. I, 2), cum nu va fi și împărat al veacurilor și nesticat, și nevăzut duple dumnezeire și singur înțelept? Că el este înțelepciunea Tatălui; și acestea toate de obște sânt și ale Sf. Duh; căci singur înțelept a zis Pavel pre Tatăl, nu spre osebire de Fiiul și de Sf. Duh, de cei de o Ființă cu el; să nu fie o hulă ca aceasta! ci spre osebirea făpturilor celor cuvântătoare a anghelilor și a oamenilor; fiindcă și anghelii și oamenii adecă au înțelepciune, însă Pavel arată că Dumnezeu singur este chiar înțelept, ca izvorul și pricina înțelepciunii; iar câte alte făpturi au înțelepciune, o au aceasta duple împărțășire dela Dumnezeu; cinste însă și slavă îndoită se cuvine a se da lui Dumnezeu, nu numai cu cuvinte, ci și cu lucruri și cu fapte bune; căci slava și cinstea ceea ce se da prin cuvinte, carele proaducem lui Dumnezeu, ne arată numai că sântem bine cunoscători și mulțămitori lui Dumnezeu; iar slava și cinstea ceea ce se aduce lui Dumnezeu prin faptele noastre cele bune, ne arată pre noi, că pre lângă acestea, că sântem și următori lui Dumnezeu care lucru este mult mai mare decât cel întâiu. Și pre această slavă prin cuvinte cu îndatorire o cere Dumnezeu dela noi, cu socoteală

foarte au nelegiuit, să nu se desnădăjduiască de mântuirea sa privind la pilda mea.

¹⁾ Insemnează că sf. Pavel s'a împrumutat cu această zicere dela Moise ce zice: „Domnul împărățind veacurile și preste veacuri și încă“ (Eș. XV, 18). Aceasta tâlcuindu-o purtătorul de Dumnezeu Maxim a zis: „Este oare care lucru mai pre sus de veacuri. împărăția lui Dumnezeu, că nu este ertat a zice că s'a început, sau se va ajunge de veacuri împărăția lui Dumnezeu“ (Cap. LXXXVI din suta a doua a celor Teologhicești). Vezi însă și suptînsemnarea la cap. IV stih 20 al cîii către Filipiseni, frumoasă fiind, despre mulțămire.

pentru ca să-l iubim, pentru ca să luăm aminte de el, pentru ca să ascultăm poruncile lui cu supunere și pentru ca să-i urmăm prin fapte și din toate acestea înșine noi să ne folosim, cari îl slavo-cuvântăm pre el; precum și cel ce se minunează și cunoaște slava soarelui, însuși el pre sine se folosește, pentru că se bucură văzând lumina lui și pentru că o dobândește aceasta spre a umblă și a lucra feluri de meșteșuguri; precum dinprotivă și cel ce nu cunoaște slava soarelui, însuși el mai întâi pre sineși se păgubește, nevăzând lumina soarelui și neîntrebuițându-o întru lucrare¹⁾.

18. Această poruncire încredințez ție, fiule Timotei.

Fiindcă Pavel a zis poruncire, iar poruncirea este o învățătură aspră, precum și altă dată am zis, și se face cu domnesc și stăpânesc chip; pentru aceasta, îndată după urmare a zis aceasta: «Fiule Timotei», și ca cum ar zice lui, această poruncire o zic ție, nu cu stăpânire, ci ca un iubitor de fii părinte fiului său celui prea iubit. Iar «o încredințez» a zis, pentru ca cu zicerea aceasta, să arate scumpătatea ce se cuvine a o avea Timotei spre a păzi poruncirea aceasta, ca un zălog și vistierie împărătească, și pre lângă acestea, ca să arate, cum că darurile cele ce avem, nu sânt ale noastre ci ale lui Dumnezeu. Deci cele ce Dumnezeu a dat nouă, datori sântem a le păzi cu scumpătate.

Dupre prorociile ce s'au făcut mai înainte spre tine.

Dregătoria preoției, și a învățătoriei, și a prostăriei norodului, fiind mare și înaltă, pentru aceasta are trebuință de sus dela Dumnezeu a se alege acela carele are să o priimiască aceasta. Pentru această pricină și preoții cei vechi și arhierii se făceau din dumnezești prorocii, adecă de către Sf. Duh. Prorocia însă, mai pre larg luându-se, nu este numai a spune cineva despre cele viitoare, ci și despre cele de față, adecă,

¹⁾ Iar Teodorit zice, că dumnezeescul Pavel zice mulțămirea aceasta și slavo-cuvântarea către o fire a dumnezeirei, mutându-se dela o față a prea Sf. Treimi, la stăpânul Christos adecă, pre carele mai nu l'a numit dătător al bunătăților; dela aceasta zic, mutându-se la obștimea firei, pentru ca să arate că bunătățile acelea împreună s'au dat cu bunăvoința a lui Dumnezeu Părintelui și cu împreună lucrare a Sf. Duh că împărat al veacurilor este nu singur Tatăl, ci și Fiul și Sf. Duh; că veșnic și pe acesta l'a numit sf. Apostol zicând: „Carele prin Duhul veșnic“ (Evr. IX, 14) și nestricăciunea și nevederea, însușite sânt și ale Fiului și ale Duhului; deci și numele Dumnezeu, ce îl zice aicea, al singurei Treime cu adevărat este nume; că nici unul afară de prea Sf. Treime este firește Dumnezeu.

însă ascunse. Drept aceea prorocie eră a zice Duhul cel Sfânt despre Varnava și despre Pavlu: «Osebiți dar mie pre Varnava și pre Savlu la lucru la care i-am chemat pre ei» (Fapt. XIII, 2)¹⁾. Cu un chip ca acesta de sus de către dumnezeescul Duh s'a judecat și Timotei a fi arhiereu, iar de vreme ce aicea «prorocii» zice multuratic, poate și când s'a ales Timotei din început spre a se face ucenic al lui Pavel, și când s'a tăiat împrejur, și când s'a hirotonisit episcop, toate acestea, zic, poate că s'au făcut cu dumnezești prorocii. Deci zice dumnezeescul Pavel, că poruncesc ție, duple prorociile acelea, care mai înainte s'au făcut pentru tine; adecă eu privind la prorociile cele de mai înainte și oare cum de acelea povătuindu-mă, te sfătuiesc ce se cuvine să faci, ca un fiu al meu, Timotee, pentru ca să viețuești duple vrednicia prorociilor acelora și să nu le rușineze. Iar Icumenie zice, că aicea Apostolul a întrebuițat formă săritoare, care se cetește așa: «Această poruncire o încredințez ție, fiule Timotee, ca să te oștești, duple prorociile cele ce s'au prozis asupra ta, cu bună oștire.

Ca să te oștești într'însele bună oștire.

Ce poruncesc ție, zice, o Timotee, fiul meu? Pentru ca să te oștești înlăuntru acelor ce s'au prorocit pentru tine, adecă ca nici cât de puțin să eși afară dintr'însele, ci precum acele dumnezești prorocii te-au ales spre a fi ucenic și arhiereu, așa și tu să umbli și să te oștești, adecă să te oștești buna oștire și bunul războiu; pentrucă este și oștire, și războaie rele și prihănite, când cineva înfățișează mădulările trupului său și puterile sufletului său, arme spre a face păcatul și necurătenia. Oștire însă a zis Pavel și războiu, pentru ca să arate, cum că și tuturor hristianilor se află strașnic și nevăzut războiu asupra demonilor și a patimilor, iar mai ales și mai cu deose-

¹⁾ Așa zice dumnezeescul Hrisostom că prorocie a fost de a află Samoil pre Saul, carele eră ascuns înlăuntru în vase: „Și a întreat Samoil încă întru Domnul, de vine bărbatul aicea? Și a zis Domnul: Iată el s'a ascuns în vase și aleargă și ia'l pre el de acolo“ (I Impăr. X, 12). Duple părinții cei deștepți însă, străvedere chiar se zice ceea ce străvede prin dumnezeescul Dar cele de față adecă, însă ascunse; sau pre cele ce nu sânt împărțite de dumnezeescul Dar; iar prevedere este, ceea ce mai înainte de a se face lucrurile le vede numai, însă nu și spune de ele; iar prorocie este, ceea ce mai înainte de aceasta prozice și celorlalți prin cuvânt le descopere cele ce vor să fie; unii însă zic, că prorocia se zice adecă, ceea ce mai înainte spune cu mulți ani de cele ce vor să se facă duple vremi, iar hipofithia (adecă tălcuire de dumnezești meniri) este ceea ce mai înainte spune pre cele după puțină vreme.

bire, învățătorul și arhiereul și apărătorul norodului; în cât este de trebuință unul ca acesta a stă deștept, și cu luare aminte și a nu arăta nici o slăbănogire și lenevire.

19. Având credință și bună cunoștință.

Să nu socotești, zice, o Timotee fiul meu, cum că destul este ție numai a te face arhiereu, cu dumnezeești prorocii, nu; ci se cuvine pre lângă aceasta și tu a aveă credință, ca prin aceasta să îndreptezi cuvântul adevărului, ci se cuvine încă să aibi și bună conștiință, adecă să dobândești viață neprihănită că din viața cea fără de prihană se naște buna conștiință, ca cu neprihănita viața aceasta și cu buna conștiință, să poți apăra și pre alții; căci precum arhistratigul (adecă începătorul oștii) mai întâi se cuvine a se face bun ostaș, așa și învățătorul și dumnezeescul păstor, trebuie mai întâi însuși să aibă luptele cele bune, acelea carele cer cu îndatorire dela ucenicii și cei ce se păstoresc cu el. Ne învățăm însă din aceasta cum că și noi măcar învățători sau arhierei de am fi, nu se cuvine însă să lepădăm sfaturile și învățăturile acelora, cari sânt mai mari decât noi duplepciune, și fapta bună; pentru că dacă Apostolul Timotei a priimit sfaturile și poruncile, încă și învățător și păstor, cu cât mai vârtos noi sântem datori a le priimi¹⁾.

Pre care unii lepădându-o, din credință au căzut.

Buna conștiință aceasta, zice, perzându-o unii, duple urmare au perdut și credința și duple cuviință; căci când viața este necurată și răsvrătită, duple urmare din acea viață se nasc și dogme răsvrătite, căci cei ce viază viața necurată și păcătoasă, pentru a nu se bântui de frica muncei cei ce va să fie, se înduplecă pre sineși a crede că toate ale hristianilor sânt minciuni²⁾. Și așa ticăloșii cad din credință și o perd, și, și cel

¹⁾ Purtătorul de Dumnezeu Maxim însă așa tâlcuește zicerea aceasta: „Credința cea mare este un adevăr ținător și întăritor, minciună neavând iar buna conștiință cu puterea dragostei se poartă, ca una ce nu are nici o călcare de poruncă“ (Cap. XXXIV din suta a patra a celor teolog.).

²⁾ Și dumnezeescul Hrisostom încă într-o unire zice: „Când viața este desnădăjduită și osândită, naște și dogme asemenea și se pot vedea mulți, că din aceasta au căzut în rândul relelor și în elinism s'au abătut“ (Vor. V la aceasta). Și înțelept, Teodorit zice: „De multe ori viața cea stricată se face temei păgânătăței și unii nesuferind prihănirea conștiinței, s'au lepădat și de cuprinzătoarea peste tot pronia lui Dumnezeu și au băgat în sineși noroc și meniri; că se cuvine a se întoși cu credință și viața cea laudată“, căci conștiință bună, pre viața cea împodobită cu întreaga înțelepciune și cu dreptate o zice. Vezi și

ce leapădă credința cea simplă și lasă totul întru cugetările luiși și acesta asemenea se răstoarnă și se primejduște în dogmele credinței; fiindcă credința este liman lin și neînvaluit, puind pre minte întru liniște și în limpezire; iar cugetările și întrebările sânt valuri, care, când încoace când încolo răpesc pre minte; ca o jalnică primejduire de corabie, care în sfârșit sau de petrii și de greșeale o lovește, sau și desăvârșit o înneacă prin necinstirea de Dumnezeu și peire.

20. Din cari este Imeneu și Alexandru.

Vezi, o cetitorule, cum că învățătorii de cele streine dintru început au fost, cei ce leapădă credința cea simplă și înduplecarea inimei cea fără îndoire și cei ce urmează mincinoaselor cugetări și întrebărilor celor sofisticesti și viclene? Deci, zice Apostolul, să nu te trândăvești tu, o Timotee, când vezi pre învățătorii de cele streine ca acestea, învățând afară de dogmele cele bine cinstitoare de Dumnezeu, ce stau împotriva lor¹⁾.

Pre cari i-am dat lui satana, ca să se pedepsiască să nu huliască.

Dacă satana pedepsește și înțelepțește pe alții să nu huliască întru Dumnezeu, cum însuși pre sineși nu se înțelepțește a nu huli? Iar dacă pre sineși nu se înțelepțește, arătat este că nici pre alții nu înțelepțește pentru un pravăț ca acesta, adecă a nu huli întru Dumnezeu, și aceasta vrând să o arate Pavel nu a zis, ca să-i pedepsiască pre ei satana, ci ca ei să se pedepsiască; căci satana²⁾ nu-i pedepsește ca să nu huliască, ci aceasta rămâne la dânsii însăși din ispravă; căci precum speculatorii și oamenii cei răi cari se află pre lângă stăpânitorii, măcar deși ei sânt plini de nenumărate răutăți, însă altora se fac pricinuitori de a se înțelepți; așa și diavolul, însuși cu totul rău fiind, face pre oameni a se înțelepți prin bântuirea ce pricinuește lor, dupre depărtarea lui Dumnezeu. Pentruce însă

suptînsemnarea zicerei: „Și precum nu au cercat a aveă pre Dumnezeu întru cunoștință“ (Rom. I, 28).

¹⁾ Imeneu aceasta ziceă, cum că învierea morților acum s'a făcut, precum se arată aceasta din cea a doua către Timotei (cap. II, 17). Iar Alexandru acesta, se vede că a fost Iudeul acela, pre carele l'a propus Iudeii cei de un neam cu el, ca să răspundă la norod pentru turburarea ce a urmat în Efes, precum mărturisesc Fapt. Apost. (cap. XIX, 33). Acest Alexandru multe rele a pricinuit lui Pavel, precum singur mărturisește (II Timot. IV, 14).

²⁾ Ce va să zică numele satana și celelalte numiri ale diavolului, vezi la suptînsemnarea stih 15 al cap. VII al ceii a doua către Corinteni.

nu însuși Pavel a pedepsit pre acești nelegiuți, precum a pedepsit pre minciuno-prorocul acela, pre Iudeul Variisus, carele se talmăciă Elima vrăjitor (Fapt. XIII, 2), sau precum Petru a pedepsit pre Anania și pre Safira? Răspundem, că aceasta o făcă Pavel, întâiu, ca împreună cu aspra pedeapsă a unora ca acelora, să se uniască și necinstea mai mare; că mare necinste eră lor a se pedepsi de satana; și alta încă, pentru ca să arate Pavel că este atât de mare, în cât poruncește și însuși lui satana, și dupre urmare pentru ca să se arate mai înfricoșat către cei nesupuși, sau mai bine a zice, pre cei ce erau necredincioși, însuși Apostolii îi pedepsiau singuri, cu socoteală, pentru ca să se învețe necredincioșii, pentrucă nu pot a se ascunde de Apostoli, căci și Anania necredincios eră și ispitia și cercă credința, pentru aceasta și l'a pedepsit Petru; așijderea și Variisus acest-fel eră și pentru aceasta s'a pedepsit de Pavel, iar pentru cei ce mai întâiu crezuseră, și apoi se abătuseră din credință, pre aceștia Apostolii îi dă lui satana, pentru ca să le arate ei, că nu au rămas nevătămați de demoni din fapta bună și siguranța loruși, ci din propăzirea sf. Apostoli, sau și altfel putem să înțelegem aceasta: cum că Apostolii, pre cei ce voiau a se îndreptă însuși, nu îi pedepsiau însuși ei, iar pre cei ce rămâneau neîndreptați, îi pedepsiau însuși Apostolii. Dar cum și cu ce chip dă Pavel pre cei răi lui satana? Mai întâiu îi lepădă pre ei afară din biserica lui Christos, și îi isgoniă din turma hristianilor, și apoi goli îi dă pre ei lupului diavolului; căci precum pre cortul cel vechiu îl acoperiă mai înainte nourul, așa și pre biserica lui Christos o acopere acum Duhul cel Sfânt. Deci ori carele se va scoate acum afară din biserica lui Christos prin aforisire, acela tot o dată s'a isgonit și din acoperemântul prea Sf. Duh, și dar ticălosul acela se face mai lesne biruit și sub mâna diavolului supus. Un rău ca acesta este, și acest-fel de infricoșată putere are și certarea aforisirei. Și însuși Dumnezeu încă pedepsește pre cei ce păcătuiesc, dându-i pre ei în osebite boale și rele pătămiri ale trupului; pentru aceasta a zis Pavel: «Iar judecându-ne, de către Domnul ne pedepsim» (I Cor. XI, 32)¹⁾. Vezi însă cetitorule, că a întrebă cineva (poate a iscodi) despre dumnezeestile și

¹⁾ Însemnează că de multe ori Dumnezeu pedepsește pre cei ce păcătuiesc și prin anghelii cei buni după socoteala sf. Teologhi și dupre sf. Scriptură care la mai multe locuri o arată aceasta; pedepsește însă și prin demonii cei răi dupre ceea ce zice: „Trimis'a asupra lor urgie și negaz, trimiteră prin anghelii săi“ (Psalm. LXX, 54). Și cea a lui Iov:

cele mai pre sus de fire lucruri, cu siloghismuri firești și o-menești, este hulă; căci ocară și necinste este lui Dumnezeu și a celor dumnezești și mai pre sus de fire. Vezi și tâlcuirea și supținsemnarea zicerei: «Impreună cu puterea Domnului nostru Iisus Christos a se da unul ca acesta lui satana (I Cor. V, 5).

CAP. II.

I. Rogu-te dar mai întâi de toate, să se facă rugăciuni, cereri, rugi, mulțămiri pentru toți oamenii, pentru împărați și pentru toți cari sânt în dregătorie.

Mai întâi de toate adevă tu, cel mai întâi de toți, se cuvine să te rogi pentru toți oamenii¹⁾, întru slujba și rugăciu-

„De vor fi mii de angheli aducători de moarte“ (Iov XXXIII, 23). Și Sinesie încă zice: că Dumnezeu întrebuințează pre puterile cele făcătoare de rău unelte pentru a pedepsi pre cei ce păcătuiesc. Deci unelte ai pedepsei și ai urgiei lui Dumnezeu către cei răi se fac și anghelii și demonii, ci cu socoteală foarte osebită; anghelii adevă spre vindecare aduc pedepsele și spre folosul celor ce se pedepsesc și pentru ca să se supue cu ascultare la poruncile lui Dumnezeu, făcându-se aceasta spre folosul acelorora; iar demonii pedepsesc spre isbânda și răsplătirea celor ce se pedepsesc, că asupra făcătorilor de rele, și a celor ce se bucură pentru pedepsele cele asupra altora. Iar Teodorit zice în tâlcuirea zicerei acestea, că nu a arătat Apostolul felul hulei, fiindcă o știă aceasta Timotei: „Iar diavolului i-a dat pre aceștia, zice, nu ca unui învățător de bune, ci ca unui amar speculator... că de bisericescul trup despărțindu-se ei, și de dumnezeescul dar desbrăcându-se, amare bătaii priimiau dela cumplitul vrășmaș și în boale și în patimi cumplite cădeau și în pagube și în streine primejdii; că acestea aceluia sânt iubite a le aduce asupra oamenilor, fiindcă este vrășmaș și isbânditor duple prorocei (Psalm. VIII, 3) și se potriviau aceia ași schimbă socoteala, văzându și vătămarea ce li se făcea din hulă“. Iar cum că demonul se bucură de a munci pre oameni, mărturisește și M. Vasile zicând: „Nimica e mai dulce urătorului de oameni, decât cu multe feluri a-i întrista și a-i munci pre oameni“.

¹⁾ Poate însă zicerea: „Mai întâi de toate“, să fi însemnând, în loc de, mai înainte de toate faptele tale, o Timotee, să fie aceasta, a te ruga pentru toți oamenii și celelalte; pentru aceasta și dumnezeescul Teodor Studitul zice acestea: „De aicea fericitul Apostol plângea pre vrășmașii crucei lui Christos întru necurmată durere a inimei rugându-se; de aicea Ieremia prorocul plângea pre Israil și plângerile le-a lăsat în multe descrise; de aicea Mar. Moise strigă către Dumnezeu: „De voi lăsa lor păcatul, lasă-l, iar de nu și pre mine șterge-mă din cartea ta“. Și cu adevărat fiește-carele din sfinți, de această compătimire fiindu-se foarte se rugă pentru alții; deci dar și noi, de iubim să umblăm în ur-

nea cea de toate zilele ce se face către Dumnezeu; pentru că preotul este ca un părinte obștesc al lumii toate, și stă înaintea lui Dumnezeu mai înainte purtând grije pentru toți, precum și Dumnezeu pronosește pentru toți, și preotul este al lui Dumnezeu. Vezi însă, o cetitorule, și darul Evangheliei întins întru toată lumea; căci rugăciunile Iudeilor nu erau acest fel, adecă nu se proaduceau lui Dumnezeu pentru toată lumea precum acum se proaduc rugăciunile hristianilor pentru toți. Și nu a zis Pavel îndată, să ne rugăm pentru împărați, pentru ca să nu se socotiască că îi măgulește pre dânșii; ci după ce a zis mai întâi să ne rugăm pentru toți oamenii, atuncea dupre urmare a zis ca să ne rugăm și pentru împărați; că măcar și necredincioși de ar fi împărații, însă se cuvine a ne rugă pentru dânșii; că atuncea când scriă Apostolul acestea, necredincioși erau împărații. Și două bunătăți se pricinuesc dintru a ne rugă noi hristianii pentru toți oamenii, și pentru necredincioșii împărați; mai întâi pentru că vrășmășia și ura ce o avem noi credincioșii către necredincioși se potoale și încețează; fiindcă nici un credincios hristian poate a vrășmăși și a urî pe acela, pentru carele se roagă. Și al doilea, pentru că și necredincioșii se fac mai buni, întâi, pentru că se prefac din necredința lor, prin ajutorul rugăciunilor hristianilor; și alta încă, pentru că se îmblânzește răutatea și sălbătăcia lor, și nu se arată asupra noastră ca niște hiară; căci socotește, iubitule, cât de mare și minunat lucru este, a auzi necredincioșii cei ce gonesc și tae pre hristiani, că aceia ce sânt goniți de dânșii și sfâșiați, roagă pre Dumnezeu pentru dânșii.

Rugăciuni însă și cereri și rugi s'a scris de către Apostolul pentru mai multa înțelegere, ca una și aceeași, carele cu multa

mă lor, să nu luăm aminte numai cele pentru noi, ci și pentru lume să ne rugăm, milă fiindu-ne și îndurându-ne pentru cei ce viețuesc viață răsvrătită; pentru cei rușinați de eresuri, pentru cei strânși în rățăcire, pentru cei întunecați între neamuri, și în scurt pentru toți oamenii dupre cea poruncită nouă de Apostolul: a face cereri și rugăciuni. (La Nicon. tom. I, cuv. 26). Ci și sf. Isaac, întrebat fiind care este inima cea milostivă? Răspunde: „Arderea inimei pentru toată făptura, pentru oameni, pentru paseri și pentru dobitoace și pentru demoni și pentru toată zidirea... și de aceasta și pentru cele necuvântătoare și pentru vrășmășii adevărului, și pentru cei ce'l vatămă sau îl păgubesc pre el, în tot ciasul să proaducă rugăciune cu lacrimi, ca să se păziască și să i curățiască“ (Cuv. 81). Iar cum că asupra păgânilor și a ereticilor nu se cuvine a ne rugă, descoperit arată Mar. Dionisie Ariopaghitul în Epistola cea către Dimofil pre care cetește-o.

zicere aceasta cu îndatorire cerea dela Timotei fără apărare a o face aceasta ce îi porunceă, adecă a se rugă pentru toți. Iar unii¹⁾ au luat aminte că au osebite între dănsule numirile aceste, și cerere zic că este rugăciunea cea către Dumnezeu pentru izbăvire de oare-care lucruri întristătoare, iar rugăciune cererea bunătăților și rugă, jeluirea cea asupra păgânilor, sau asupra nedreptăților sau asupra celor neîndreptați. Vezi însă, iubitele, că nouă hristianilor ni se poruncește de Apostolul, să mulțămim lui Dumnezeu și pentru cele bune, ce dăruiește el celorlalți, adecă pentrucă răsare soarele său și celor răi și celor buni, și pentrucă satură pre toți de bunătățile pământului și pre însuși cei necredincioși și pre însuși cei ce hulesc asupra lui, și din această mulțămire ne îndemnăm spre dragoste și spre iubire de frați, și ne lipim și ne unim împreună cu toți oamenii; căci cel ce mulțamește pentru bunătățile fratelui său, acela se silește și să iubiască; iar dacă sântem datori să mulțămim lui Dumnezeu pentru bunătățile ce a dat fraților noștri, cu cât mai mult sântem datori să mulțămim lui Dumnezeu pentru bunătățile ce a dăruit nouă înșine.

2) Ca să petrecem viață lină și liniștită.

De vreme ce putea urmă a se turbură sufletul hristianului, de se porunciă de către Pavel a se rugă în vremea sfintelor taine pentru împărați, pentru aceasta aicea arată Apostolul căștigul ce se naște din aceasta, ca măcar pentru căștigul acesta să priimim sfătuirea lui, trupeasca mântuire, zice, a acelora și liniștea și siguranția, este mântuire trupească, iar siguranția noastră, pentrucă împărații se oștesc și au războaie, ca noi supșii lor să avem neîngrijire și liniște și slobozenie. Deci cum nu este lucru nedrept, aceea să-și primejduiască viața pentru si-

¹⁾ Acesta este Teodorit, carele așa hotărăște cererea și rugăciunea și rugă, iar Fotie zice: „Că a cetit dela dumnezeescul Hrisostom (în cuv. cel la înnumenirea Domnului) cum că cerere se zice când cineva roagă pe Dumnezeu pentru vre un lucru; iar rugăciune, când laudă pe Dumnezeu; iar mulțămire când cineva pentru cele ce a dobândit, mărturisește harul lui Dumnezeu, iar jăluire, când cineva se jeluiește lui Dumnezeu asupra celor ce l'au nedreptătit, chemându-l spre isbândire; iar cum că a se jeli, zice, nu este rugă, ci a întrebă și a priimi răspuns, zice Dumnezeu către Ilie: Ce zici tu aicea Ilie? Răspunde prorocul întrebat fiind, râvnind am râvnit Domnului a tot țiitorului și celelalte, și nu este rugă aicea, ci întrebare și răspundere și s'a făcut dintru amândouă jeluire; și de unde este arătat aceasta? Ascultă pre Pavel zicând: Au nu ați cetit la Ilie, ce zice Scriptura? Cum se jăluiește lui Dumnezeu asupra lui Israil? (Rom. XI, 3). Drept aceea jeluire nu este cerere, nici rugă.

garanția și liniștea noastră, iar noi supușii lor nici buzele a deschide, ca să ne rugăm pentru dânșii?

Intru toată buna cinstire de Dumnezeu și curăție.

Cuvântul acesta l'a adaus Apostolul pentru ca să arate cum că slobozenia și liniștirea cea din război, la mulți hristiani se face pricină de desfătare și de păcat trupesc, iar din acestea iarăși se nasc dogme rele. Să ne rugăm dar, zice, noi hristianii, ca să aibă împărații pace pentru ca să petrecem și noi viața noastră sub oblăduirea lor, nu cu desfătări și cu păcate trupești, ci cu toată buna cinstire de Dumnezeu, adecă nu numai cu buna cinstire a dogmelor ci și cu buna cinstire a vieților și a faptelor (că este bună cinstirea de Dumnezeu și prin viață și prin fapte), despre care zice Pavel că «Pre Dumnezeu mărturisesc că îl știu (Iudeii adecă), iar cu faptele îl tăgăduesc» (Tit. I, 16). Și iarăși: «De credință s'a lepădat și este mai rău decât un necredincios» (I Timot. V, 8). Sau zicerea: «Intru toată buna cinstire», se înțelege în loc de: «Cu toată prea curata și drept slăvitoarea credință, care este departe de toate erezurile și de toată reaua slăvire», și nu numai cu bună cinstirea aceasta să petrecem viața noastră ci și cu toată cucernicia, adecă nu numai cu depărtarea de trupezasca necurăție, ci și cu toată virtutea și fapta bună¹⁾. Deci se cuvine noi hris-

¹⁾ Și Teodorit încă zice, că pentru aceia (adecă pentru împărați) cari se îngrijesc pentru pace, de care și noi ne împărtășim de liniștire, și în odihnă plinim legea bunei cinstirei de Dumnezeu; iar cu buna cinstire de Dumnezeu a însoțit și pre cucernicie, învățându-ne cum că credința are trebuință de fapte; așa și cei ce dintre Iudei erau în Vavilona robiți, au scris celor ce rămăsese în Iudeea, să proaducă rugăciuni pentru Navohodonosor și Valtasar. Și unde e scrisă aceasta? La Varuh unde cetim acestea: „Și plângeau și posteau și se rugau înaintea Domnului (Iudeii cei ce se aflau în Vavilona) și au adunat argint, dupre cât putea mâna fiește-căruia, și au trimis la Ierusalim către Ioachim, fiul lui Helichiu. al fiului lui Salmon preotului și către preoți și către tot norodul, care se află cu dânsul în Ierusalim... și au zis... iată am trimis către voi argint, să cumpărați cu argintul arderi de tot, și cele pentru păcat, și tămâe și faceți *manna*, și duceți la jertfelnicul Domnului Dumnezeului nostru și rugați-vă pentru viața lui Navohodonosor împăratul Vavilonului, și pentru Valtazar a fiului lui, ca să fie zilele lor ca zilele ceriului pre pământ; și să dea Domnul tărie nouă și să lumineze ochii voștri, și să viețuim sub acoperemântul lui Navohodonosor împăratul Vavilonului și sub umbra lui Valtazar a fiului lui și să slujim zile multe lor și să aflăm har înaintea lor“ (Varuh I, 5).

Insemnăm însă și aceasta aicea, cum că atât Mar. Vasile că și dumezeescul Hrisostom, în sfințitele liturghiile lor, în vremea pomemirilor (după cântarea Axionului), scriu, cum că se roagă pentru iubitorii de

tianii, când avem pace de războaiele cele din afară ce se terorisesc asupra trupului, să avem pace și după războaiele cele dinlăuntru, cele asupra sufletului, viețuind cu toată buna cinstire de Dumnezeu și cucernicia; că atuncea vom avea liniște și odihnă. Căci trei războaie sânt: cel al varvarilor și al păgânilor, cel al osebiților vrășmași cari ne vrășmașuesc pre noi, și cel al patimilor celor sufletești. Și pre războiul varvarilor îl biruește și îl potoale puterea împăraților, cărora se cuvine a le ajuta și noi cu rugăciunile noastre; iar pre celelalte două războaie, pre al vrășmașilor noștri și al patimilor noastre, noi sântem datori a le birui și a le potoli; și pre războiul vrășmașilor noștri, se cuvine să'l potolim cu blândeță și cu îndelunga răbdarea noastră și cu a ne rugă pentru cei ce ne necăjesc pre noi, că scris este: «In loc de a mă iubi, mai clevetit pre mine, iar eu mă rugam» (Psalm. CXL, 2). Și: «Cu

Christos și bine cinstitorii de Dumnezeu și prea credincioșii împărați, hotărâtor adecă pentru împărații hristiani și drept slăvitori și nu pentru necinstitorii de Dumnezeu și necredincioși, sau pentru eretici, precum mai sus a tâlcuit sfințitul Teofilact împreună cu dumnezeescul Hrisostom; căci în vremea tainelor zice Pavel aicea să ne rugăm pentru cei necredincioși împărați. Dar fiindcă și dumnezeescul Hrisostom zice că în vremea mai sus arătată, unde zice: „Încă proaducem ție cuvântătoarea această slujbă, pentru toată lumea; și iarăși aceștiași în Ectenii zice, împreună încă și Mar. Vasilie, de obște se roagă zicând: „Pentru pacea a toată lumea“; fiind, zic, că le roagă acestea, pentru aceasta socotesc cum că nu este greșeală de va zice preotul și în vremea dumnezeștei liturghii, nenumind anume această rugăciune, pentru necredincioșii împărați sau și eretici, adecă: „Pentru pacea și buna așezare a împăraților noștri, ca și noi întru pacea lor să petrecem viață pașnică și liniștită întru toată buna cinstire de Dumnezeu și cucernicie“. Iar dumnezeescul Hrisostom urmând înainte dovedește cum că și totdeauna când zicem mai sus rugăciunea: „Tatăl nostru“, ne rugăm și pentru cei necredincioși, zicând așa sfântul: „Căci când rugându-mă vă zic, facă-se voiă ta, precum în cer și pre pământ, nimic alt se înțelege decât aceasta (că adecă pentru necredincioși ne rugăm). Cum? In cer nici unul nu este necredincios; nici unul greșind. Deci de ar fi numai pentru cei credincioși, nu ar fi avut cuvânt ceea ce se zice: că de urmau credincioșii a face voiă lui, iar necredincioșii nu, nu ar mai fi ca în cer voiă lui, dar ce? Precum în cer nimenea este rău, așa nici pre pământ să nu fie, ci pre toți zice, trage-i către frica ta; pre toți oamenii fă-i angheli, măcar vrășmași ai noștri de sânt, măcar luptători“ (Vor. VI la această întâia către Timotei). Eu însă socotesc că și Mar. Vasilie în lerurghia sa zicând, la vremea de mai sus arătată (adecă când se zice „de tine se bucură ceea ce ești plină de daruri, pomenește Doamne pre toată începătoria și stăpânirea“), că în zicerea toată, se cuprinde și începătoria și stăpânirea necredincioșilor sau a ereticilor.

cei ce urau pacea, eram pașnic» (Psalm. CXIX, 6). Iar pre războiul patimilor cel ce este în inima noastră, se cuvine să'l biruim și să'l potolim cu armele dreptăței, adecă cu bunătățile cele protivnice patimilor noastre și mai ales cu arma sfințitei rugăciuni.

3. Că acest lucru este bun și priimit înaintea Mântuitorului nostru Dumnezeu.

Urmarea aceasta zice, este bună și bine priimită înaintea lui Dumnezeu; aceasta, care? A ne rugă pentru toți adecă, și pentru elini și pentru eretici; aceasta este, zice, bună și în fire; fiindcă toți oamenii aceastași fire o avem; aceasta și lui Dumnezeu este priimită.

4. Carele toți oamenii voește a se mântui și la cunoștința adevărului a veni.

Dacă Dumnezeu voește a se mântui toți oamenii, zice, și tu, Timotee, să o voești aceasta și fiește-carele hristian, și urmează lui Dumnezeu cu aceasta; iar de voești a se mântui toți, apoi și roagă-te pentru toți. Dar ce zici tu hristiane? Apoi de voește Dumnezeu a se mântui toți și a veni la cunoștința¹⁾ adevărului, ce trebuință este de rugăciunile mele? Dar cu îți răspund că rugăciunile tale mult ajută la oamenii cei necredincioși; pentrucă rugăciunile tale îi trag pre ei ca să te iubască, pentrucă rugăciunile tale nici pre tine te lasă să-i urăști, și pentrucă din rugăciunile tale urmează a veni și aceea la credința lui Christos și a se mântui, că mântuirea aicea se

¹⁾ Insemnează că Meletie Pigas în tom. III despre hristianism zice, cum că cunoștința va să zică particularnică cunoștință, că așa zice acela: „Cum că este Dumnezeu, însuși întru toți a semănat lucrarea de a înțelege și a ști; pentru aceasta și cei ce au ajuns la cunoștința adevărului Dumnezeu, se zic că au venit întru cunoștință; că oare-care cunoștință de Dumnezeu a se află în firea tuturor celor cuvântători, arată cuvântul prin acel glas: „Pentru aceasta și în lăuntru fiește-căruia ne-am învățat a ști că este Dumnezeu“ Aceastași însă în tom. I sau Cartea I despre hristianism zice: „Pre aceia dar îi mântuește Dumnezeu, pre cari însuși voește, iar pre aceia nu-i mântuește, pre cari cu adevărat ei nu voesc; nu voesc însă cei tari în cerbicie, cei netăiați împrejur cu inima, cei împetriți la inimă; pentru aceasta și Domnul zice: „Ierusalime, Ierusalime, carele omori pre proroci, și ucizi cu petrii pre cei trimiși la tine, de câte ori am voit a adună pre fiii tăi, în ce chip adună găina pe puii săi sub aripele sale și nu ați voit“ (Mat. XXIII, 37). Așa cu adevărat zice Pigas despre cunoștință. Iar sf. Teofilact tâlcuind zicerea: „Și rugându-ne ca să vă depliniți întru cunoștința adevărului lui“ (Col. I, 9). Cunoștință a înțeles pre adăugire și pre știința cea mai desăvârșit.

cuvine să înțelegi iubitule pre cea prin credință, adecă pre cea sufletească și nu pre cea trupească; că această sufletească este mântuire adevărată. Zice însă Apostolul, că Dumnezeu voește a veni toți la cunoștința adevărului, adecă să vie la cunoștința credinței cea dupre Dumnezeu, pentrucă singură aceasta este adevărată, iar mai ales însuși acesta este adevărul.

5. Că unul este Dumnezeu, unul și mijlocitorul între Dumnezeu și între oameni, omul Iisus Christos.

După ce a zis Apostolul că Dumnezeu voește a se mântui toți, formăluște și dovedește aceasta aicea, zicând: că pentru aceasta a trimis Dumnezeu pre Fiiul său în lume mijlocitor, pentru ca să împrieteniască pre Dumnezeu și Tatăl cu oamenii. Dar ar întrebă cineva și pentru ce nu se mântuesc? Răspundem, pentrucă nu voesc, zicând însă Pavel un Dumnezeu, nu a zis'o aceasta spre despărțirea și osebirea Fiiului, să nu fie! ci spre deosebirea idolilor și a minciuno-zeilor elinești; căci, cum că Dumnezeu este Fiiul, arătat este din aceasta, pentrucă însuși este și mijlocitorul; că mijlocitorul este între doi și e dator a se împreună împărtăși cu amândoi dupre fire. Deci, fiindcă Fiiul este mijlocitor între Dumnezeu și între oameni, dupre urmare se împărtășește de amândoi, și este și Dumnezeu și este și om, două firi având acesta întru un ipostas și nici gol Dumnezeu este fiindcă nu l'ar fi priimit pre el oamenii așa gol, viind la dânșii mijlocitor, cari nici fața lui Moise au putut să o vadă așa goală și fără învelitoare, nici iarăși este om gol; fiindcă însuși urmă a vorovi împreună și a mijloci către Dumnezeu. Nu a zis însă Pavel arătat despre dumnezeirea lui Christos, de vreme ce atuncea stăpâniă politeia (adecă mulțimea zeilor), ca să nu se socotiască de elini, că el cugetează și dogmatisește mulți dumnezei. Pentru aceasta nici zicerea unul și unul, când se zice la Dumnezeu nu se cuvine a se uni și a se zice doi, ci unul, și unul, osebit, osebit, însemnează, precum și aiurea aceași Pavel zicea: «Un Dumnezeu și Părintele... și un Domn Iisus Christos» (I Cor. VIII, 2). Și aicea asemenea un Dumnezeu zice, și un mijlocitor între Dumnezeu și între oameni; atât de mare evlavie și sfială întrebuițează Apostolul pentru Dumnezeu, pentru ca să nu deă prepus de politeie¹⁾. Pentru aceasta nu a pomēnit nici de dumnezeirea Sf. Duh, pentru ca să nu socotiască că este cinstitor de mulți dumnezei.

¹⁾ Pentru aceasta zicea și Mar. Vasilie: „Sau cu tăcerea cinstiască-se

6. Cel ce s'a dat pre sineși preț de izbăvire pentru toți. Iisus Christos, zice, s'a dat pre sineși plată de izbăvire și

cele negrăite, sau cu bună cinstire de Dumnezeu numerese cele sfinte: un Dumnezeu și Tatăl, și un Fiuu unul născut, și un Duh Sfânt, pre liește-carele din ipostasuri unatic îl vestim; iar când trebuie a se conumeră, nu cu neînvățătoarească numerare, ne abatem către înțelegere de politeie; că nu duple alcătuire numărăm, dela un făcând creștere către mulțime, una, două, trei, zicând, nici întâi, și al doilea, și al treilea; că eu, zice, sânt Dumnezeu întâiu, eu și după acestea; iar al doilea Dumnezeu, nici odinioară nici astăzi am auzit. Că Dumnezeului din Dumnezeu închinându-ne și pre osebirea Ipostasurilor o mărturisim și la monarhie rămânem nerăspândindu-ne în mulțime desbinată. Teologhia, pentru că oarecum un chip se teorisește întru Dumnezeu Tatăl și întru Dumnezeu unul născut, întru neschimbarea dumnezeirei unindu-se. Dar cum dacă unul și unul este, nu sânt doi dumnezei? Că împărat se zice, și chipul împăratului și nu doi împărați" (Cap. XVIII după Sf. Duh). Și dumnezeescul Hrisostom zice: „Că unul și unul, sânt doi; dar nu o zicem aceasta, deși cugetul o socotește; aicea nu zici: unul și unul sânt doi; ceea ce nici cugetul o prepune, aceea o zici, de a născut, a pătimit?" (Vor. 7 la aceasta I către Timotei). Iar Coresie tâlcuind zice-rea aceasta zice: că Pavel pentru aceasta a zis unul mijlocitorul Christos, spre surparea și a lui Simon vrăjitorului și a ucenicilor lui Platon, care întrebunțau pre angheli încă și pre însuși demonii în loc de mijlocitori. Pentru aceasta arată Pavel că unul este mijlocitorul, acela ce a deslegat strămoșescul păcat. Însă nu ne indoim că sânt mijlocitori după oare-care cuvânt și anghelii și prorocii și sfinții, dar începător mijlocitor este singur Christos, iar anghelii se fac mijlocitori pentru noi cu al doilea chip prin mijlocitorul Christos. Și acestea adevărate le zice Coresie. Iar cum că totdeauna Christos mijlocește pentru noi, și pururea este mijlocitor foarte frumos zice înțeleptul Nicolae Cavașila, însuși așa anume zicând: „Că mijlocitor este, prin carele toate bunătățile cele date nouă dela Dumnezeu s'au făcut; iar mai ales de-apururea se dau, că nu o dată a mijlocit și a dat toate nouă, pentru care a mijlocit și ne-a izbăvit, ci de-apururea mijlocește, nu cu oare-care cuvinte și rugi, precum fac solitorii, ci cu lucrul; și ce este lucrul? A se uni cu sineși, și prin sineși, a împărți darurile sale, după vrednicia fiește-căruia, și după măsura curăției, și precum lumina prin sineși dă celor ce văd a vede, și dela care ar lipsi lipsește și vederea; așa și cu Christos împreună a fi, de nevoie este sufletelor de-apururea să fie, dacă voim cu totul a viețui și a ne odihni; că nici fără de lumină, omul poate să vadă nici fără de Christos este cu puțință a fi în suflete viața cea adevărată și pace (Cap. XLIV a tâlcuirii sfințitei liturghii). Insemnează însă că după teologhi, Christos poartă haractir mai pre sus de deplinit de mijlocitor, fiindcă are firile cele osebite între dănsule, ale lui Dumnezeu adevărat și ale oamenilor. Iar mijlocitor este, nici ca un om gol, nici ca Dumnezeu gol de omenire, ci ca Dumnezeu om; și de a plini canonul a avut din omeneasca fire, iar a'l plini cu nemărginită cinstire, a avut din prea dumnezeescul ipostas și Ipostasul lui Christos adevărat, începutul cel cu, după scholastici, s'a făcut al mijlocirii, adevărat început carele a mij-

de slobozire pentru toți oamenii și pentru Evrei și pentru toate neamurile. Și de a murit Christos pentru toți, cum tu hristianul următor lui Christos să nu te rogi pentru toți? Vezi însă și zicerea: «dându-se pre sineși» și însemnează-o aceasta, împotriva asirienilor, cari zic, cum că Domnul s'a dat la moarte silnicește și nu de voe. Și ce este prețul de izbăvire? Toată firea oamenilor eră vinovată și sub osândă, spre a se munci pentru strămoșescul păcat, ci Christos răstignindu-se, în locul a toată firea s'a dat pre sineși lui Dumnezeu plată de izbăvire, adecă dar prin care s'a deslegat firea aceea de moarte și de muncă¹⁾.

locit; iar firea cea omenească s'a făcut început care, adecă dupre care s'a plinit mijlocirea. Vezi și tâlcuirea și suptînsemnarea zicerei: „Iar mijlocitorul nu este om“ (Gal. III, 20).

¹⁾ Iar cum că Christos s'a dat pe sineși preț de izbăvire și de răscumpărare pentru toți oamenii cei luați robi de diavolul, însuși o a-deverează zicând: „Precum Fiul omului nu a venit ca să se slujiască ci să slujiască și să-și dea sufletul său preț de izbăvire în locul a multora“ (Mat. XX, 28). Zice însă și Mar. Vasilie în tâlc. Psalm. XLVIII, la această zicere: „Fratele nu se izbăvește; izbăvi-se-va omul“ tot sufletul omenesc eră supus jugului celui rău al vicleniei, al obștescului vrășmaș al tuturor și slobozenia ceea ce o aveă dela cel ce o a zidit, luându-i-se, robit s'a dus prin păcat. Pentru tot robitul eră însă trebuință de preț de izbăvire către slobozenie; deci nici fratele pre frate putea a'l izbăvi, nici însuși fiește-carele pre sineși; pentrucă trebuie a fi mult mai bun cel ce se izbăvia, decât cel ce se stăpâniă și robia acum. Ci nici ca cum un om aveă stăpânirea dela Dumnezeu, în cât și a se curăți dupre păcate; fiindcă și acela eră vinovat păcatului, că toți, zice, au păcătuit și se lipsesc de slava lui Dumnezeu, îndreptându-se în dar cu Darul lui Christos, prin izbăvirea cea întru Christos Iisus Domnul nostru... că ce poate omul a află atât de mare lucru, ca să'l dea pentru izbăvirea sufletului său? Ci s'a aflat însă unul vrednic pentru toți împreună, carele s'a dat spre plată de izbăvire sufletului nostru, sfânt și prea scumpul Sângele Domnului nostru Iisus Christos cel ce s'a vârsat pentru noi toți; pentru care preț ne-am cumpărat. Iar cum că Sângele lui Christos cel ce s'a dat preț de izbăvire pentru păcatele noastre nu diavolul l'a luat ci Dumnezeu Tatăl; vezi și suptînsemnarea zicerei: „Intru care avem izbăvirea prin Sângele lui“ (Efes. I, 7). Vezi însă, că ceea ce a zis Domnul, că și'a dat sufletul său izbăvire în locul multora Pavel o zice: „Cel ce s'a dat pe sineși preț de izbăvire pentru toți, fiindcă zicerea: mulți, se iă de dumnezeiasca Scriptură în loc de toți; și vezi suptînsemnarea zicerei: „Cei mulți au murit“ (Rom. V, 15).

Zice însă înțeleptul Fotie că plata izbăvirei și răscumpărarea ce o dă cineva, trebuiește la două lucruri, una adecă, de a slobozi pre cei ce sânt robiți; și alta încă, spre a se face dar și hărăzire acelora, cari stăpânesc pre cei robiți. Deci Sângele Domnului numai izbăvire și slobozire s'a făcut oamenilor celor robiți de diavolul, iar un dar diavolului nici de cum; că zice așa Fotie: Fiindcă izbăvirea are atârnare către două oare-care, ca spre tot, este și slăvitoare a celor ce sânt ținuti, și dar a

Mărturisire.

Adecă a făcut dar de izbăvire pentru toți oamenii prin mărturisire; sau după alt chip aicea tâlcuește Pavel carele este prețul izbăvirei și zice că prețul este mărturisirea, adecă, patina și moartea cea prin cruce; fiindcă Christos a venit să mărturisiască adevărul până la moarte; căci Christos a arătat și pre Tatăl în lume, precum însuși o a zis: «Am arătat numele tău oamenilor» (Ioan XVII, 6). Și adevăratele dogme ale lunei cinstiri de Dumnezeu și ale credinței, și adevărata și îngheliceasca viață însuși o a legiuit în lume¹⁾.

În vremile sale.

Adecă în cuviincioasele și potrivitele vremi, și când a venit plinirea vremii ceii mai înainte de veacuri procunoscută și prohotărită.

7. La ceea ce eu m'am pus propoveduitor și Apostol.

La aceasta, zice, mărturie a lui Christos eu m'am rânduit de Dumnezeu, propoveduitor și mărturisitor, ca să propoveduesc aceasta, adecă ca să propoveduesc în lume crucea și moartea lui Christos, și nu numai m'am rânduit prost pentru aceasta un propoveduitor, ca să propoveduesc numai într'un loc, ci m'am rânduit și Apostol pentru ca să umblu în toată lumea. Și după alt chip încă, mare este dregătoria Apostolului și pentru aceasta Pavel ține și o îmbrățișează aceasta.

(Adevărul zic, nu mințesc) învățător al neamurilor.

Pavel pentru ca să facă cuvântul vrednic de crezare, cum că este învățător al neamurilor, apucă înainte și zice, cum că grăește adevărul și nu mințește, că de vreme ce ceilalți Apostoli se îngreuiiau la aceasta, de a se face învățători și propo-

te privi celui ce ține, ca o izbăvitoare adecă a celor ce se țin, mântuitorul Sânge ar fi dar de izbăvire; iar ca dar al celui ce ținea nici de cum, fiindcă și multe altele din cele cuvenite celuiia ce chiar se zice izbăvitor, la negrăita aceasta și mai pre sus de cuvânt iconomie, nu se potrivesc (Din Amfiloh. întreb. XXIII). Aceste două însemnări ale izbăvirei le pomenește și Nichita Scholiarind cuvântul Teolog. Grigorie cel la Paști, care socotesc că de acolo s'a luat aceasta de Fotie, și adaugă Fotie cum că numele izbăvirei, nu se zice chiar la Sângele Domnului, ci metoforicește. Vezi și supținsemnarea zicerei: „Ca să ne izbăviască pre noi“ (Tit II, 14).

¹⁾ Teodorit însă zice că mărturie pre patimă o a numit; mai întâiu, pentru nedreptatea junghierei, iar apoi și pentru că are martori pre toți prorocii; încă și mărturia Iudeilor celor ce ziceau: „Tu mărturisești pentru tine; mărturia ta nu este adevărată“ (Ioan VIII, 13), a răspuns că singur nu sânt, ci eu și Tatăl cela ce m'a trimis pre mine (Tij. 12).

veduitori ai neamurilor, una adecă pentrucă se îngrețăluiau de neamuri și alta încă, pentrucă dela neamuri nu priimiau, pentru aceasta zice Pavel, că m'am rânduit eu de Dumnezeu, ca să fiu învățător al neamurilor. Drept aceea dacă Fiiul lui Dumnezeu a murit pentru neamuri, și eu sânt învățător al lor, apoi și tu, o Timotee, să nu te lenevești a te rugă pentru dânsele.

Intru credință și în adevăr.

Vezi iarăși, o cetitorule, și aicea zicerea aceasta: «Intru credință», adecă nu cu siloghismuri omenești, și cu dovezi loghicești, sânt eu învățător al neamurilor, ci cu credință simplă și neiscodită; apoi, pentru ca să nu socotești că lucrul este a măgire și minciună, pentru aceasta după urmare a zis și a aceasta: «întu adevăr» nu este, zice, amăgire și minciună cele ce se învață întu credință și se predanisc de mine ci întu adevăr se învață acestea și se predanisc de mine.

8. Deci vreau să se roage bărbații întu tot locul.

Pentruce Domnul oprește a nu se rugă cineva în fiește-care loc, iar Apostolul aicea dinprotivă zice? Că Domnul oprește adecă de a se rugă oamenii prin ulițele cetăților și poruncește să intre în cămară, adecă în partea cea ascunsă a caselor și acolo să se roage? Spre deslegarea dar a nedumerirei acestecă răspunde în că nici Domnul a oprit prost de a se rugă hristianii în fieștece loc, ci o a zis aceasta, pentru ca să învețe cu deadinsul a nu se rugă cineva pentru arătarea oamenilor și pentru deșarta slavă; pentru aceasta și a zis, ca să intre în cămara sa și acolo să se roage; și ascultă însăși cuvintele acestea ale Domnului: «Și când te rogi să nu fii ca fățarnicii, că iubesc prin adunări, și prin unghiurile uliților stând, să se roage ca să se arate oamenilor... iar tu când te rogi, intră în cămara ta» (Mat. VI, 5). Precum și când zice Domnul: «Sa nu cunoască stânga ta ce face dreapta ta» (Mat. VI, 3), nu o zice aceasta pentru mânil cele simțitoare, ci arată cu numirea mânilor, pre covârșirea milosteniei ceii fără slava deșartă. Pentru aceasta și Pavel zice aicea, că bărbații să se roage în fiește-care loc, fiindcă aceasta Christos nu o a oprit; și o a zis aceasta Apostolul spre osebirea rugăciunei Evreilor; căci rugăciunea Evreilor eră îngrădită întu un loc, adecă în biserica cea din Ierusalim, iar la noi hristianii nu urmează așa, pentrucă darul cel dat nouă, este nehotărât de locuri; și precum hristianul se roagă pentru toți oamenii, așa asemenea se roagă și în toate locurile¹⁾, pentru aceasta și Domnul a zis că

¹⁾ Deci după cuvintele Domnului și ale Apostolului și după tăcu-

ne Samariteanca: «Femei, crede-mi mie că vine ciasul, când nici în muntele acesta, nici în Ierusalim vă veți închină Tatălui» (Ioan IV, 21).

Ridicând mâni cuvioase¹⁾.

În cuvântul acesta învață Pavel, cum că se cuvînc a se cercețâ nu locul, întru carele se face rugăciunea, ci chipul cu carele se face; pentrucă rugăciunea cu îndatorire cere dela hristian să-și aibă el mânilor sale cuvioase, adecă curate de lăcomia de averi, de răpire, de nedreptate, de ucideri, de bătăi și să fie pline de milostenie²⁾.

În această ocazie sfințitul Teofilact, ertat este fiește-căruia a se rugă în tot locul, intrând în cămara sa, adecă strângându-și mîntea sa în inima sa, și de acolo înălțând rugăciunile sale la Dumnezeu. Zice însuși Teodorit că încă legea stăpînînd, prorocii provedeau cele ale dăruului, și se poate auzi pre dumnezeescul David zicând: „Binecuvîntați pre Domnul toate lucrurile lui în tot locul stăpînirii lui“ (Psalm. CII, 22). Și prin prorocul Malahie încă zice Dumnezeu a toate: „În tot locul proaduceți tîmăc numelui meu și jertfă curată“ (Mal. I, 11). Iar a ridica mâni curate și a se rugă, eră însușire a preoților Testamentului Vechiu; dar Apostolul tuturor oamenilor poruncește a o face aceasta, pentrucă toți s'au făcut norod ales, preoție împărătească, neam sfînt (I Petru II, 9). Și unde este scris că a fost însușirea preoților a ridica mânilor întru rugăciune, nu o a arătat înțelept. Teodorit. Eu însă cercețînd aceasta nu am a o află descoperit în Testamentul cel Vechiu și curat mărturisită, aceasta numai am aflat, cum că: „Și ridicând Aaron mînilor asupra norodului, i-a blagoslovit pre ei“ (Levit. IX, 22). Și că Moise a zis: „După ce voi eu și din cetate, voi întinde mînilor mele către Domnul“ (Eș. IX, 29). Iar mai ales află că și cei ce nu aveau preoție, când se rugau ridicau mînilor lor, pentru aceasta zicea David: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tîmăc înaintea ta, rădicarea mînilor mele jertfă de seară“ (Psalm. CXL, 2). Și despre Solomon așa cetim: „Și s'a înclut Solomon înaintea feței jertfelnicului și și-a întins mînilor sale către ceruri“ (III Impăr. VIII, 22).

¹⁾ Hrisostom și Teodorit și Teofilact, așa au zicerea aceasta și multe penscrieri obștește, luându-se numele zicerei „mâni cuvioase“.

²⁾ Însemnează că două sînt chipurile cele preste tot cuprinzătoare, în care se cuvînc a se rugă fiește-carele hristian, chip dinlăuntru și chip din afară; și chip dinlăuntru este, când se silește cineva ași adună mîntea în lăuntru în inima sa, și a o face să ia aminte la cuvintele rugăciunii și nici un alt lucru a nu o lăsa să gîndească; iar chipul cel din afară al rugăciunii se face cu osebite forme ale trupului; că cel ce se roagă sau își pleacă în jos capul său și își bate peptul, ca vameșul sau stă drept, precum a zis Domnul: „Când stați rugându-vă“ (Marcu XXI, 25). Sau pleacă genunchele jos, precum zic Faptele Apostolești: „plecându-și genunchele sale“ (Pavel adecă) împreună cu toți aceștia s'a rugat (Fapte XX, 36). Precum și Domnul a făcut în vremea patimii; sau ridică mînilor sale, precum zice David: „Rădicarea mînilor mele

Fără de mânie și fără de îndoită socotială.

Adecă hristianii sânt datori a se rugă fără mânie și fără îndoită socotială, adecă fără pomenire de rău și fără patimă asupra fraților, precum și Domnul a zis: «Când stați rugându-vă, lăsați ori ce aveți asupra cuiva» (Marcu XI, 25). Socotială îndoită însă pre îndoială o zice, adecă a nu se rugă hristianul cu îndoială și cu stânjenire, ci a crede cu adevăritate că are să ia dela Dumnezeu cererile sale cele folositoare care le cere și a nu se îndoii nici a se stânjeni; oare luă-le-va, sau nu, precum și fratele lui Dumnezeu Iacov mai curat o zice aceasta: «Să ceară însă întru credință, nimica îndoindu-se... că să nu socotiască omul acela că va luă ceva dela Domnul» (îndoindu-se adecă) (Iacov I, 3). Și Domnul zice: «Pentru aceasta zic vouă, toate câte rugându-vă cereți, credeți că le veți luă și vor fi vouă» (Marcu XI, 24). Și cum va crede hristianul că are să ia cererile sale dela Dumnezeu? Dacă nu ceri vre o cerere lumească, nici protivnică voei lui Dumnezeu, nici nevrednică de cereasca împărăție, ci ceri toate cele duhovnicești, și mântuitoare și de se roagă cu mâni curate de toată fapta păcatului și fără mânie și fără pomenire de rău și fără îndoire nerăspândindu-se încoace și încolo¹⁾.

jertfă de seară», și precum zice aicea: că forma aceasta a rugăciunii, adecă a ridica cineva mâinile sale în sus când se roagă, se vede că este atât de nevoe, unde sfinții Părinți și dascălii bisericii, pentru însuși aceasta numai au socotit și au alcătuit în biserică strane; fiindcă hristianii se ostenesc avânduși mâinile înălțate în toată vremea rugăciunii ceii ce se face în biserică, precum și Moise se ostenea a-și ținea mâinile întinse asupra lui Amalic; pentru aceasta s'au alcătuit stranele, ca să-și ține hristianii mâinile înălțate întru rugăciune, precum și mâinile lui Moise le țineau Or și Aaron (Eș. XVII). Și așa cu chipul acesta fac pre hristianii a se rugă formându-se în chipul crucei, și prin cruce să biruiească patimile și pre diavolul, precum și Moise în chipul crucei rugându-se a biruit pre Amalic. Și aceasta încă o însemnăm aicea, că nu numai preoții cei vechi își spălău mâinile când vreau să intre în biserică lui Dumnezeu și să se roage: „Că își vor spălă, zice, mâinile și picioarele cu apă, când vor intra în cortul mărturie, se vor spălă cu apă ca să nu moară” (Eș. XXX, 21), ci și preoții darului acestuia nou obîșnuiesc a se spălă când vor să ierurghisiască, zicând: „Spălă-voiu întru cei nevinovați mâinile mele și voiu încungiură jertfelnicul tău Doamne”, adăugând cu David, carele și el se spălă, când intră în biserică, ci nu numai preoții ci și toți norodnicii și din vechi adecă se spălău când aveau să se roage în biserică, precum mărturisește dumnezeescul Hrisostom (Vor. 73 la Ioan). Și acum încă se păzește un obicei ca acesta la mulți hristianii, iar obiceiul acest cinstit, arată cum că se cuvine ca și mâinile sufletului cele gândite să fie curate de toate păcatele.

¹⁾ Pentru aceasta și Mar. Vasilie întrebat fiind cum poate cineva a

9. Așijderea și femeile.

Voesc, zice, că și femeile să ridice cuvioase mâni când se roagă, fără de mânie și de îndoită cugetare și fără a răpi și a se lăcomi în averi. Dar cum, și femeea răpește și se lăcomește la avuții? Negreșit, când ea silește pe bărbatul ei să-i cumpere petrii scumpe și podoabe aurite și alte zadarnice scule; căci deși nu răpește ea însăși, dar prin bărbatul ei le răpește acestea. Asemenea încă și se lăcomește la avuții, căci haina ceea ce o are femeea, mai pre sus decât îi trebuiește, o răpește dela alte sărace femei, care au trebuință de dânsa și ea are mai mult.

În podoabă cinstită, cu sfială și cu întreagă înțelepciune a se împodobî pre sineși.

Cu aceste cuvinte cere Apostolul cu îndatorire dela femei mai mult decât dela bărbați, adecă cere a fi femeile împodobite cu îmbrăcăminte cinstită și cuviincioasă și nu cu iscodită (adecă de modă) și împestrită, fiindcă hainele cele împodobite cu multe feluri nu sânt cuviincioase și cinstite, ci necuviincioase și necinstite. Podoabă însă numește Pavel, a fi femeea cucernică și cu sfială din toate părțile acoperită, și pre cap, și o-brazul, și peptul, și mânille, și picioarele, și a nu aveâ vre un mădular gol și descoperit, că aceasta se înțelege cuvântul ce zice aicea Apostolul, adecă a fi femeile acoperite cu sfială și cu întreagă înțelepciune¹⁾.

Nu întru împletituri, sau cu aur, sau cu mărgăritare, sau cu îmbrăcăminte de mult preț.

O hristiană, zice, tu vii în biserica lui Dumnezeu, ca să te înfățișezi înaintea Făcătorului a toate, și ca să te rogi și apoi cum întrebuințezi feluri de împletituri de păr pe cap? Și cum

isprăvi să se roage fără răspândire? Răspunde, că aceasta o va isprăvi de se va încredința cineva desăvârșit cum că stă înaintea lui Dumnezeu, că de vede cineva vre un stăpânitor și înainte stătător, și vorovind cu acela își are vederea sa răspândită cu cât mai vârtos lui Dumnezeu rugându-se și-ar aveâ înaintea sa nerăspândită, dela cela ce cearcă inimile și rărunchii, plinind ceea ce este scris: A ridică mâni cuvioase și fără mânie și fără îndoială (Hotăr. pre scurt 201).

¹⁾ Și Mar. Vasilie întreat fiind care este cinstita podoabă cea predănisită de Apostolul, răspunde că este: întrebuințarea cea cinstit cuviincioasă către însuși pravățul socotită după vreme, după chip, după față, după trebuință, că nu judecă cuvântul aceleași ale urmă cineva, și în vreme de iarnă și în vreme de vară, nici acelaș chip a fi al argatului și al celui ce se odihnește, al ostașului și al țăranului sau al bărbatului și al femeii (Hotăr. în scurt 201).

faci feluri de plexude și altele, înșirând mărgăritare pe capul și pe pieptul tău, alții însă ai pre îmbrăcămintele tale și alții pre papuceii tăi? Care aceasta, adevărat a-ți avea picioarele împodobite cu mărgăritare, este cu adevărat o desăvârșită ocară și nedreptate, și acestea de unde le câștigi? Dela bărbat și din suspinurile săracilor și ale orfanilor și ale văduvelor; să desbraci pe văduvă de cămașa ei cea cârpită numai ca să calci tu cu picioarele mărgăritare¹⁾. Și oare nu este o mare îndelungă răbdare, ce arată Dumnezeu către tine, femeea cea împodobită? Nu este o mare suferire a lui Dumnezeu căci nu te pedepsește precum ți se cade? Cu adevărat mare răbdare a lui Dumnezeu către tine. Tu, o hristiano, mergi la biserică pentru ca să ceri dela Dumnezeu ertarea păcatelor tale, și apoi să te împodobești ca și cum ai merge la jocuri și la nunți? Și cum poți o nesocotită femeie, să suspini și să te umilești cu inima ta, purtând acest-fel de podoabe? Bravo umilinței tale ceii de acest-fel! Sau mai bine a zice vai de aceasta! Și cum

¹⁾ Cu împodobirile cele de mai sus împreună se numeră și podoabele ce le întrebuițează oare-cari femei înalt cugetătoare și nebune și mândre, și eșite din minte ale vremii acestea; care îndată ce câștigă cinci parale le cheltuiesc în zădărnicii și nebunii mincinoase, adevărat le cheltuiesc să-și împodobiască capul cu multe tulpane, cu împletituri de păr strein și mincinos, cu osebite petrii scumpe și mărgăritare, spre a spânzura canafuri de aur, ca niște coade de cai, spre a avea multe împletituri și blonde cusuturi la hainele lor, a purta cercei la urechi, brățare la mâni, zgărzi la grumazi, inele în degete, colane aurite și de argint și cu petrii și mărgăritare împodobite, cu care acestea se arată ticăloasele femei, că singure își leagă mădulările cu lanțuri și se însărcinează cu o mulțime de petrii și madenuri și cu aceasta nimica se osebesc de idoli neamurilor, care erau împodobiți cu argint și cu aur, precum zice prorocul David; sau mai bine a zice, nimica se osebesc de următorile cele împodobite și văruite, care pe din afară se par frumoase iar înlăuntru sânt pline de oase moarte și împutite și de toată necurăția, precum a zis Domnul: pentru aceasta pe aceste nebunești împodobiri le îngrozește Dumnezeu prin Ișaiia, cum că are să desbrace de toată împodobirea pe femeile cele fără de minte și mândre, care poartă unele ca acestea și că are să le smeriască pentru mândria lor cea de acest fel, zicând așa: „Pentru că s'au înălțat fiicele Sionului; și au mers cu grumaz înalt și întru facere cu ochii... Și va smeri Dumnezeu pre stăpânitoarele fiicele Sionului și Domnul va descoperi chipul lor și va lua Domnul slava îmbrăcămintei lor și împletiturile și țintele și lunile cele de aur... și în locul podoabei capului tău ce e de aur, vei avea pleșu-vire pentru faptele tale, și în locul hainei ceii cu porfire prin mijloc, te vei împrejură cu sac și fiul tău cel prea bun, pre carele îl iubești, va cădea în sabie, și cei tari ai voștri în sabie vor cădea și se vor smeri și vor plânge cutiile podoabelor voastre“ (Is. III, 16).

te va ascultă Dumnezeu ticăloaso, cum te va auzi pre tine îmbrăcată fiind cu lucrările săracilor? Deci nu te amăgi, soro, nu te amăgi; că de porți haine împodobite, nici umilință nu poți să aibi întru rugăciunea ta, nici Dumnezeu te va ascultă, ca să erte păcatele tale și mai mult te va osândi și rugăciunea ta se va face întru păcat după David» (Psalm. CVIII, 6). Și vezi că dacă Pavel oprește dela femei podoabele acelea, ce sânt semne numai de bogăția lor, cu cât mai vartos oprește dela dânsese împodobirile, care sânt semne de iscodire, adecă precum sânt dresurile obrazului și frecările fălcilor și ruminele și sulimanurile, și zugrăvirea ochilor și a sprâncenilor și gingășaturile glasului și mișcările ochilor celor eroticești și celelalte chipuri desnodate, care sânt însușite nu femeilor hristiane, ci ale păgânilor, și nu ale fecioarelor și ale celor întreg înțelepte, ci ale curvelor și ale celor stricate¹⁾.

10. Ci (nu ceea ce se cuvine femeilor celor ce fâgăduesc cinstire de Dumnezeu) prin fapte bune.

Femeile hristiane, zice, se cuvine a se împodobii pre sineși cu fapte bune; apoi cetește ca în mijloc, adecă aceasta, că

¹⁾ Și Hrisostom încă zice despre femeile cele ce se împodobesc acestea: „Ce zici? Vii ca să te rogi lui Dumnezeu, și împrejurată cu aunele haine și cu împletituri? Că au doar ca să joci ai venit? Ai venit să te rogi și să ceri ertarea păcatelor și rugându-te Stăpânului să'l faci pre el milostiv; ce te împodobești? Acestea nu sânt forme de una ce se roagă; cum vei putea să suspini? Cum poți a lăcrămă? Cum a te rugă întins, împrejurată cu un chip ca acesta, acestea sânt ale acțițelor și ale jucătoarelor, iar femeii ceii cinstite nici una din acestea i se cuvine... Deci nu urmă curvelor“ (Vor. 8 la aceasta către Timotei). Vezi și sfih. Teolog. Grigorie despre femeile cele ce se împodobesc; vezi și cuvântul al cincilea al Hristoidiei, suprascris fiind așa, cum că hristianii nu se cuvin a se împodobii. Insemnează însă și aceasta că dacă dumnezeescul Apostol oprește aicea a nu se împodobii femeile cu podoabe și cu juvaeruri, neam slab fiind ele și iubitoare de podoabă; cu cât mai vartos oprește pre bărbați a nu purta podoabe, care sânt neam bărbatesc și defăimători muereștilor podoabe, celor de acest-fel firește? Pentru aceasta întru adevăr de muerească cuviință și desnodat se cuvine a se numi oare cari bărbați îngâmfați și voinici actori și pehlivani cari se împodobesc cu femeștile podoabe cele mai sus zise și se codoresc umblând și se gingășesc, mândrindu-se cu acestea, ca niște păuni cu penele cele împestrite ale lor sau mai bine a zice precum se făcă cioara cea mai grozavă după basme, cu penele cele streine ce le purta, iar de sânt fețe bisericești sau monahicești, cei ce se împodobesc cu haine strălucite, și de mult preț, eu nu mai pot se asemănez nici cu o asemănare necuviința aceasta, că necuviința aceasta se află mai pre tot de orice chip și asemănare necuvenită.

așa se cuvine femeilor, celor ce cinstesc și cred pre adevăratul Dumnezeu; său se înțelege și dupre alt chip zicerea aceasta; fiindcă este cu puțință a se făgădui cineva că este cinstitor de Dumnezeu nu numai prin cuvinte, pentru aceasta a adaus Pavel, că se cuvine cineva a fi cinstitor de Dumnezeu și cu faptele cele bune.

11. Femeea întru liniște învețe-se, întru toată supunerea.

Femeea hristiană, zice, nu se cuvine numai a fi cinstită și regulată până și la formele cele din afară și la îmbrăcăminte ci și până la glas; pentru aceasta femeea să nu grăiască în biserică, nici să învețe, nu numai pentru celelalte, ci nici pentru lucrurile cele duhovnicești, ci numai să se învețe acestea, iar învățătura aceasta i se va face ei de va rămânea cu liniște precum și aiurea aceștia Apostol, a arătat aceasta zicând: «Femeile voastre în biserici să tacă, că nu se dă voe lor a grăi ci să se supue, precum și legea poruncește; iar de voesc a se învăța ceva în casă pe bărbații lor întrebe» (I Cor. XIV, 34).

12. Iar femeii a învăța nu dau voe, nici a stăpâni bărbat, ci a fi întru liniște.

Cu aceste cuvinte tae Apostolul dela femei tot prilejul de voroavă; fiindcă mai sus a poruncit să tacă femeea, pentru că să nu se întâmple a grăi pentru o pricină binecuvântată și să fie oprită, pentru aceasta zice aicea că femeea să nu învețe, nici să stăpâniască pre bărbatul său. Drept aceea, fiindcă femeii i s'a poruncit de Dumnezeu să se supue bărbatului său zicând: «Către bărbatul tău întoarcerea ta (va fi) și el te va stăpâni pre tine» (Fac. III, 16), deci se cuvine femeea a se liniști și atuncia căci prin liniștirea și tăcerea aceasta mai alva arată supunerea sa, ce are către bărbatul său. Să știi însă o cetitorule, că dumnezeescul Pavel nu oprește pre femei de obște a nu învăța în fiește-ce loc, ci în biserică, căci în deosebi a învăța femeea nu s'a oprit; pentru că și Priscila aceea a caterisit pre Apolo (Fapt. XVIII) asemenea și cedincioasa hristiana femeie catehisește pre bărbatul său cel necredincios precum zice Pavel: «Că ce știi femeie de îți vei mântui bărbatul?» (I Cor. VII, 17), prin învățatură adecă și prin catehizarea cea prin cuvânt.

13. Că Adam mai întâiu s'a zidit, apoi Eva.

Fiind, zice, că cinstea cea întâia neamul bărbaților o a lua dela Dumnezeu când i-a făcut pre ei, iar Eva al doilea

zidit, deci datoare sânt și celelalte femei a aveâ a doua stare după bărbați și a se supune lor; căci ceea ce s'a făcut, atunci la Adam și la Eva, s'a făcut lege firească și stăpânește intru tot neamul următor al bărbaților și al femeilor

14. Și Adam nu s'a amăgit, ci femeea amăgindu-se a căzut în călcarea porunței.

Pentruce nu s'a amăgit Adam? Pentrucă nu o zice Scriptura aceasta. Că femeea, adecă Eva, a zis către Dumnezeu: «Șearpele m'a amăgit și am mâncat» (Facere III, 13). Iar Adam nu a zis că femeea m'a amăgit, ci că: «Femeea pre care o ai dat mie, aceasta a dat mie din pom și am mâncat» (Facere III, 12). Și nu este asemenea și întocmai a se înduplecă cineva (de a crede) pre unul din același neam și din aceeași fire cu dânsul și pre un ajutător al său, precum s'a înduplecat Adam de a crezut pre Eva, cea de o fință și ajutătoare a sa, nu și a se înduplecă unei hiare pre care o aveâ roabă și supusă, precum Eva s'a înduplecat șarpelui, celui supus ei și rob. Drept aceea fapta Evei este amăgire¹⁾, și nu aceea a lui Adam. Deci duple asemănarea amăgirii femeii nu a zis Apostolul că Adam nu s'a amăgit. Și alta încă, pentrucă Adam nu a văzut pomul cunoștinței binelui și a răului, cum că eră bun la mâncare și frumos ochilor de a'l vedeâ și frumos de a'l cunoaște (Fac. III, 6). Iar femeea Eva văzându-l, s'a amăgit și s'a înșelat de privirea lui și duple urmare întinzând mâinile sale, a luat rodul și a mâncat, și așa a dat și bărbatului său. Drept aceea femeea a rătăcit pentru pofta pomului, iar Adam nu a rătăcit de pofta pomului, ci s'a înduplecat numai femeii sale. Pentru aceasta așa zice Apostolul, cum că de vreme ce o dată numai a învățat femeea pre bărbat și a perdut pre toți oamenii, pentru aceasta nu mai învețe mai mult, nu numai aceea, ci și tot neamul ei; fiindcă și tot neamul femeilor este ușor la minte și lesne amăgit și cu ușor primește rătăcirea. Vezi însă, o cetitorule, amărunțimea voroavei Apo-

¹⁾ Pentru aceasta și dumnezeescul Grigorie al Nisiei a zis: De vreme ce, precum zice Apostolul, femeea amăgindu-se, a căzut în călcarea porunței, și în a depărtării ceii dela Dumnezeu, prin neascultare a povățuit înainte; pentru aceasta femeea s'a făcut întâia martoră a învierii, ca costurnarea cea din călcarea porunței să o îndrepteze prin credința învierei, și precum s'a făcut slujitoare a cuvintelor șarpelui la început și slujitoare, către bărbat, a introdus vieței început și urmare a răului, așa și cuvintele celui ce a omorât pre Apostatul balaur aducându-le ucenicilor, s'a făcut începutoare de credință oamenilor; prin care credință potrivit se atinge întâia hotărare a morței (Cuv. 12 împotriva lui Evnomie).

stolului; căci nu a zis cum că Eva amăgindu-se, ci femeea pentru ca să arate că aicea vorovește pentru toată obșteasca fire și neamul femeilor; căci precum în fața lui Adam toată firea oamenilor s'a omorât și acela murind, mor și toți oamenii ce se nasc dintr'insul, așijderea și Eva amăgindu-se, amăgirea și ușurătatea cugetărei a trecut la toată firea femeilor, adevă întru toate femeile împreună și prin ușurătatea cugetărei a luat început și călcarea dumnezeieștei porunci, mai întâiu întru însăși Eva.

15. Se va mântui însă prin facere de copii.

Care se va mântui, Eva? Ba, ci femeea, adevă firea femeilor. Nu vă întristați, zice, o femeilor; Dumnezeu a dat și vouă prilej și pricină pentru ca să vă mântuiți. Și care este pricina aceasta? Este facerea de copii, adevă a hrăni și a crește cu bună și hristianească creștere pre copiii ce îi veți naște; fiindcă nu este trebuință numai a-i naște, ci și a-i pedepsi bine, cu pedepsire (adevă învățatură) și cu sfătuirea Domnului¹⁾; că aceasta este și se zice cu adevărat facere de copii. Iar dacă femeea și maica nu va crește hrănind copiii săi bine, nici îi va pedepsi cu sfătuirea Domnului, atunci aceea nu este facere de copii, ci mai ales este stricare de copii; pentrucă cu creșterea ei cea rea, strică pre ticăloșii copiii săi și sufletește și trupește. Dar ce au a fi femeile cele nemăritate și fecioarele, nu pot a se mântui și acestea, ci sânt pierdute, pentrucă nu au copii? Cum? Femeile cele ce nu au copii, cu poftele lor cele bune nu se pot a se mântui ci numai prin facere de copii? Ba; ci zic, că pre lângă celelalte bunătăți și bunafacere de copii va fi pricină femeilor a se mântui; că arătat este cum că buna și îmbunătățita creștere de copii, se pricinuește din bunătatea și virtutea maicei și maica care are virtute, aceea pedepsește și pre copiii săi ca să aibă aceeași virtute adevă fapta bună. Drept aceea virtutea aflându-se la maică, aceea se împărtășește și la copiii cei ce se cresc de dânsa. Deci din

¹⁾ Și Fotie încă această zicere tâlcuindu-o zice, cum că se va mântui femeea prin facere de copii; căci buna creștere și pedagoghia ce o face femeea fiilor săi și purtarea de grijă cea iubitoare de Dumnezeu, ce are maica pentru fiii săi, acestea zice este o mare dreptate femeii, de a întoarce și a șterge învățatura sa cea veche și greșită ce o a dat Eva lui Adam și i-a pricinuit amăgire, fiindcă poate zice și ea: cu adevărat din vechi am învățat greșit, și am amăgit pre bărbat, ci iarăși acum, cresc fără greș și povățuesc pre copiii mei, și de m'a osândit greșita cea amăgire și învățatură, dar pedagoghia și buna creștere aceasta a fiilor mei, mă slobozește din osândire (Intreb. 71 Amfiloh.).

aceste zise arătat se face, cum că și fiește-care fecioară nemăritată, și fiește-care femei stearpă ce are virtute și fapte bune, se va mântui, măcar deși nu au născut copii și nu au crescut. Mi se pare însă, că de vreme ce Apostolul a oprit pe femeii de a învăța, pentru aceasta o mângâie acum pentru oprire și dă ei pre ucenicii aceia, pre care are voe a-i învăța, și ca cum i-ar zice: de poțesti, o femei, ca să înveți, învață pre copiii pântecelui tău și pedepsește-i pre ei cu pedepsirea și slătuirea Domnului. Oare-cari însă, nu știu cum facerea de copii a înțeles pre nașterea Născătoarei de Dumnezeu; căci Născătoarea de Dumnezeu zic ei, fiindcă a născut pre Mântuitorul Christos a mântuit pre femeii¹⁾, această înțelegere însă este cu totul nepotrivită la următoarele cuvinte ale Apostolului și ascultă-le:

De vor rămânea în credință.

Adecă atunci se va mântui femeia, dacă fiii ei vor păzi buna cinstire și adevăratele dogme ale credinței, prin buna creștere și pedepsirea cu care i-ar fi pedepsit.

Și în dragoste.

Adecă, atuncea se va mântui femeia, dacă prin buna creștere ei vor rămânea fiii ei în dreapta și în bunătațita viață; căci nu e destul credința la fiii ei a se mântui, ci trebuie a avea și buna și hristianeasca viață; izvor însă, și pricină și capul hristianiceștei vieți este îndoita dragoste, cea către Dumnezeu adecă și cea către aproapele.

Și întru sfințenie cu întreaga înțelepciune.

Sfințenie aicea numește Apostolul, pre curăția și fecioria trupului; însă fiindcă toți nu sânt feciorelnici, pentru aceasta a adaus și zicerea: «Cu întreaga înțelepciune» că întreaga înțelepciune se numește pre ferirea cea duple vremi și legiuita împreunare a bărbaților cu femeile; sau întreagă înțelepciune zice aicea Pavel, curat pre cuviința îndulcirilor, și pre buna regulă a moravurilor. Deci se va mântui femeia, dacă prin buna ei creștere, fiii ei vor rămânea întru feciorie și întru nestrucarea trupului, adecă de vor alege fiii ei viață de feciorelnici și de se vor face monahi; sau de vor rămânea în întreaga înțelepciune cea prin nuntă și nu se vor face curvari și prea curvari. Dar ar zice cineva, și ce dacă maica este rea și își va crește copiii săi bine? Oare are plată pentru buna creșterea aceasta? Răspundem: a-

¹⁾ De acestea pomenește și Fotie întru aceeași întreb. 71 din cele Amfilohicești.

ceasta mai nu poate urmă; pentrucă de este maica rea, negreșit rău are să-și crească și copiii; căci pomul putred, face roduri putrede și nu bune, precum a zis Domnul: «Pomul putred roduri rele face... nu poate pomul putred a face roduri bune (Mat. VII, 17). Inșă dacă, rea fiind maica, ar crește pe copiii săi bine, cu adevărat va luă plată dela Domnul pentru buna creștere a copiilor ei; iar dacă maica bună fiind și cu fapte bune, dar și-ar crește copiii rău, oare aceasta are să iă pedeapsă dela Dumnezeu pentru creșterea aceasta rea? Răspundem, că de se lenește maica, sau păzește har copiilor săi, și nu îi pedepsește bine, negreșit are să se pedepsiască, precum s'a pedepsit preotul Ili, căci păziă har fiilor săi, și nu-i certă cu asprime, precum este scris: «Și a zis lor: «pentruce faceți duple graiul acesta, ce eu îl aud din gura a tot norodului Domnului? Nu fii mei, că nu e bună auzirea, care o aud eu» (I Impăr. II, 23)¹⁾. Iar de va urmă dinprotivă și maica ar face tot chipul și s'ar sili să-și crească bine copiii, înșă nu ar putea să-i îndrepteze pentru proalegerea și socotița lor cea rea (care rare ori poate a se întâmplă), de va urmă aceasta, să știe maica aceea că nu se va osândi, ci va luă plată dela Domnul pentru ostenele creșterei ce a dat; că zice Dumnezeu prin Iezechiil: «Sufletul cel ce a păcătuit, va muri, iar fiul nu va luă nedreptatea ta-

¹⁾ Auză-le acestea părinții cei fără cunoștință, cari în loc de a-și crește copiii lor cu învățatura și sfātuirea Domnului și în loc de a-i pune să învețe învățatura cea hristianească și drept slăvitoarele dogmele credinței și hristianeștele moraluri ale îmbunătățitei vieți, ca să poată rămânea până la sfârșitul vieții în drept slăvitoare credință și întru îmbunătățita viață, și întru sfințenie, și întru întreaga înțelepciune, precum poruncește aicea dumnezeescul Pavel; ei nebunii pun pre fii lor să învețe turcește și franțuzește, și alte limbi, nu pentru alt scopos ci pentru mândrie și iubire de slavă; adecă pentru ca să facă pre fii lor bogați și slăviți și de bun neam cu limbile cele ca acestea; dar ce urmează din aceasta? Fii lor petrecând împreună cu dascălii lor cei stricați și cu rele năravuri ai limbilor celor de acest-fel și adăpându-se în toată vremea cu apele lor cele turburi și otrăvitoare, își strică moralurile lor, ajung în nebăgare de seamă, sărăcesc din evlavia cea către Dumnezeu și către cele dumnezești și în sfârșit se leapădă, vai! și de credința cea în Christos, și căutând să învețe felurime de limbi, să învață ate. Vai de primejdia fiilor celor ca aceștia! și de trei ori vai și amar de născătorii unora ca aceștia, care în loc de a se mântui prin facerea de copii, precum scrie aicea Pavel, au să se munciască pentru aceasta duple toată dreptatea; că mai bine ar fi fost lor de ar fi fii lor păstori de vite și porcari, și să-și aibă credința drept slăvitoare și hristianească viață, decât a se face nobil, și boer, și domn, și a-și strică firea și viața cea cuvenită hristianilor; căci păstor de porci nu s'ar osândi în munci, iar de-și vor strică credința și moralurile lor, negreșit se vor munci.

tălui său, nici tatăl va lua nedreptatea fiului său; dreptatea dela sineși va fi dreptului și nelegiuirea asupra însăși nelegiuitului va fi (Iez. XVIII, 20). Pentrucă și Fiiul lui Dumnezeu cu toate că a făcut toate chipurile și zicea Iudeilor toate cuvintele și învățăturile, însă pre puțini i-a avut cari s'au înduplecat lui.

CAP. III.

1. Credincios este cuvântul.

Fiindcă eră lucru de indoială, de va dobândi maica ceea ce și-a crescut copiii săi bine, folos din fapta bună a fiilor săi și de s'ar mântui prin facerea de copii aceasta; pentru aceasta zice aicea Pavel, cum că cuvântul acesta este adevărat și credincios, și nu are nici o minciună; pentru aceasta nimenea să nu se îndoiască la aceasta¹⁾.

De poștește cineva Episcopie, bun lucru poștește.

Insemnăm, cum că toate câte rânduște aicea fericitul Pavel lui Timotei despre Episcop, nu sânt particularnice și osebite, ci generalnice și obștești și le rânduște acestea la toți oamenii lumii de aceasta și zice: ori-carele poștește apărare de norod și iubește a se face arhieru, eu, zice, nu'l opresc de pofta și dorința aceasta, pentrucă poștește lucru bun, ca să osteniască adecă și să pască pre norodul lui Dumnezeu. Inșă nu poftiască numai stăpânirea, și slava și domnia, ce le are dregătoria arhieriei. Pentrucă și Moise numai lucrul și osteniala o poftiă, pentru a purtă și a apăra pre Evreii cei de un neam cu dânsul, și nu de a-i stăpâni și a dobândi slavă; pentru aceasta și a ucis pre Eghipteanul acela, carele bătea pre un Evreu din neamul său, pentrucă voiă să apere și să ocrotiască pre fratele său cel nedreptătit. De aceasta și Episcopie se zice Epanghelma arhierelui și arhieru se numește Episcop, pentrucă cercetează și poartă de grijă pentru toată turma sa²⁾.

¹⁾ Drept aceea duple sfințitul Teofilact zicerea: „Credincios este cuvântul“ se unește cu cuvintele cele de mai sus, și nu cu acestea de mai jos, adecă cu zicerea: „de poștește cineva episcopie“.

²⁾ Pentru aceasta și prea lăudaul Ioan Zonara tâlcuind canonul 58 al sfinților Apostoli zice: că de nu ar îndemnă pre episcopi alt ce-va a se lenevi, ci a se sirgui de a purtă grijă de turma lor, și a priveghiă pentru aceasta îndemne-i măcar numele ce îl au de episcop, carele însemnează jitar și pândar, iar episcopii cei ce șed la jitărie și la pândă, se cuvine să privegheze și să vadă, iar nu a se lenevi și a dormita, că pentru aceasta și înlăuntru în sf. Oltar s'a așezat sfințitul Sindron (adecă scaunul cel îngreunat), înalt, ca arhieru suindu-se și șezând întrînsul, să vadă de sus ca dela jitărie pre norodul cel supus lui, și mai cu amănuntul să'l cerceteze pre el, și preoții cei ce împreună șed pre

2. Deci trebuie episcopul neprihănit a fi.

acele scaune cu dânsul, din aceasta se îndemnă și ei a privi și a întocmi pre norod ca unii ce s'au dat episcopului împreună ostenitori. Insuși aceastași înțelegere o arată și scaunul arhierelui cel ce stă în biserică mai înalt decât celelalte, ca un cerdac de pânză înalt și pentru aceasta se numește sfințită pândă scaunul lui, după Ignatie diacnul (la viața patriarh. Nichifor). Vezi și tâlcurile can. 1 și 58 apostolești, în canonicul cel tipărit pre prost. Insemnează însă că Teodorit zice cum că Pavel aicea episcop înțelege pre presviter, că episcop se numește și presviterul, precum am zis la cap. I al ceii către Filipiseni stih 1, căci după acestea Pavel nu învață despre presviteri, ci despre diaconi; dar însă zice iarăși că acestea ce le legiuiește Pavel aicea, despre presviteri, asemenea le legiuiește și despre episcopi a se urmă, căci episcopii mai întâi se cuvine să păziască legile acestea.

Nu pot aicea să tac tâlcuirea, ce o scrie la zicerea aceasta, minunea muntelui Piluseu, marele zic și dumnezeescul părinte Isidor ca pre o foarte frumoasă și mult folositoare „de o pofteste cineva episcopie bun lucru pofteste, nu a zis: tot fiește-carele poftiască că bine face (că de o ar fi zis aceasta, deși nu lucrul, dar ar fi voit a lăudă pre cel ce pofteste), ci bun lucru, căci ca să las celelalte, numai aceasta zic: că greutatea și lucrul cel cu anevoe isprăvit îl numesc lucru; lucru, zice, o iubiților, este treaba, nu odihnă; grijă nu desfătare; slujire învinovățită, nu tiranicească leguire de sine (autonomie); economicească apărare nu stăpânire fără dare de seamă. Eu lucrul episcopiei mai pre sus de fire îl laud; că dumnezeesc este, iar pre cela ce'l iubește nu'l laud; că greșit este, că nu zic că face bine; trebuie iubirea aceasta nici cei foarte bine aleși o aveau în suflet, ci cu toată puterea a o defăimă, că vezi pe Apostolul iscusit fiind la această nevoință și nenumărate sudori vârsând și rane și bătăi și vrășmășii și morți suferind, ca nimic din cele încredințate lui din partea aceasta, să piară, cum înfricoșează pre cei ce poftesc stăpâniri, neiscusiți fiind întru nevoințele cele de acest-fel, și cari privesc la singură cinstea, că numai când clătindu-și capul strigă: „De pofteste cineva episcopie, vadă ostenelele, iă aminte de va putea a fi îndestul către acestea; vadă primejdiile, că de dânsul se rănduesc nevăzutele războaie asupra vrășmașului și nu gândiască numai la cinste, priviască morțile și nu desfătarea, socotiască vrășmășiile, și nu vadă odihna. De voește cineva a se ridică în scaunul acela, să știe că se hitotonisește ca să se nevoiască legiuit, nu a se desfătă cu neprimejduire că cela ce a ajuns a câștiga singură cinstea și celelalte toate ale episcopiei cuvenite dreptăți le trece cu vederea de aicea adecă va cădea în nenumărate prihăniri; încă câte o dată și în caterisire de vrednicia cea de acest-fel; iar acolo se va aruncă de către nemitarnicul judecător la înfricoșata judecată; că el adecă desfătându-se și adunând bani, i-a cheltuit în filotimiile sale; iar pre cei goli, și flămânzi, și bolnavi, i-a trecut cu vederea. Deci acestea gândindu-le, să nu ne jucăm cu cele dumnezești, căci noi cei ce ne vom înfățișa la osebita judecătorie abia pentru sine-ne ajungând, când și pentru alții vom da cuvânt, unde ne vom arătă? Că cei ce poartă dorul cel de acest-fel în inima lor, seamănă că nu știu că acesta nu e precum eră din vechi, că acum dregătoria blândeței a încăput în tiranie, iar atuncea nu eră așa; că atuncea adecă

păstorii muriau pentru ei, iar acum mai ales ei omoară oile, nu trupurile junghiind; că mai puțin rău ar fi fost aceasta, ci sufletele smintindu-le, și atuncea adecă cu postul își întreg înțelepția trupurile, iar acum cu desfătărilor îl fac pre el să sburde, și atuncea, pre ale loruși le împărțiau celor ce aveau trebuință, iar acum pre cele ale săracilor le răzlucesc și atuncea adecă, se iscusiau întru fapta bună, iar acum pre cei ce se nevoesc întru fapta bună îi izgonesc, și atuncea adecă, pre curățiile o laudau; iar acum, o ce ași numi, cu vrednicie, pe aceștia chemându-i! Nu mă lasă a mă liniști întristarea, credeți, măcar că voesc. Ci gândind vrednicia cea atât de mare trândăvită, mă întărât spre a zice: că din vechi adecă, iubitorii de fapta bună se proalegeau la preoție, iar acum, iubitorii de argint; atunci cei ce fugiau de lucrul acesta pentru mărimea începătoriei, iar acum cei ce alegă la aceasta cu dulceață; atuncea, cei laudați întru neavuție de bună voe, iar acum, cei ce întrebunțează lăcomia de bună voe; atuncea, cei ce aveau înaintea ochilor săi dumnezeiasca judecată, iar acum cei ce nici gândesc de aceasta, atuncea cei gata spre a se bate, iar acum cei ce sânt gata a bate. Și ce trebuie a zice cele multe? S'a părut a cădea deacia vrednicia din preoție în tiranie, din smerita cugetare în mândrie, din post, în desfătare, din iconomie în stăpânire, că nu socotesc a stăpâni ca niște economi ci ca niște despoți a rășlului. Deci cruțați-vă pre sine-vă toți cei ce aveți o poftă ca aceasta; că vrednicia preoției celor ce aleg a vieții cu nevrednicia cinstei, se face adăugire muncei; că a pofti episcopie, nu este lucru al ori-cărora s'ar fi întâmplat, ci al celor ce viața le-ar fi duple legile lui Pavel îndreptându se. Deci de privește întru sineși acela cu amănunțime, meargă cu bucurie către suirea înălțimei ceii de acest-fel iar de nu este la tine aceasta, nu te atinge de cele neatînse; iă aminte, de foc te apropii, de cel ce topește pre materie (La cuviosul Nikon. tom. I, cuvânt 35).

Acum, dacă întru acele vremi, când virtutea, adecă fapta bună înfloriă și întineriă, iar răutatea se veștejiă, le scriă acestea și le stătuia dumnezeescul Isidor, cu mult mai vârtos acestea se cuvine a le scrie cineva și a le sfātuî către toți în vremile acestea, când înflorește răutatea și s'a veștejit și s'a împușinat virtutea și fapta bună? Pentru aceasta și Mar. Vasilie zice, că ori cine iubește a se face cleric, episcop adecă, sau preot, acela bolește de boala diavolului; „a pofti însă cliros, sau apărare de frați Aschitiul nici de cum i se cuvine; că diavolească este boala și de iubire de începătorie vinovăția, ca ceea ce este cunoașterea răutăței ceii mai pre sus a diavolului, că și acela din această patimă a căzut în patima mândriei. Și cela ce de patima aceea se stăpâneste asemenea cu acela bolește“ (In Aschiticesc, așezământ 9). Cetiască cine voește și la teatron politicesc cap. V, 4, și de acolo va înțelege cât de grea și cât de ostencioasă este dregătoria arhieriei și a preoției. Pentru aceasta papa Urbanus al șaptelea când se îmbracă cu haina cea de m, zicea către cei ce erau de față, vedeți ce ușoară haină? Are însă atât de covârșitoare greutate. Pentru aceasta și Dialog. Grigorie rug spinos numia pre arhierescul scaun și dumnezeescul Ambrosie a prea obosit pre tot siglitul Mediolanilor cu rugile sale pentru a nu-i da lui epistolia bisericeii și cuviosul Amonie și-a tăiat urechea pentru a se face necusut de vrednicia arhieriei și a zis că-și va tăia și limba sa de va fi silit la aceasta.

Adecă cel ce poștește a se face episcop, adecă arhieru¹⁾, se cuvine a aveă toată fapta bună, atâta în cât nici să aibă alții oare-cari vre o apucătură de a'l prihăni, nici însuși el a se prihăni de conștiința sa pentru vre o greșală de ar fi făcut mare sau mică. Drept aceea, ori-carele se muștră de conștiința sa că a făcut vre un păcat, acela să nu doriască dregătoria episcopiei, de care el însuși prin faptele sale cele rele s'a izgonit pre sineși și s'a făcut nevrednic de a se face episcop, de vreme ce cel ce va să se facă începător și stăpânitor de norod, se cuvine a străluci cu fapta bună și cu înțelepciunea ca un luminător și soare, ca toți acei ce vor privi la dânsul să se lumineze și să se povățuiască la însuși calea faptei bune și a cunoștinței²⁾.

Bărbat al unei femei.

De vreme ce cela ce se însoară se grijește de ale lumii, iar episcopul nu se cuvine a se îngriji de ale lumii, pentru aceasta aicea Apostolul va pre episcopul a fi însurat, și zice că episcopul să fie bărbat numai al unei femei? Deci unii la aceasta zic, că Apostolul aicea înțelege pre bărbatul cel feciorelnic, carele nu a avut femei³⁾. Iar de nu este feciorelnic

¹⁾ Insemnează că dupre canoanele, atât ale sfinților Apostoli cât și ale icumenicilor și localnicilor sinoade și în scurt dupre vechiul obicei numele de episcop este obștesc și se zice la fiește-carele arhieru, ori patriarh, ori mitropolit, ori arhiepiscop și nu numai la episcopii cei supuși mitropoliților, precum acum urmează obiceiul.

²⁾ Ce zic? Încă și decât soarele se cuvine a fi mai curat acela ce vreă să iă starea înainte a norodului și să aibă anghelicească virtute și faptă bună; și adeverează pre cuvântul meu Hrisostom zicând: „Că nu ne este cuvântul despre voevozie de oști sau despre împărăție, ci despre lucru, ce are trebuință de anghelicească virtute, că și decât însăși razele soarelui sufletul preotului se cuvine a fi mai curat ca nu când-va să lase Duhul cel Sfânt pre el pustiu, ca să poată a zice vuez, însă nu eu, ci viază întru mine Christos (Cuv. al 7-lea despre preoție). Pentru aceasta și Teodorit tâlcuind zicerea aceasta a Apostolului, zice: cum că neprihănit a fi, este, ca cel ce are să se facă episcop a nu da nici un drept prilej și pricină de prihană cui-va, și Hrisostom încă aiurea așa tâlcuește pre numirea neprihănit: „Adecă neprihănit este a aveă cineva toată fapta bună, că începătorul trebuie a fi mai strălucit decât tot strălucitorul și viața a o aveă neîntinată, în cât toți a privi la dânsul și către viața lui a'și închipui ei pre a lor.

³⁾ Poate încă se înțelege zicerea aceasta: bărbat al unei femei, și pentru cel însurat, adecă ce și-a fost luat femeie, însă s'a despărțit de ea prin moarte și a rămas văduv, că și acesta se face episcop fără împedicare de are faptele bune carele arată aicea Apostolul; zice însă și Mac. Vasile tâlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Va luă Domnul dela ludei și

(adecă însurat), aibă, zice, el măcar o singură femeie; însă să o aibă cu atâta neîmpătămire, ca cum nu o ar avea, adecă să nu se robiască întru pofta ei plinind cuvântul al acestuiași Apostol, ce zice: ca și cei ce au femei, să fie ca cum nu ar avea (I Cor. XIII). Nu zice însă Apostolul aceasta ca legiuindu-o, aceasta ce într'alt loc zice că voește și iubește, a fi toți oamenii ca dânsul, adecă a fi toți oamenii feciorelnici și ne-insurați: «Voesc ca toți oamenii să fie ca mine» (I Cor. VI, 7), ci o zice aceasta Pavel după compogorâre și iconomie, fiindcă vremea de atunci pentru că eră la începutul hristianismului și al credinței, cerea a se face o iconomie ca aceasta, pentru că nu putea încăpea amăruntimea. Deci zice Apostolul că de este cine-va însurat, să se facă episcop, însă să fie bărbat al unei singure femei și nu două, aceasta însă o zice pentru Evrei, la care se ertă poligamia (adecă a avea mai multe femei). Iar unii, pre o femeie aicea a înțeles pre biserică și cum că Apostolul poruncește a nu se mută episcopul dela o biserică la alta, ci a rămâne până la moarte la o biserică și la episcopia cea sortită a lui, căci preacurvie este mutarea aceasta; însă fără socotială o zic aceasta ei și nu drept. Vezi și tâlcuirea apostolescului canon 5 în canonicul nostru cel prost vezi și suptînsemnarea zicerei: «Bărbat al unei femei» (Tit. I, 2).

Treaz.

Adecă cel ce urmează a se face episcop se cuvine a fi iute la minte, străbătător, ager, luător aminte a nu se afundă în grijele lumii și în scârbe; ci totdeauna a fi deștept și treaz, pentru a le vedeă toate și a stă asupra tuturor și a se face privitor

dela Ierusalim pre presviter“ (Is. III, 2), între îngroziri este și luarea presviterului, căci nu mic folos dă presviterul față fiind, deci cel ce cătuși cât s'a învrednicit de șederea mai sus și s'a numerat în presviterie acela presviter este, sau cel ce poartă haracterul presviterului neprihănit? Mai ales adecă neispitit de femeie, iar dacă după dar după legea Domnului, bărbat al unei femei; fii având credincioși și celelalte le numără câte și aicea le zice Pavel și în epistolia cea către Tit (cap. I, 2). Apoi zice: „Acesta este presviter, și care îl va luă Domnul dela norodul cel ce păcătuște, ca pre unul ce poate și ca pre ceea ce poate, ca pre tăria pânei și tăria apei; ca pre un viteaz ostaș și judecător, așa și pre presviter. Deci când vei vedeă pre unii că sânt vrednici a se rândui, între presviteri, dar se uită, sau se trec cu vederea, și în locul acestora cei nevrednici se propun, să cunoști că dela un norod ca acesta a luat Domnul pre presviter. Și mai jos zice: „Biserica însă roage-se să nu i se ia presviterul ei cel vrednic de numirea aceasta. Această zicere a Ma. Vasilie o am însemnat aici, fiindcă episcopii cari se pomenește aicea de fericitul, se înțeleg în loc de presviteri, precum am zis.

asupra lor. Iar Teodorit pre cel treaz îl tâlcuește deștept și luător aminte ce se poate a face.

Intreg înțelept.

Adecă cel ce va a se face episcop, se cuvine a fi întreg înțelept și a'și aveâ patimile domolite¹⁾.

Cucernic.

Cel ce va să se facă episcop, zice, se cuvine să fie cucernic, adecă respectorisit și cucernic în moraluri și în forme și în mișcările sale, ca și prin vederea trupului să se arate întreaga înțelepciune a sufletului²⁾.

¹⁾ Pentru aceasta și dumnezeescul Isidor Pilusiotul, tâlcuind evanghelică zicere: „Nu dați cele sfinte cânilor“ (Mat. 6). Zice: „Unii însă zic nu afară de socotială cum că și preoția poronțește Domnul a nu se da celor înverșunați și necurați, ca nu și pre aceasta să o ocărăscă și asupra celor ce i-au hirotonisit să năvăliască rumpând cucernica socotială ce o aveau către dânșii“ (la șir. tâlcuirei la Matei).

²⁾ Și nu sânt datori a fi numai împodobiti și de cinstire cuveniți cei ce au să se facă arhieriei și preoți, ci pre lângă acestea sânt datori aceștia a'și aveâ biserica lor împodobită, întru care slujesc în toate zilele, și a păzi cu bună cuviință toate veșmintele și vasele cele sfințite, cu care ierurghisesc, și mai curat a zice, preoții au datoria neapărată să păziască cu multă podoabă și curățenie, sf. Oltar, curățindu-l adese ori și împodobind-l, sânt datori să acopere sf. masă, scaun al lui Dumnezeu fiind, cu curate pânzuri și cerșafuri și cămașa (care închipuesc pre tainele cele cu anevoe văzute și nepricepute, care se săvârșesc preste ele). Sânt datori asupra sf. mese nimic altă a pune, fără numai vasul ce ține dumnezeștile taine cele de preste an, carele închipuește pre însuși Christos șezând pre scaunul său, și dumnezeescul Antiminsiu, carele însemnează pre giulgiu cu carele a înfășurat Iosif și Nicodim trupul Domnului cel dumnezeesc, și cartea liturghiei și sfința Evanghelie, sfeșnicile cele cu lumini, care închipuesc pre luminarea cea de totdeauna a Sf. Duh, singure acestea se cuvine a fi de-asupra sf. mese. Iar sfințitele veșminte cele preoțești nu se cuvine a se pune pre sf. mese, nici cutie cu tămâe nici alt ce-va. Preoții sânt datori încă a nu lăsa pre mirreni a intră în sf. Oltar, fără numai de sânt blagosloviți ceteti, și atunci pentru trebuința sf. slujbe, nici să lase să bage în sf. Oltar cărnuri fripte la paști; că afurisește pre preoți cei ca aceștia canonul 99 al sf. icumenicului al 7-lea sobor; ci nici să lase să bage în sf. Oltar hristianii colacii ce aduc la sfințitele sărbători, ci afară la loc osebit să stea (fără numai prescurile cele ce trebuie pentru dumnezeiasca slujbă), căci cele ce se bagă în sf. Oltar, nu mai sânt ertate a se mânca cu ferturi sau cu alte bucate obștești pre la case, duple canonul 5 al patriarhului Nicolae al Constantinopolei. Cu acest-fel de bună podoabă și curăție se cuvine a păzi preoții sf. Oltar, fiindcă aceasta însemnează partea cea mai dinlăuntru a catapitezmei (ce se numește duple Scriptură Sfânta Sfințelor) și strălucirea aceea mai pre sus de ceriuri a împăratului slavei Dumnezeu. Așijderea însă sânt datori preoții a păzi împodobită și

Iubitori de streini.

Unul ca acesta, zice, se cuvine a iubi pre streini și prin cuvinte și prin fapte; căci de-și arată bunătatea sa către singuri oamenii eparhiei sale, și nu iubește fără patimă, ci este pătimăș, și iubește dupre hatâr și patimă; pentru aceasta el se cuvine a fi către cei streini mult mai împărțășitor, decât către eparhioții săi, fiindcă aceasta îl arată pre el a fi iubitor de frați.

Învățătoresc.

Se cuvine, zice, cel ce iubește a se face episcop, mai mult a fi și mai ales învățătoresc, adecă a ști și a aveâ putere, din Scripturi a învăța adesea ori pre norodul său¹⁾ pentrucă toate curată toată biserica, grijindu-o adese-ori și măturând'o atât pre jos cât și candelile și făcliile și sfeșnicile și analoghiile și proschinitoriile și stranele, de vreme ce este biserică a Dumnezeului celui viu, precum zice Ma. Pavel și cort ceresc, întru carele locuește și umblă Dumnezeu precum zice sf. Ghermano. Sânt datori încă preoții a nu ierurghisi dumnezeeștile taine cu Antiminsuri sparte și cârpite, sau cu potire cârpite cu ceară, sau cu învelituri rupte și prea învechite și terfelite, sau cu bureți cu totul stricați, sau cu veșminte necurate, sau cu discuri foarte vechi și stricate. Deci de vor împodobî preoții cu un chip ca acesta biserica lui Dumnezeu se vor face vrednici de blagoslovenia aceea ce zice: „Sfințește Doamne pre cei ce iubesc podoaba casei tale“ și cu toată dreptatea vor putea zice și ei ceea ce a zis David: „Râvna casei tale m'a mâncat pre mine“ (Psalm. LXVIII, 12). Iar dacă dinprotivă (care nu fie!) se vor lenevi și nu vor curăți adesea ori toată biserica lui Christos și nu se vor îngriji a împodobî toate sf. vase și veșminte și înveliturile sf. potir și ale sfințitului disc, vor luâ blestemul acela, carele îl zice prorocul Ieremia asupra celor ce fac sfințitele slujbele Domnului cu lenevire, adecă aceasta: „Blestămat este cel ce face sfințitele slujbele Domnului cu lenevire“ (Ier. XLVIII, 10). Pentru aceasta este bine sfințitii arhieriei adeseori a cercetâ bisericile preoților lor și pre câți preoți îi vor afla silitori și păzindu-și împodobirile cele de acest-fel ale sf. bisericilor lui Dumnezeu și ale sfințitelor veșminte, să-i laude, iar pre câți îi vor aflâ lenevindu-se și nepăzind cuvenita împodobire și bunavoință, să-i mustre și să-i canoniască cu potrivite certări ca să se îndrepteze.

¹⁾ Pentru aceasta și canon 19 al sf. icumenicului al 7-lea sobor o-rânduiește, că episcopii și întâii stătorii norodului, se cuvine în fiește-care zi să învețe pre norodul lor, iar mai ales Duminicile, alegând din dumnezeeștile Scripturi noimile adevărului, precum acestea le rânduesc purtătorii de Dumnezeu dascălii bisericeii; iar de nu au putere episcopii și arhieriei a învăța (care nu se cuvine a se zice de fel pentru necuvenință) se cuvine a pofti și a chemâ de pre la alte locuri dascăli și sfințitii propoveduitori și dând lor cele îndestule spre viață să așeze școli prin eparhiile lor și prin acelea să și împliniască datoria învățătorei, cu care ei sânt datori norodului; iar de se lenevește întru aceasta, nici însuși învață pre norodul lor, nici pe alții se îngrijesc a-i aduce, pre aceasta, cu adevărat vinovați sânt de caterisire, precum poruncește canon 58 al sf. Apostoli și vezi tălcuirea Apost. canon de mai sus. Pentru

celelalte adecă ce le-a zis mai sus fericitul Pavel sânt datori a le face și norodnicii hristiani, cei supuși episcopului, iar a aveâ putere să învețe, această însușire mai ales decât altora este nedespărțită de episcopul și arhierieul.

3. Nu beutor de vin.

Beutor de vin aicea nu zice Pavel pre cel bețiv (fiindcă aiceasta ar fi fost foarte groasă), ci zice pre cel obraznic și ocărător. Deci pentru aceasta se cuvine cel ce va să se facă episcop, a nu fi beutor de vin acest-fel, adecă obraznic și ocărător; sau duple Teodorit a nu beâ vin mult, precum mai încolo zice fericitul Pavel pentru diacon: «Neluând aminte de mult vin».

Ne bătăuș.

Bătăuș aicea nu numește Apostolul pre acela, ce lovește cu mânilor pre alții, că acest lucru desăvârșit este strein de episcop și caterisitor de arhieria lui¹⁾ ci zice pre acela, carele fără vreme lovește pre conștiința fraților săi, sau cu cuvintele sale, sau cu faptele sale²⁾.

Ci blând, neluptător, neubitor de argint.

Cu aceste cuvinte învață Apostolul cum că poate a nu fi ocărător și bătăuș acela ce are să se facă episcop, adecă de

aceasta și canon al 2-lea al sf. icumenicului al 7-lea sobor zice, că cel ce nu știe, nu prost, ci cu cercetare Psaltirea, Evanghelia, Apostolul și toată dumnezeiasca Scriptură, asemenea și sfințitele canoane și a vieții și a petrece duple dumnezeieștile porunci, unul ca acesta să nu se hirotoniască. Cu aceste cuvinte zicând: „Hotărîm ca tot cel ce are a se alege la treapta episcopiei, negreșit a ști Psaltirea, ca din aceasta pre tot clirosul său așa să poată a l învăța, și a se cercetă negreșit de câtră mitropolitul, de este osârdnic a ceti și cercetător, nu în treacăt, sfințitele canoane și sfânta Evanghelie și cartea dumnezeieștilor Apostoli și toată dumnezeiasca Scriptură și a petrece dumnezeieștile porunci și de a învăța pre norodul său... Iar de s'ar îndoi și s'ar îngreuiă a o face aceasta și a învăța, nu să hirotoniască.

¹⁾ Căci se caterisește episcopul sau preutul sau diaconul acela, ce va ridică mâna și va bate pre vre un credincios sau necredincios, duple canon 27 al sf. Apost. ci și de nu va bate episcopul sau presviterul, sau diaconul, cu însuși mâna lor, ci vor pune pre alții să bată, și așa se caterisesc, duple canon 9 al soborului întâi și al doilea. Vezi și tâlcuirea apostolescului canon de mai sus în canonicul nostru.

²⁾ Iar Teodorit așa tâlcuește zicerea bătăuș, zicând: „Nu oprește de a certă în vreme, ci de a o face aceasta fără trebuință, căci aceasta poruncește, cât vom auzi pre el după puține zicând: „Pre cei ce greșesc înaintea tuturor muștră-i“ (I Timot. V. 20). Și iarăși: „Muștră, ceartă, mângâie“ (II Timot. IV, 2). Așa și Galatenilor însuși scriîndu-le zicând: „O fără de minte Galateni“ (Gal. III, 10).

va fi el blând și blajin, fără a se gâlcevi cu cine-va; fiind însă că a zis mai sus, că cel ce vrea să se facă episcop, se cuvine a fi iubitor de streini, pentru aceasta acum adaugă aicea, că acesta se cuvine a nu fi iubitor de argint, una adecă pentrucă cel ce este iubitor de strein, acela se cuvine a fi și ne iubitor de argint, și alta încă, pentru ca să nu se întâmple să învistițerească și să iubiască argint pentru prilejul și pricina streinilor¹⁾.

4. Casa ta bine chivernisindu-o.

Cel ce va să se facă episcop, zice, se cuvine a-și chivernisi și a-și economisi casa bine, adecă pre femeea sa, copiii, slugile și robii și pre celelalte rudenii ale sale²⁾. Pentru aceasta și legile cele din afară zice cum că acela ce este iconomisitor, acela poate a se face în grabă și politic, adecă cel ce știe a economisi casa cum se cuvine, acela lesne poate a chivernisi și o cetate întreagă.

Fii avându-și întru supunere cu toată cinstirea.

Cel ce iubește a se face episcop, trebuie să aibă și pre fiii săi, supuindu-se lui cu toată cinstirea; căci el trebuie să poată a da pildele faptei bune din casa sa; căci cum va crede că are să supue pre alții și el nu și-a supus pre fiii săi! Sau cum poate a face pre alții cinstiți și bine regulați, el carele a lăsat pre însuși fiii săi să viețuiască fără cinstire și neregulați? Iar «cu toată cuceria» a zis, adecă cu cuceria cuvintelor, și a formelor și a faptelor și cu cuceria cea către toți oamenii și cu cea în toată vremea și cu ceea ce e datoare a se face în tot locul.

5. Iar de nu știe cine-va a fi cucernic în casa sa, cum de biserica lui Dumnezeu va purtă grijă.

Cela ce iubește, zice, a se face episcop, se cuvine a ști a

¹⁾ Acestași Teodorit tâlcuește că blând este acela, ce suferă greșalele cele ce i se fac lui, însă nu trece cu vederea, când alții se nedreptățesc; fiindcă acest lucru nu este. Eu sânt al blândeței. Pentru aceasta în alt loc Pavel a zis cum că „cela ce apără cu osârdie (apere)” (Rom. XII, 8). Iar neluptător (adecă negâlcevitor) este acela, ce nu suferă a se gâlcevi pentru bani și ne iubitor de argint zice că este, nu neagonisitorul, ci acela ce nu iubește banii, fiindcă este cu puțință a avea cine-va bani, a economisi însă precum se cuvine și a nu se robi lor, ci a-i stăpâni.

²⁾ Pentru aceasta și canon 43 al localnicului sobor din Cartaghen rânduește, ca să nu se hirotoniască episcop sau presbiter, sau diacon, dacă aceștia nu vor face mai înainte pre toți casnicii lor, rudele și pre robii și pre roabele lor Iristiani drept slăvitori.

purtă grijă și a iconomisi casa sa; căci casa lui nu e alta, de cât o biserică și o eparhie mică, deci de nu va putea a iconomisi o casă mică și lesne încunjurată, și lesne cunoscută cum va ocârmui o biserică și o eparhie mare și cu anevoe de iconomisit?¹⁾ Insă lucru de a se îndoi cine-va este aicea, pentruce pricină Pavel, carele cere ca o datorie dela cei norodnici a'și omorî mădularele cele de pre pământ, zicând: «Omorâți mădulările voastre cele de pre pământ» (Colos. III, 5). Și iarăși: «Iar cei ce sânt ai lui Christos, trupul și-au răstignit împreună cu patimile și cu poftetele» (Gal. V, 24). Pentruce pricină, zic, dela norodnici cu îndatorire cere Pavel mari lucruri, desăvârșită omorâre a patimilor și a trupului, iar dela episcopul cere două mici și nevrednice de înălțimea cea atât de mare a arhieriei? A nu fi adecă episcopul ocarnic, nici a certă fără vreme, și altele ca acestea. Și cu toate că Christos poruncește ca toți să-și poarte crucea, episcopii împreună și norodnicii, și să urmeze lui, și că păstorul cel bun, își pune sufletul său pentru dragostea oilor sale? (Ioan X, 11). Trebuie dar Apostolul ca o datorie să ceară dela episcopul să aibă viața sa nepătimașă și desăvârșită și anghelicească, în cât dupre cumpănirea înălțimei dregătoriei sale. Spre deslegarea nedumeririi acesteea răspundem: cum că puțini oameni pre vremea aceea pentru începutul credinței, s'ar fi aflat a aveă amărunțimea vieței care o cere dregătoria cea mare a arhieriei. Și atuncea trebuie a se face episcopi mulți, pentru a păstori pre fieștecare cetate. Pentru aceasta cu conșogorâre dumnezeescul Apostol cerea dela episcopi să aibă o virtute sau faptă bună nu desăvârșită, ci măsuratică, ca la mulți hristiani. Dar acum în vremile acestea, vai! unde am căzut noi episcopii! pentrucă

¹⁾ Potrivită este aicea istoria ce o scrie Plutarh în cele moralicești ale lui Gorghie ritorul, după ce a propus multe chipuri pentru ca să sfătuiască și să împace pre Elini, cari dintru o întâmplare a urmat să se turbure și după ce a întrebuițat toată ritoriceasca buna limbuție a sa la prăznuirea olimbilor pentru obșteasca pace și învoire, a rămas răs de norodul acel iscoditor; socotiți, o bărbați Atineni, a strigat unul dintre dânșii, socotiți de este vrednic a împacă un om pre un norod de zeciuri de mii numărât, unul ce are numai două femei în casa sa, o soție și o slujnică, și nu știe ale împacă, care totdeuna se sfădesc și se bat, se lovesc cu piciorul și se rănesc între dânsele? Cu un chip ca acesta putem a zice și noi pentru cei ce cu nevrednicie caută a se sui la treapta cea mare a episcopiei și a preoției, și a păstori o biserică și un norod de zeciuri de mii numărât; aceștia nu știu a dà lege și buna rânduială întru o casă mică și apoi caută să dea legi și să pue o bună regulă întru o întregă eparhie.

nici umbră de o măsuratică faptă bună ca aceasta, ce o cere aicea Apostolul nu se află la noi; milostiv fii, Doamne!

6. Nu de curând sădit.

De curând sădit nu zice aicea Apostolul pre cel mai tânăr, de vreme ce Timotei unul ca acesta eră, că așa zice: «Nimenea să defaime tinerețea ta» (I Timot. IV, 12). Ci zice pre cel de curând catihisit și din nou apropiat la credința lui Christos și botezat, și sădit în credința și biserica lui: «că eu zice v'am sădit» (I Corint III, 6), fiindcă mulți din Elini și din Iudei veniau la credință și se botezau, deci zice Apostolul, că acela ce are să se facă episcop, se cuvine a nu fi de curând botezat, ci a aveă vreme îndestulă în credința lui Christos și a nu se sui îndată la vrednicia cea mare ca aceasta¹⁾.

1) Insuși aceasta rânduiește și sf. Icumenicul întâiul sobor în canonul al doilea al său, adecă a nu se înălță cineva la treapta episcopescă îndată ce se botează, ci după vreme și cercare mai multă: „și a duce spre mărturie apostoleasca zicerea aceasta, nu de curând sădit“, și celelalte și undē numai trebuie a aveă multă vreme petrecută în credința lui Christos cel ce are a se face episcop, precum zice aicea Pavel, ci se cuvine încă a aveă multă vreme și întru cetirea și îndeletnicirea și cercetarea dumnezeeștei Scripturi și mai întâi de aceasta se cuvine a aveă și ani mulți întru o viață îmbunătățită și întru o curată și cinstită și neprihănită petrecere de către toți mărturisită. Pentru aceasta din vechime stăpâniă un obicei prea sfânt în sf. biserica lui Christos a nu se face vre unul arhiereu, de nu s'ar fi făcut mai întâi monah, precum obiceiul cel de acest-fel îl pomenesc practicele soborului ce s'au făcut în sf. Sofia unde mitropolitul Chesariei și cel al Halchedoniei a zis către locușitorul lui Papa Ioan aceste: „La răsărit de nu se va face cineva monah, nu se face episcop sau patriarh“. Zice însă și sfințitul Simion al Tesalonichiei: „Biserica pre cei mai mulți din cei ce au să se facă episcopi, mai întâi făcându-i monahi, așa îi așează episcopi (cap. CCLXVI). Și prea sfânt eră obiceiul acesta, pentrucă cel ce vreă a se face episcop mai înainte se învăță în monahiceasca viață faptele cele bune cele dumnezeiești, și după ce se curăță el de patimi mai înainte, apoi gurația de acestea și pre norodul cel încredințat lui; și după ce se lumina mintea lui și inima, în cunoștința dumnezeieștilor Scripturi și prin duștigarea luminatelor fapte bune, atuncea lumineă și pre turma lui Christos cea dată în mâna lui și după ce se făcea el desăvârșit întru cunoștința lui Dumnezeu cât și în viața cea îmbunătățită, atuncea deplina și pre hristianii cei supuși lui.

Și fiindcă cu adevărat cel ce are a se face preot, trebuie să aibă fapta bună și isprăvile și puterea nevoitorilor și acelora ce locuesc în pustietăți și așa cu covârșirea îmbunătățirei sale, să poată a păstori bine și cu plăcerea lui Dumnezeu turma sa și a o mântui pre ea în staulul rătăcului; și ce zic eu? Cel ce are a se face arhiereu se cuvine a aveă mai multă faptă bună și decât aschiții și pustnicii; pentrucă are a se afla în mijlocul piecinilor patimilor și în turburările lumii și în grijile

Ca nu umflându-se să cadă în cursa diavolului.

Dacă cine-va, zice, mai înainte de a se face ucenic, s'ar face învățător, s'ar umflă, adecă s'ar mândri, și ar cădea în cursă,

atâtea și atâtea mii de suflete pentru aceasta de mai multă luare aminte și putere duhovnicească are trebuință unul ca acesta, pentru a se păzi pre sineși curat de toată spurcăciunea păcatului, decât Aschitiul carele totdeauna se află în liniște. Așa adeverează aceasta Hrisostom, zicând: „Dacă cei ce locuesc în pustie sânt scăpați de turburările și cele ale cetăței și de ale târgului și din cele de acolo, și totdeauna se îndulcesc de liman și de liniște, nu vor a se nădăjdui în siguranța petrecerei aceleea ci și alte nenumărate străji își adaug... oare de câtă putere și silă ar avea trebuință cel preoțit, în cât a putea totdeauna ași răpi sufletul din spurcăciune și ași păzi frumuseța cea duhovnicească neatinsă? Că și de mai multă curăție are trebuință acesta, decât acela“ (Vor. VI despre preoție). Insuși aceasta o zice și cuviosul Isidor Pelusiotul: „Cei sfințiți cu preoția trebuie a fi mai sfinți și mai curați decât cei ce au apucat munții și pustietățile; căci aceștia adecă și de sineși poartă grijă și de noroade, iar aceia numai de sineși“ (Epist. 484 către episcopul Palade).

Iar câți mai înainte de a se iscusii întru dumnezeștile Scripturi și a se curăți de patimi, și de a se lumina din fapte bune și de a se îndeplinii întru cunoștința lui Dumnezeu și a dogmelor a credinței, se fac arhieriei și preoți și se apucă să curățiască pre alții și a-i lumina și a-i deplinii; vai! ce urmează? Aceștia se fac neadevărați și din afară scriși arhieriei și preoți, și de Epanghelma lor nevrednici. Unii ca aceștia tot o dată se fac și ucenici și dascăli și soldați și marșali și văslași și cărmuitori de corabie. Și pentru a nu fi socotit că eu le zic acestea, vie în mijloc Teolog. Grigorie să le zică, cu ritoriceasca și înalta sa limbă: „Acestea sânt ale neadevăraților și greșit scriși preoți și nevrednici de Epanghelma lor, cari nimic introducând preoției, nici de bine mai înainte ticăloșindu-se, o dată s'a arătat și ucenici și dascăli ai bunei cinstiri de Dumnezeu; și mai înainte de a se curăți ei, curățesc; eri furi de cele sfinte, și azi sfințiți; eri afară din cele sfinte și azi povățuitori de taine; isvoade vechi de răutate și shedii de buna cinstire de Dumnezeu; care lucru este de har omenesc, nu de Darul Duhului.... al căroră chipul este treapta, iar treapta adeverează pre chip, foarte mult schimbându-se rânduiala“ (Cuv. la Mar. Atanasie). Și iarăși aceasta zice: „Drept aceea cei mai mulți dintre noi, ca să nu zic toți, mai înainte de a lepădă părul cel dintâi, cari copii îl tund cu foarfecele; mai înainte de a trece prin dumnezeștile curți, mai înainte de a cunoaște măcar numirile sfințitelor cărți, mai înainte de a ști măcar haractirul Testamentului Nou și al celui Vechiu și pre apărători; că încă nu zic, mai înainte de a se spăla de noroi și de slușiile sufletului, câte răutatea le-au plămădit nouă; de ne-am iscusii în două, sau în trei graiuri din cele bine cinstitoare de Dumnezeu și acestea din auz, nu din cetire, sau de am vorovi în scurt cu David, sau rasa de o am strânge împrejurul nostru bine sau până la brâu, de vom filozofi... vai de întâia ședere și de cugetare! Sfințit și din scutece Samuil, îndată sântem înțelepți și dascăli și înalți întru cele dumnezești, și cele mai întâiu ale cârturarilor

adecă în osânda și munca diavolului, care acela o a pătimit pentru mândria sa. Zice însă Teodorit, cum că cu cuvântul acesta ce îl pomenește aicea Apostolul, arată umbros cum că diavolul din mândrie a căzut¹⁾.

7. Trebuie însă acesta și mărturie bună a avea dela cei din afară.

Se cuvine, zice, cel ce are să se facă episcop, a fi mărturisit de bun și îmbunătățit cu fapte bune și de însuși Elinii, pentru a nu avea nici ei a' l' prihăni pentru vre o greșială, ci mai ales și a se rușina de el; dar ce poate a se face, dacă unul ca acesta s'ar părea Elinilor a fi îmbunătățit, și nu ar fi cu adevărat? Răspundem că aceasta este cu anevoe a se afla; pentrucă vrășmașii credinței și necredincioșii Elini și pre însuși cei ce sânt prea amărunțiți întru fapta bună, îi pândesc cu prihănire și le află metehne; însă Pavel nici mărturia aceasta dela Elini nu voește a fi singură, fără de cealaltă faptă bună a celui ce are a se face Episcop; ci voește să aibă el fapte bune și pre lângă acestea, să aibă și dela vrășmașii credinței mărturie bună; pentru aceasta nu a zis: «Și trebuie el a avea «ci și mărturie», pentru ca să arate această înțelegere cu adăugirea lui «și» conlegăturai; dar ce are a se face, dacă Elinii cei din afară ar grăi de rău pre cel ce ar trebui a se face Episcop, din zavistia lor? Răspundem, că aceasta nu este cu putință a se face; căci, de cel ce are viață neprihănită și însuși Elinii se rușinează. De aceasta pre dogma lui o prihănesc cu adevărat, însă nu și viața lui, precum și pre Apostoli Elinii nu-i ziceau că sânt curvari și înverșunați, ci amăgitori; care aceasta eră prihană numai a propoveduirii credinței, nu a vieții lor. Iar și de am socoti că cel ce are a se face Episcop se clevețește și se prihănește cu minciună și nu cu adevăr, se cuvine unul ca acesta a nu se face Episcop; căci nu se cuvine a se turbură și a se sminti sufletele oare-cărora, din pricina Episcopului, carele urmează a fi luminător al celorlalți: «Că așa, zice, să străluciască lumina voastră înaintea oameni-

și ale legiuitorilor și ne hirotonisim pre înșine noi cerești și a ne numi de către oameni ravi, ravi căutăm“ (în cuvântul cel desvinovățitor).

¹⁾ Și Sf. Scriptură încă aceasta o mărturisește zicând către diavolul sub fața împăratului Tirului: „Pentrucă s'a înălțat inima ta, și ai zis: Dumnezeu sânt eu... s'a înălțat inima ta pentru frumusețea ta“ (Iez. XXVIII, 2). Zice însă și dumnezeescul Augustin: „Diavolul nu este curvar, nici bețiv, nici alt ce-va de acest-fel; este însă trufaș și zavisnic“ (Cart. III despre celatea lui Dumnezeu).

lor, ca să vadă faptele voastre cele bune» (Mat. V, 12). Iar de se cuvine a avea episcopul mărturia cea dela vrășmașii credinței, cu cât mai mult se cuvine a avea pre aceia dela iubitorii credinței, adecă dela hristiani?¹⁾ Pentru aceasta zice și Hrisostom: «Că pre cel ce are viață neprihănită și aceia (Elinii adecă) îl cinstesc și îl răsplătesc; iar dacă dela vrășmași trebuie a avea, cu mult mai vârtos trebuie a avea pre cea dela prieteni» (Cuv. IV, despre preoție).

Ca să nu cadă în ocară.

Cela ce are să se facă episcop, zice, să aibă bună mărturie dela Elinii și necredincioșii cei din afară; pentru că neavându-o aceasta urmează a se ocări și a se prihăni de dânșii și ocară și prihana aceasta să dă asupra a toată biserica și pre lângă celelalte rele ce pricinuește, se face încă oprire și propoveduirei Evangheliei.

Și în cursa diavolului.

Adecă ori carele ipopsifii și candidat de episcop nu are mărturie bună dela cei necredincioși; negreșit poate să cadă în cursa diavolului, adecă degrab au să'l omoare pre el necredincioșii și ori episcopul acela are să cadă întru însuși păcatele acelea, în care cad aceia²⁾ ci și singură aceasta, a se afla

¹⁾ Pentru aceasta rău și fărădelege fac arhierii și duhovnicii aceia, cari când vor să deă mărturie, vre unuia, ce va să se facă diacon, se îndestulează întru singură mărturisirea candidatului și nu întârziază pricina, pentru ca să întrebe pre hristianii aceia, și pre alți frați cari știu viața și petrecerea aceluia și duple urmare să ia mărturie dela dânșii; ci îndată îi dau duhovnicii mărturia, dar ce urmează? Vai! cu nesfințenie se lucrează cele dumnezești, și de multe ori necurați și nevrednici fiind la înfricoșata vrednicie, și la treapta prea dumnezeștei preoții se sue; căci candidații aceia tineri fiind, și de slava oamenilor nebunindu-se, ascund păcatele lor și nu le arată, numai pentru ca să câștige slava care o doresc; iar duhovnicii ca niște orbi și fără de minte cred cuvintele lor, și dau, vai! pre Fiiul lui Dumnezeu în mâinile celor spurcați și nevrednici. Oare câtă muncă au să dobândiască unii ca aceștia eu nu pot a o zice; milostiv, milostiv fie Dumnezeu!

²⁾ Iar Teodorit zice că candidatul ce nu are bună mărturie va cădea iarăși întru aceleași păcate, pentru care se prihănește, fiindcă diavolul va face tot meșteșugul pentru a'l arunca întru acelea. Adaug însă aicea și cele vrednice de pomenire ce le zice dumnezeescul părintele nostru Isidor Pelusiotul: că acesta mai înainte puind împreună toate faptele bune a-cestea, câte le înșiră aicea Pavel, cum că se cuvine a le avea cel ce va să se hirotoniască episcop, duple urmare adauge zicând: „Care din acestea isprăvind, cei mulți doresc de un lucru neatins al episcopiei? Au viață neprihănită? (nu adecă) atâta de multă deșteptare li se cuvine lor în cât a avea ochiul sufletului neadormit? (ba), dar strălucit-a cu

adecă episcopul acela înaintea a multora pricină și pildă de smintială și singură aceasta, zic, este cursă a diavolului.

8. Diaconii asemenea.

Pentruce a lăsat Pavel pre preoți și presviteri, și nu a zis și despre aceștia nimica precum cere rânduiala? Răspundem, că acelea, ce a zis mai sus despre episcopi și arhieriei, acelea sânt potrivite și la presviteri și la preoți; pentrucă și preoților li s'a încredințat învățătura și apărarea bisericei precum și arhierieilor; ci cu singură hirotonia, și cu treapta, sânt mai joși decât arhieriei; drept aceea, ca să nu zică tot aceleași Apostolul, a lăsat de a zice osebit și pentru preoți¹⁾ ci zice numai despre diaconi, cum că și diaconii sânt datori asemenea a aveă aceleași fapte bune ale episcopului, adecă a fi și ei neprihăniți și fără pată, treji, întregi înțelepți, împodobiți cu moralul, iubitori de streini, învățătoarești, nu băutori de vin, nu bătăuși, ci blânzi, negâlcevitori, ne iubitori de argint, nu de curând sădiți și a aveă mărturie bună și dela cei din afară.

Cucernici.

Diaconii, zice, pre lângă acestea se cuvine a fi și cucernici în moraluri și vrednici de respect la chip²⁾.

O întreagă înțelepciune ca aceasta, în cât numai mințile a-și aveă întregi ci și pre cei lipsiți și nebuniți întru amestecările necurăției și tăcând ei a-i înțelepți? (nici cum) împodobire de moraluri ca aceasta este la dânșii, în cât de pe umblet și de pe căutarea ochiului și de pe glas să poată a înspăimântă pre cei ce vor fi faț? (nici de cum), căci ca o statue de toată filozofia trebuie a se vedeă de pretutindenea cel ce se înnocește de episcopie. Dar sânt ei atât de iubitori de streini, în cât și pre toți cei necunoscuți a-i chemă în casă să-i ospăteze? (ba) dar și cuvântul cel învățătoresc din îndeletnicirea cetirei isprăvitul'a, ca și pogorârea Darului cea de sus să vie preste ei, și izvoare de cuvinte duhovnicești să locuiască în inima lor? (nici de cum) dar strălucesc cu atâta blândeță, ca asupra nimănuia nici o dată să nu se fi întărâtat? (ba) Dar ne iubitori de argint sânt atâta în cât și cele ce cu dreptate au, le împărți celor nevoiași? (nici de cum). Și atâta de nepomenitori de rîu sânt, ca și pre cei ce în zadar îi ocărăsc, și le dau pricină și sufer? (ba) (la acestaș Nikon tom. I, cuv. 55).

¹⁾ Și las a zice, cum că de vreme ce în apostoleștile vremi, episcopii se numiau presviteri și de'ndărătele presviterii episcopi (despre care vezi la cap. I al ceii către Filipiseni și stih 10), pentru aceasta cele ce a zis Pavel pentru episcop, întocmai se înțeleg și pentru presviter. Vezi însă și suplinsemnarea zicerei: „De poștește cine-va episcopie“ (I Tim. III, 10).

²⁾ Pentru aceasta ca să se păziască cuvântul acesta al Apostolului și a li diaconii cucernici la forma purtării, pentru aceasta atât soborul cel din Neochesaria, cât și cel icumenic al șaselea, rânduiesc a se hirotoni diaconi nu mai liniți decât de douăzeci și cinci de ani, adecă în vârstă tinerească și cucernică.

Nu îndoiiți în cuvinte.

Adecă diaconii nu se cuvine a fi vicleni și amăgitori; altele adecă a zice și altele în inima lor a cugetă și altele a zice cu buzele lor; și alte cuvinte a zice unuia și altele altuia; ci a avea limba lor împodobită cu adevărul, precum zice Teodorit.

Ne luând aminte la vin mult, nu mârșavi agonisitori.

Nu a zis Apostolii că diaconii nu se cuvine a fi bețivi; că acest lucru este cu totul necuvincios și nevrednic de epanghelma lor; ci a nu bea vin mult și preste ceea ce trebuie, căci deși nu s'ar îmbătă cu multul vin, însă multa băutură tâmpește pe deșteptarea și puterea sufletului, întunecă pre minte, slăbănogeste trupul; de aceasta zice Sirah: «Amărăciune a sufletului este vinul mult» (XXXI, 34). Și iarăși: «In vin nu te îmbărbăți, că pre mulți i-a perdut vinul» (Sirah XXXI 29). Pentru aceasta și preoții ai Legei Vechi, când intrau în biserică nici cum beau vin¹⁾. Iar mârșav agonisitor este acela, carele nu lasă nici un câștig, măcar de l'ar putea dobândi din orice fel de pricină, măcar de s'ar întâmplă neguțitoria aceasta a fi

¹⁾ Că așa poruncește Dumnezeu: „Și a grăit Domnul lui Aaron zicând: „Vin și băutură bețivă nu veți bea tu și fiii tăi după tine, când veți intra în cortul mărturie, sau când veți merge voi către jertfelnic, și nu veți muri, legiuire veșnică întru neamurile voastre; ca să osebiți între cele sfinte și între cele spurcate și între cele necurate și între cele curate“ (Levit. X, 9). Zice însă și Iezechiil: „Și vin nu vor bea toți preoții“ (Iez. XLVI, 21). Incă și Solomon poruncește acestea zicând: „Cei puternici (silnicii adecă) sânt mâniași, însă să nu bea vin, ca nu bând să-și uite înțelepciunea și să nu poată judeca pre cei neputincioși drept“ (Pild. XXXI, 4). Și mai ales preoții și arhierii nu se cuvine a bea vin mult, sau rachiu, sau alte băuturi bețive, pentru ca să nu se turbure puterea cea stăpânitoare și deslușitoare a minții lor și din aceasta să cadă în vre o greșeală și fărădelege. De aceasta și Ma. Vasilie tâlcuind aceea a lui Isaia zicere: „Vai celor ce beau vin și silnicilor celor ce dreg băuturi bețive“ (Isaia V, 22), zice: „Că se cuvine slujitorilor dumnezeescului cuvânt și celor ce li s'au încredințat purtarea de grijă a oame-nilor, cu totul a se depărta de cele ce fac turburare minții ceii stăpânitoare: căci când intră mult vin nesticat, ca un oare-care tiran alergând asupra cetăței ceii din margine, din vârful cel mai de sus negrăite turburări, face în suflet, nici o poruncă cruțând și fărădelege; ci mai întâi lovind pre cuget, pre toată buna cuviință ce se află într'însul din învățătură o turbură și o mestecă, răsuri pornind necuvenite, glas tulburător, mâinii obraznice, poște neînfrânate, streche și nebunie către toată îndulcirea cea fărădelege; pentru aceasta să nu bea cei puternici vin... Deci de și s'a încredințat iconomia tainelor, cuvântul înțelepciunii, puterea cunoștinței, iar tu îți porți sufletul afundat în vin, cum nu te-ar plânge prorocul cu dreptate, că având tărie duhovnicească, cu nemăsurarea vinului o faci pre ea neputincioasă.

și precupie, măcar dobândă și camătă, măcar alt meșteșug prihănit¹⁾, însă tu, cetitorule, să înțelegi că mârșav câștigător este iubitorul de argint.

9. Având taina credinței întru curată conștiință.

Adecă diaconii, pre lângă a aveà dogme drepte ale credinței, se cuvine a-și aveà și viața neprihănită; căci conștiința cea curată se naște din viața și petrecerea cea neprihănită precum am zis la zicerea: «Având credință, și bună conștiință» (I Timot. I, 19).

10. Și aceștia încă cerceteze-se mai înainte, apoi diaconiască-se, neînvinovățiți fiind.

Precum mai sus, zice, cu îndatorire am cerut dela cela ce urmează a se face episcop, a nu fi de curând sădit, adecă nou botezat; așa cu îndatorire cer și dela diaconi a nu se hirononisi ne cercetați, ci după ce se vor cercetă îndestulă vreme și se vor arătă neprihăniți; căci precum un domn și stăpânitor de casă nu încredințează purtarea de grijă a casei sale unui rob de curând cumpărat, mai înainte de a se arătă el ales și credincios cu trecerea de vreme; așa și arhiereul nu se cuvine a încredință treapta diaconiei la cei de curând botezați mai înainte de a se arătă ei cu vremea credincioși și bine aleși²⁾.

11. Femeile așijderea să fie cucernice.

Aicea nu zice Pavel despre femeile cele de rând, ci despre diaconițe; fiindcă în vremea aceea erà lucru prea de nevoie și trebuincios în biserică, a se face diaconițe dintre femei³⁾, căci

¹⁾ Pentru aceasta și canon 9 al icumenicului al șeselea sobor oprește pre tot clericul și cel preoțit, a nu aveà crâșmă și a nu vinde într'însa. Iar de nu va încetă de aceasta să se caterisiască; și patriarh. Luca încă oprește a nu sluji clericii la dughene vânzătoare de miruri, sau la băi (adecă la feredee), fiindcă acestea sânt pricinuitoare de minciuni și de câștiguri mârșave; oprește încă și pre diaconi a nu întrebuiță meșteșugul doftoresc. Iar cum că cei preoțiți nu se cuvine a luà dobânzi și camată, multe dumnezeești canoane o mărturisesc și vezi tâlcuirea apostolescului canon 44 în canonicul nostru și în cartea cea de mărturisire a noastră.

²⁾ Iar Teodorit zicerea: „cerceteză-se“ nu o înțelege pentru cei de curând botezați, ci de obște pentru toți aceia ce vor să se facă diaconi: „Mai întâi, zice, se cuvine a se cercetă viața acestora și apoi să dobândiască duhovnicescul Dar“.

³⁾ Despre diaconițe și despre slujbele lor, vezi la suptînsemnarea stih 6 al cap. IX a ceii întâi către Corinteni și tâlcuirea canonului nouăsprezece al icumenicului întâi sobor, și al canonului 14 al celui al șeselea și suptînsemnarea canonului 40 (ij. al celui al șeselea în canonicul nostru.

de nu ar fi zis pentru diaconițe aicea, ci de obște pentru femei, ce trebuință eră a le mestecă pre ele înlăuntru în cuvântul cel despre diaconii bărbați? Că aceasta eră nepotrivită.

Neclevetitoare.

Câte femei urmează a se face diaconițe, se cuvine a nu fi grăitoare de rău, precum obișnuesc femeile a grăi de rău și a prihăni, care umblă din casă în casă și pre ascuns vorovind, spun metehnile vre unei femei, către altă femeie.

Tresve.

Diaconițele, zice, se cuvine a fi treze, adecă deștepte și luătoare aminte; pentrucă neamul femeesc este ușor la minte și lesne se amăgesc; pentru aceasta se cuvine a fi cu luare aminte și deștepte și agere pentru a nu se amăgi de nimenea¹⁾.

Credincioase întru toate.

Diaconițele, zice, se cuvine a aveă statornicie și încredințare, atât în cuvintele lor, cât și întru faptele lor.

12. Diaconii fie bărbați ai unei femei.

Vezi iubitele, că fapta bună, care o cere cu îndatorire Apostolul dela episcopi, aceastași o cere și dela diaconi, căci și diaconii sânt datori, asemenea cu episcopii, a fi curați și neprihăniți întru toate.

Pre fii bine chivernisindu-i.

Pretutindenea dumnezeescul Apostol cere dela născător ocârmuirea și purtarea de grijă a fiilor și dela episcopi și dela diaconii ce au femei, ca nu din pricina fiilor să se smintiască hristianii și neamurile cele credincioase, și să prihăniască pre născătorii lor cei sfințiți și dupre urmare să grăiască de rău vrednicia cea mare și dumnezeiască a preoției²⁾.

1) Că precum pentru diaconii bărbați, zice Teodorit, a zis Apostolul a nu fi îndoiiți în cuvinte, ci cucernici și treji; așa poruncește să fie și diaconițele, cucernice, treze și nu clevetitoare.

2) Pentru aceasta și localnicul sobor cel în Cartaghen, prin canonul său șeptesprezece poruncește, ca copiii preoților să nu facă teatre, sau să le priviască, zicând: „In cât copiii preoților priveliști lumești să nu facă, nici să le priviască“. Pentru aceasta și Dumnezeu poruncește ca fica preutului de va curvi să se ardă, zicând: Fica de preot de se va spurcă a curvi, pre numele tatălui său ea îl spurcă, în foc se va arde (Levit. XXI, 9). Aceasta tâlcuindu-o dumnezeescul Hrisostom zice: „Că mai multă pedeapsă iă de va păcătui flica preutului, decât celelalte femei și fiice ale norodnicilor: „Că fiicele preoților, cărora nici un cuvânt eră pentru preoție, însă pentru părinteasca preoție, decât celelalte femei sânt mult mai supuse amărâtei pedepse“ (Cuvântul al VI-lea pentru preoție). Pentru celelalte femei adecă de ar fi curvit, poruncia Dumne-

13. Că cei ce au slujit bine, treaptă bună loruși își agonisesc și cu multă îndrăznieală în credința cea întru Christos Iisus.

Diaconii, zice, câți vor păzi bine și vor lucra vrednicia diaconiei, aceștia își agonisesc loruși treaptă bună, adecă sporire și înaintire mai mare în vrednicie; căci cei ce în dregătoriile și treptele cele mai josite, precum este a diaconiei, de se vor arată bine aleși și deștepți, aceștia curând se vor sui și la mai înalte vrednicii și trepte, adecă se vor face și presviteri și episcopi, în cât a dobândi multă îndrăznieală în credință, adecă se vor face mai slăviți, nu în dregătorii lumești, nici în bogăție și în alte zadarnice, ci întru credință, adecă în toate lucrările și cuvintele cele duple credință, adecă în dregătoriile cele dinlăuntru; unii ca aceștia au stătut sfinții cei ce au strălucit în biserică, cari din diaconi s'au făcut presviteri și episcopi¹⁾.

14. Acestea le scriu ție, nădăjduind a veni către tine curând.

15. Iar de voiu întârziă, ca să știi cum trebuie a petrece în casa lui Dumnezeu.

Fericitul Pavel pentru a nu mâhni pre ucenicul său Timotei, de ar socoti că pentru aceasta îi scrie lui toate cu amăruntul, pentru că nu va mai merge să'l vadă; pentru aceasta aicea ridică prepusul și întristarea aceasta din inima lui și îi zice că nu le scriu ție acestea, o Timotee, pentru aceasta, adecă că nu am să mai viu să te văd, ci căci voesc să viu; însă de se va întâmplă să întârziez, pentru aceasta scriu ție acestea, pentru ca să ai învățătură și povățuire cum se cuvine a petrece și a obișnui biserica lui Dumnezeu. Și bine a zis că «nădăjduind»; fiindcă mișcându-se de către Sf. Duh, nu știu unde îl va porni să meargă Duhul; pentru aceasta și cu dreptate se îndoiește, de are a se întârziă sau și a nu merge la Timotei.

Carea este biserica Dumnezeului celui viu.

Să nu zici, o Timotee, zice, că biserica o alcătuiesc și o fac oamenii, nu; căci aceasta este biserică și adunare a însuși Dum-

zeu să se ucidă cu petrii“ (Levitic XXII, 21). Iar fiica preotului de curvia, cu foc se ardea; pentru că mai mare pedeapsă este arderea decâtuciderea cu petrii.

¹⁾ Iar Teodorit zice că, de-și va ocârmi bine diaconii Epanghelma lor, măcar deși este cea mai de jos, însă vor dobândi în viața cea viitoare dreapta cea mai de sus și îndrăznieala cea către Christos,

nezeului celui viu, adecă a celui înfricoșat și izbânditor, și nu a vre unui mort și neputincios, precum sânt dumnezeii Elinilor.

Stâlp și întărire a adevărului.

Cu aceste cuvinte Apostolul cumpănește biserica hristianilor, cu biserica Iudeilor și zice că biserica Iudeilor cuprindeă închipuiri și umbre; precum erau clopoștii și florile cele mici care erau țesute în veșmintele arhierelui și însuși arhierul încă eră închipuire; asemenea și jertfele cele ce se jertfeau la biserică, iar biserica hristianilor este întărire a adevărului, pen-trucă toate cele ce se săvârșesc într'insa, sânt încredințate și adevăr și nimica este într'insa umbros și închipuitor, precum erau acelea ale legii și ale bisericeii cei vechi; căci, în locul clopoștilor, la aceasta este propoveduirca strălucită a Evangheliei în locul trandafirilor celor țesuți la aceasta se află viață, aspră adecă pentru înfrânare și pentru aspra dietă ce are, iar în lă-untru cuprinde pre rodul faptei bune și în locul vechiului și muritorului arhieru, are arhieru pre Fiul lui Dumnezeu; iar în locul jertfelor celor de necuvântătoare are pre cuvântătoarea și marea jertfă, pre Trupul lui cel de viață făcător și dumnezeesc.

16. Și cu adevărat mare este taina bunei cinstirei de Dumnezeu.

Cu adevărat taină și taină a bunei cinstirei de Dumnezeu, și taină mare și mărturisit taină, este în trupeasca economie a lui Dumnezeu Cuvântului ceea ce s'a făcut pentru noi, fiind că nimenea se îndoește despre aceasta; dar cum este taină aceasta, că toți oamenii o știu? Răspundem, că nu o știu toți; că mulți sânt cari nu o cred, iar deși am zice că o știu toți, dar acum o știu, după ce s'a propoveduit Evanghelia mai în toată lumea, iar mai înainte nu eră la toți arătată. Încă și du-pre alt chip taina dumnezezeștei înomeniri încă taină este¹⁾,

¹⁾ Iar cum că taina dumnezezeștei înomeniri totdeauna este taină neîn-țelesă adecă, nu numai de Teologhii cei deplinți, ci încă și de însuși rânduelile cele mai întâi ale fericților angheli, mărturisesc gurile cele de Sf. Duh mișcate ale sfințiților Teologhi; că dumnezeescul Dionisie zice așa: „Și cea mai arătată decât toate teologia, dumnezeiasca naș-terea lui Iisus cea ca noi, negrăită este de nici un cuvânt, și necunos-cută de nici o minte și nici de însăși cea mai întâia dintre fericții an-gheli“ (cap. II despre dumnezezeștile numiri). Și în epist. cea către Gaie zice: „Ascuns este Christos însă și după arătare; sau ca să zic lucrul cel mai dumnezeesc și întru arătare; că și aceasta întru Iisus s'a ascuns și nici este“. Iar Teolog. Grigorie zice așa: și ce (se înțelege) legătura încălțăminteii, pe care nu o desleagă cel ce botează pe Iisus? Poate cu-vântul venirei și al trupului, a căruia nici cea mai din margine este lea-ne

pentru că toți știu adecă că Dumnezeu s'a întrupat, iar cum s'a întrupat nu o știu; că aceasta de toți oamenii și de angheli este ascunsă și necunoscută și pentru aceasta este taină. Vezi însă hristianule covârșitoarea dragoste ce a arătat Dumnezeu către noi; fiindcă taina cea ascunsă a dumnezeieștei sale cunoștință și a sfatului, cu totul o a arătat nouă celor de pă-mânt și smeriți.

Dumnezeu s'a arătat în trup.

Fiindcă mai sus Pavel legiuind despre preoți, nu a zis nimic din cele ce scrie cartea Leviticească pentru preoții Legei Vechi, de aceasta zice aicea, să nu se mire cine-va de nu zic cele de mică cuviință carele le grăește Legea cea Veche, de vreme ce taina și darul nostru al hristianilor, sânt mari și înalte și nu sânt așa smerite și pământești, precum au fost acelea ale Evreilor; căci aicea întru Darul Evangheliei Dumnezeu s'a arătat oamenilor. Cum s'a arătat însă? Cu trup omenesc, căci după dumnezeire eră nevăzut și nearătat; de aceasta zice Teodorit: «Că Dumnezeu fiind și Fiiu al lui Dumnezeu și văzută avându-și firea, înomenindu-se s'a făcut arătat tuturor și arătat ne-a învățat pre noi să cunoaștem amândouă firile; că în trup a zis că se va arăta dumnezeiasca fire¹⁾.

S'a îndreptat întru Duhul.

Această zicere după două chipuri se înțelege: sau că Fiiul lui Dumnezeu, fiindcă toate faptele sale le-a făcut pentru mântuirea oamenilor, iar pre oare-cari împetriți și nesupuși nu i-a înduplecat, el însă s'a îndreptat, fiindcă toată lucrarea aceea

de deslegat, necum celor trupești încă și pruncești întru Christos ci nici celor cu Duhul ca Ioan (Cuv. Ia botez). Zice însă și Mar. Maxim: „Taina cea mare a înomenirii pururea rămâne taină; numai că măsuratec se zice cu puterea celor ce se mântuesc de el, are mai mare decât ceea ce s'a zis ceea ce încă nu se vede, ci și însuși ceea ce s'a arătat, încă rămâne cu totul ascunsă, de nici un cuvânt precum este cunoscându-se: că Dumnezeu mai pre sus de ființă fiind, și mai pre sus de om ca iubitor de oameni, din ființa oamenilor cu adevărat om făcându-se, chipul cum s'a făcut om rămâne de-apururea negrăit; că mai pre sus de om s'a făcut om“ (cap. XII din suta a 3-a teologhicești).

¹⁾ Insemnează că după sfântul Grigore al Nisei (cuvânt, 10 asupra lui Evnomie) în trei locuri Pavel numește pre Christos Dumnezeu curat și descoperit; în cea către Romani, unde zice: „Ai cărora sânt părinții și din cari este Christos după trup, cel ce este preste toate Dumnezeu binecuvântat în veacuri. Amin“ (cap. IX, stih 6). Întru aceasta aicea la această zicere, și în cea către Tit, unde zice, așteptând fericita ondejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iesus Christos (Tit II, 13).

ce a fost a sa o a făcut și nimic nu a lăsat din aceea ce privi spre mântuirea oamenilor; sau că Fiul lui Dumnezeu «păcat nu a făcut, nici vicleșug s'a aflat în gura lui» (Isaia III, 9). Pentru aceasta singur s'a arătat drept și sfânt, și fără de păcat dintre toți oamenii; a adaus însă și că «întru Duhul» căci dreptii cei duple lege, erau supuși în duh de robie; pentrucă legea aveă temeri și certări, pentrucă nu aveau pe duhul punerei de fi și al slobozeniei; iar Domnul și pre toată dreptatea lelei o a îndeplinit (că așa ziceă către botezătorul: «Lasă acum, că așa este de cuviință nouă, a plini toată dreptatea») (Mat. III, 15). Și toată dreptatea zic o a plinit întru Duhul Sfânt, fiindcă eră de o ființă cu Duhul și îl aveă pe el nedespărțit, firește aflându-se întru el și prin sineși împărția și la noi, de sine îndreptă întru aceșai Duh; căci dreptii evanghelic, sânt cu adevărat duhovnicești, și întrec cu multă covârșire pre dreptii Lelei ceii Vechi¹⁾.

¹⁾ Iar Climent în a șaptea carte din suptînsemnări Ipotipose tâlcu-ește așa: S'a îndreptat întru Duhul, că deși celor trupești și grei la inimă nu s'a părut că Christos se îndreptează, că ziceau ei: iată om mîncător și băutor de vin; ci întru cei întăriți cu Duhul lui Dumnezeu s'a îndreptat, că am văzut, zice, slava lui, slavă ca a unuia născut" (Ioan I). Iar Chiril al Alexandriei așa tâlcu-ește această zicere, precum o tâlcu-ește și sfințitul Teofilact, dela dumnezeescul Chiril acesta luând: „Deci s'a îndreptat întru Duhul“, în loc de „duhovnicește s'a îndreptat, ci nu duple lege, că și poruncile cele ale lelei plinindu-le, nu duple lege le pliniă, ci duhovnicește le-a deplinit“. Iar Teodorit tâlcu-ește așa: „S'a îndreptat întru Duhul, că prin dumnezeescul Duh lucrează minunile, că dacă eu, zice, cu Duhul scot pre draci“ (Mat. XII, 28). Deci s'a dovedit prin facerile de minuni și s'a arătat, că este Dumnezeu adevărat și Fiul al lui Dumnezeu; așa și sutașul la cruce, văzând pământul cutremurându-se și întunerecul acoperind lumea, a strigat: „cu adevărat Fiul al lui Dumnezeu este acesta“ (Marc. XV, 39). Iar pre lângă socotințele acestea ale sfinților Teologhi, adaug și eu, lepădătura, pre a mea socotință, că Iisus Christos s'a îndreptat întru Duhul, adevă s'a dovedit întru toată lumea că a fost drept și sfânt și fără de păcat întru Duhul și prin Duhul, adevă prin pogorâre și venire preste Apostoli și preste credincioși a Sf. Duh, căci dacă după înălțarea lui Iisus, nu ar fi venit Sf. Duh preste Apostoli, nu numai Iisus s'ar fi arătat mincinos, ca unul ce făgăduise a trimite pre Sf. Duh și nu l'ar fi trimis, ci s'ar fi arătat că și a fost păcătos și pentru aceasta a rugat adevă pre Tatăl ca să trimită pre Sf. Duh (că așa a zis însuși „eu voi rugă pre Tatăl și el mângâietor va da vouă“) și nu s'ar fi ascultat de către Tatăl, pentrucă nu ar fi fost drept, că Dumnezeu pre cei păcătoși nu-i ascultă, iar fiindcă a venit Sf. Duh pre Apostoli, prin venirea acestuia a dovedit în toată lumea, că Iisus, nu numai a fost adevărat întru făgăduințele sale, ci și drept și fără de păcat și pentru aceasta s'a fost primit

S'a văzut de angheli.

O! taină! împreună cu noi oamenii cei pământești, zice, au văzut și anghelii cei cerești pre Fiul lui Dumnezeu întrupat, pre carele mai înainte nu le vedeă dupre firea dumnezeirei; că zice Evanghelistul Matei că: «Iată anghelii au venit și slujiau lui» (cap. IV, stih 11). Și ca să zic preste tot cuprinzător, după ce s'a născut Domnul, până ce s'a înălțat, anghelii îl slujiau, pentrucă și la nașterea sa anghelii îl lăudau, strigând: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pre pământ pace, întru oameni bună voire» (Luca II, 14). Și la înălțarea sa anghelii slujiau: «Și iată, zice, doi bărbați au stătut înaintea lor (a Apostolilor adecă), în îmbrăcăminte albă, cari și au zis: bărbați Galileeni, ce stați căutând la cer? Acest Iisus carele s'a înălțat dela voi la cer, așa va veni în ce chip l'ați văzut pre el ducându-se la cer» (Fapte I, 11).

S'a propoveduit la neamuri; s'a crezut în lume.

Taina iconomieii, zice, a întrupării lui Dumnezeu Cuvântului, s'a propoveduit la neamurile cele desnădăjduite și prihănite și nu s'a propoveduit numai, ci și s'a crezut de toată lumea, care acest lucru este mare semn al puterii și adevărului propoveduirii și a Fiului lui Dumnezeu celui ce se crede.

S'a înălțat întru slavă.

Domnul, zice, s'a înălțat cu slavă, întâi adecă, pentrucă s'a înălțat șezând pe nouri și anghelii îi slujiau lui; și alta încă, căci s'a înălțat, nu ca Ilie ca spre cer, ci întru însuși ceriul, și s'a suit și a șezut mai pre sus de toată începătoria și stăpânia și puterea anghelilor celor fără de trup. Și las a zice, că și însuși a se înălță Domnul cu trup, și aceasta zic, singură este mare slavă¹⁾.

de Tatăl și ascultat de el; și că, Iisus la Tatăl s'a dus și mai mult nu se vede, ci în locul lui s'a coborât la oameni Duhul cel de o ființă cu el. Această înțelegere a mea se întărește pre însuși cuvintele acelea, ce le-a zis Domnul: „De folos este vouă ca să mă duc eu; că de nu mă voi duce, mângâitorul nu va veni la voi, iar de mă voi duce, îl voi trimite pre el la voi. Și viind acela, va vâdi lumea pentru păcat și pentru dreptate și pentru judecată; pentru păcat adecă, căci nu cred întru mine, iar pentru dreptate căci eu merg la Tatăl meu și nu mă veți mai vedea“ (Ioan XVI, 7). Vederea însă care o a făcut Mântuitorul lumii pentru dreptate lui Iisus, una și aceastași este cu aceasta ce zice Pavel aici, adecă, că Iisus s'a îndrept, întru Duh.

¹⁾ Teodorit așa tâlcuește zicerea aceasta: s'a înălțat întru slavă; aceasta s'a făcut cu adevărat mai înainte de propoveduire și în sfârșit aceasta o a pus, învățând că dupre cuvînță s'a crezut propoveduirea;

CAP. IV.

1. Iară Duh anume zice.

Duhul cel Sfânt, zice, anume, adecă luminat arătat mai înainte spune, și nu întunecați și umbrît, precum legea și profeții¹⁾.

Că în vremile cele mai de pre urmă se vor depărta unii dela credință.

Fiindcă mai sus a zis Apostolul că unii s'au primejduit sufletește întru cele ale credinței și au perit, pentru aceasta aicea zice, să nu te miri de aceasta o Timotee, că și acum se află oare-cari hristiani, cari păzesc obiceiurile iudaicești și vor să ție cele ale Legei Vechi; pentrucă va veni vremea, când cei ce se par că sânt hristiani, vor face mai rele decât acestea. Inșă acestea le zice Pavel, nu pentru Iudei, pentrucă aceștia și în vremile vechi erau și atuncea încă; ci le zice pentru ereticii cei ce s'au făcut în urmă, precum Marchioniștii și Engratiștii și pentru toți ceialați, pogorători din moștenirea cea rea a ereticilor acestora. Vezi inșă, iubitul, că Pavel a zis, că ereticii mai înainte se vor depărta dela credință și atuncea vor borî socotelile lor cele rele, pentru ca să arate, cum că credința este ca o anghiră și când va cădea cine-va dela anghira se răstoarnă cu corabia și se afundă în peire, după dumnezeiescul Hrisostom.

Luând aminte la duhurile rătăcirii și la învățăturile deomonilor.

Ereticii aceștia, zice, lucrându-se de demoni, au să prihaniască și mâncările și nunta, zicându-le acestea că sânt rele, inșă cu aceste cuvinte umbrît arată Apostolul și pre toate celelalte erezuri, fiindcă toate s'au făcut din rătăcirea și din înva-

că în ceriuri este cel ce a poruncit să se facă aceasta și șederea cea de-adreapta o are așa pomenind iconomia și prin duhovnicescul dumai înainte secerând ereticeștii spini, pre cari Valentie și Vasilid și Marchion și Manis, pre ascuns au fost semănat; că toți aceștia de o potrivă tăgăduind pre înălțarea trupului și cu Vechiul Testament luptându-se, iar întru celelalte de multe feluri de rătăcirii rămâind ei și cele despre acestea, de nevoie mai înainte le spune.

¹⁾ Iar Teodorit așa tâlcuește: „Că acestea zice Domnul și acestea zice Dumnezeuul puterilor, așa și Duhul zice cu dumnezeiască cuviința, deci Dumnezeu este și Duhul cel Sfânt“. Dar ar întreba cine-va: prin cine mai înainte spune arătat Dumnezeuul cel Sfânt? Raspundem, că poate prin însuși Pavel acesta, că locuind în inima lui, dinlăuntru profeta ceea ce vrea să fie.

latura demonilor. Și nu arată descoperit și anume erezurile acestea, pentru ca să nu le samene în sufletul celor ce le vor citi, sau vor auzi Epistolia aceasta. Iar erezul Marchioniștilor și al Engratiștilor (adecă al înfrânaților precum ei se numiau) și al Maniheilor, cel ce prihăniă mâncările și nunta, numai pe acela l'a arătat din parte, carele curând atuncea sau se începuse, sau eră să se înceapă.

2. Intru fățarie de mincinoase cuvinte.

Adecă, cele ce ereticii aceștia, zice, le mințesc, nu le mințesc după neștiință, ci cunoscând că sânt minciuni, se fățărnicesc că le învață acelea (ca adevărate) și credincioase.

Arși fiind la conștiința loruși, oprind de a se căsători.

Ereticii aceștia, zice, sânt oameni de rea viață și stricată și fiindcă cunosc întru sineși că au multe necurății, pentru aceasta și conștiința lor are neșterse înferările, adecă chipurile și pecețile vieței lor ceii necurate, (că înferare este când cine-va cu un fer înfocat pecetlueste și însemnează vre-un dobitoc, sau vre-un mădular al omului)¹⁾. Pentru aceasta după urmare prihanesc nunta că este rea; căci, de ar fi fost viața lor curată, negreșit și conștiința lor urmă să fie curată și nu ar fi prihănit nunta ca pe o rea, pre care o a blagoslovit Dumnezeu, căci cel ce are stomahul său sănătos și bun, acela laudă mâncările că sânt bune și nevătămătoare; iar acela căruia stomahul este vătămat și stricat, prihănește mâncările că sânt vătămătoare și nu-și prihănește stomahul său cel ce are grămădite limbile cele stricate și vătămătoare. Dar ce? Și noi nu oprim pe unii să nu se căsătoriască? Să nu fie a-i opri! Ci pre aceia cari nu vor a se căsători, îi sfătuim a petrece întru feciorie și în chipul monahicesc; căci deși fecioria este mai cinstită și mai bună, dar însă și nunta nu este necinstită și rea, ci este cinstită și bună, precum și argintul nu este necinstit și rău, pentrucă aurul este mai bun și mai cinstit decât argintul; fiindcă cel mai cinstit, decât cel cinstit este mai cinstit și nu decât cel necinstit și cel mai bun, decât cel bun este

¹⁾ Fiindcă arsură se zice după doftori și ceea ce obștește se zice fontană, fiindcă cu foc se arde și se deșchide; pentru aceasta putem a înțelege, că și ereticii aceștia se zic că sânt arși întru conștiință, adecă că sânt necurați și spurcați și pentru aceasta scot necurății, precum și fontanela este necurată și scoate necurățiile trupului. Iar Teodorit zice totuși că: arși la conștiința lor s'a zis, arătând pre necurăția lor cea mai după urmă; că locul arsului omorându-se, perde pre simțirea cea de mai înainte.

mai bun și nu decât cel rău. Deci cela ce poate, adecă voește, aibă aurul cel mai cinstit și mai bun, fecioria, adecă la-că-se monah: «Că cela ce poate, zice Domnul (adecă cela ce voește lucrătorește) a încăpea, încapă» (Mat. XIX, 12). Iar de nu poate cine-va, adecă nu voește, aibă argintul cel cinstit și bun, nunta, adecă însoare-se (sau mărită-se): «Că cinstită este nunta, zice întru toate și patul, nespurcat» (Evr. XIII, 4)¹).

3. A se depărtă de mâncările, carele Dumnezeu le-a zidit spre împărtășirea celor credincioși.

Insemnează că graiul acesta «a se depărtă», nu atărnă de zicerea «opriind», pentru că ese înțelegere protivnică; ci trebuie a se adauge din afară zicerea, sfātuind a se depărtă de mâncări, că mai sus numiții eretici sfātuiau a se depărtă de mâncări hristianii și a nu le mânca, pentru că sânt rele²) care zice. Apostolul, că le-a zidit Dumnezeu să le mănânce credincioșii. Dar s'ar nedumeri cine-va zicând, și cum? Nu le-a zidit Dumnezeu ca să le mănânce și cei necredincioși? Răspundem, că așa și pentru cei necredincioși le-a zidit Dumnezeu, ci însuși necredincioșii singuri se opresc pre sineși de acestea, și nu

¹) Ori și așa răspunză-se: că noi nu oprim pre cine-va de a se însură (sau a se mărită), că doar nunta ar fi rea și necinstită, nici de cum! Ci pentru că nunta pricinuește necazuri celor ce se împleticesc cu legăturile ei, pentru neapăratele griji și trebuințe ale vieței, precum și Pavel a zis: „Că unii ca aceștia vor avea necaz trupului, eu însă pre voi vă cruț“ (I Cor. VII, 28). Și îndemnăm spre feciorie, pentru că ea este mai innaltă decât nunta și poate mai cu lesnire a arăta bine plăcuți lui Dumnezeu pre cei ce viețuesc cu dânsa, și vezi supțînsemna rea zicerei de mai sus ceii apostolești, pentru ca să cunoști câte greutăți au cei căsătoriți întru a se mântui.

²) Iar Icumenie zice, că și așa precum se află zicerea, ese noima dreaptă și nici este greșeală a prescriitorului, precum a zis oare-cari, nici scăpare din vedere a lui Pavel, ci drept o zice aceasta duple obiectul Atineilor; că precum când zicem, te opresc pre tine a nu face cele necuviincioase, nu zicem că, te îndemn pre tine a le face, ci du protivă spre a nu le face, și precum când ar zice cine-va, eu te opresc a nu fură, nu'l îndeamnă cu cuvântul acesta să fure; așa când zice Pavel că ereticii opresc, adecă împedică a se depărtă oamenii de mâncări, adecă a nu mânca mâncările, nu arată că îi îndemnă să mănânce mâncările, ci dinprotivă să nu mănânce. Insemnează însă că duple Teodorit ereticii aceștia nunta o numesc spurcată și pre cele mai multe din mâncări, ca să ocărăscă pre făcătorul acestora; unii ca aceștia eretici Maniheii mai întâi și în urmă Efstatianii și vezi canon I al soborului din Gangra. Zice însă și dumnezeescul Epifanie, la Eres. 23, cum că Saturnil a prihănit nunta, zicând că este dela satana; însuși acestora o zice și Irineu cart. I cap. 23 la Eres. împotriva lui Saturnil.

vor să le mănânce. Dar ce? Și nu este oprită desfătarea mâncărilor? Răspundem că așa și mult este oprită desfătarea, nu însă și împărțășirea mâncărilor, adecă hrana mâncărilor; că alta este desfătarea și alta hrana, că desfătarea este nemăsurată și cea întrebuintare a mâncărilor, făcându-se spre îndulcire și spre îmbuibare, iar hrana și împărțășirea este și o măsuratică și dreaptă întrebuintare a mâncărilor, luându-se spre trebuința și (merea trupului. Însă și desfătarea mâncărilor nu se oprește căci ar fi necurată, ci căci ar desnoda pre suflet și ar slăbănogi trupul, și îl face pre el să sburde și să se îndulciască în patimi pentru nemăsurare.

Și celor ce cunosc adevărul.

Dumnezeu, zice, a zidit bucatele pentru ca să le mănânce credincioșii hristiani și cei ce au cunoscut adevărul; cu cuvântul acesta însă arată Apostolul, cum că obișnuirile Iudeilor au fost numai un chip și umbră; iar ale hristianilor sânt adevăături și lucruri. Că se opriau Iudeii de a mânca multe feluri de vietăți și de mâncări¹⁾; nu pentru că acelea sânt necurate, ci pentru a'și opri de desfătare, iar al doilea, ca nu junghiind, nici mâncând felurile vietăților celor oprite, ci numai oile, și boii și vacile, să cunoască ce fel de Dumnezei au fost căștigat Eghiptenii²⁾. Și dupre urmare să se încredințeze a nu se închină acelorași ei, căci nu este cineva atât de nebun, în cât a se închină ca unor dumnezei dobitoacelor pre care le junghie și le mănâncă. Deci adevărul vei înțelege aicea, ori pre cre-

¹⁾ Pentru care dobitoace a poruncit Dumnezeu Evreilor să nu mănânce și pentru care să mănânce, vezi la cap. XI al cărței leviticești și la XIV capitol al Legei a doua: Și pentruce dobitoacele cele ce nu se mănâncă se numesc necurate, vezi la supțînsemnarea stihului 14 al capitolului XIV al ceii către Romani.

²⁾ Că Eghiptenii să închinau ca lui Dumnezeu unui bou bălțat, pre care îl numiau Api; de aceasta și idolul ce l'a vărsat Aaron în pustie din cerceii cei de aur ai Evreilor, în chip de vițel și de bou s'a închipuit; căci precum zice avă Macarie, inima și pofta Evreilor se plecă pre slujirea și închinarea bouului căruia se închinau Eghiptenii și pentru aceasta dupre pofta lor s'a închipuit și acel vărsat. Se închinau încă Eghiptenii și oilor și pentru aceasta se îngrețăluiau de păstori, precum este scris că uriciune eră înaintea Eghiptenilor tot păstorul de oi (Facere XI, III, 32), căci păstorii pasc oile (zic ei), pentru ca să le tae și să le mănânce. De aceasta și Teodorit zice: „Că a se jertfi lui a poruncit Dumnezeu lui Moise) cele ce de către Eghipteni se făceau Dumnezei, din câte câte cu patru, adecă vițel, și țap și oaie, iar din cele sburătoare, gârțura și pui de porumb“ (La început, ceii Leviticești, la tâlcuire).

dința cea în Christos, ori pre adevărul cel de Pavel arătat cu următoarele cuvinte:

4. Că toată făptura lui Dumnezeu bună este.

Acesta este adevărul ce l'a zis mai sus Pavel că l'a cunoscut cei credincioși, adecă, cum că toate câte a făcut Dumnezeu sânt bune, precum mărturisește Moise zicând: «Și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut, și iată bune erau foarte» (Fac. I, 31). Zicând însă toată făptura, aicea Apostolul a înțeles-o aceasta pentru bucatele cele ce se mănâncă de oameni și cu aceasta proapucă și desrădăcinează eresul Maniheilor și al celorlalți eretici, cari ziceau, cum că materia a lumii toate este nefăcută și fără de început și rea și început al tuturor relelor și cum că toate mâncările dintru aceea sânt și pentru aceasta și ele sânt rele; dar dinprotivă că și toată materia este făptură a lui Dumnezeu, care s'a făcut în vreme și bună, fiindcă este făptură a lui Dumnezeu¹⁾.

Și nimic e de lepădat, cu mulțămire luându-se.

5. Că se sfințește prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune.

Aicea ar zice cineva, că dacă se sfințește mâncarea, prin cuvântul lui Dumnezeu și prin mulțămire, apa a fost necurată și spurcată și pentru aceasta se sfințește. La aceasta răspundem, că nici o mâncare este de sineși necurată, ci duple compogorâre și ertare o a zis aceasta Pavel. Că mai întâi zice «dupre împrotivire», că nici o mâncare și făptură a lui Dumnezeu de sineși este spurcată și necurată. Iar al doilea zice «dupre starea împrotivă», adecă duple ertare, că deși am zice și am socoti că mâncarea este necurată, însă tu Timotee ai vindecarea necurăției mâncărei aproape, și care este aceasta. A pecetlui mâncarea cu semnul crucei și a mulțămii lui Dumnezeu și a'l slăvi, chemând numele lui și așa se leapădă necurăția. Căci mulțămirea cea către Dumnezeu, pre toate mâncările le curățește; iar cel ce este nemulțămitor către Dumnezeu și nu mulțămește pentru mâncările ce mănâncă și însuși acela este necurat și spurcat și mâncările lui²⁾. Ar putea în-

¹⁾ Vezi la cap. IV despre dumnezeeeștile numiri, unde dumnezeescu Dionisie dovedește, cum că și materia este bună, duple ceea ce este, cum fiind și de cel bun făcută și ca de nevoie spre îndeplinirea a lumii toate și fiindcă hrănește pre lire și fiindcă are împărțășire de tot și de frumusețe și pentru celelalte.

²⁾ Pentru aceasta hristianul și mai înainte de a mânca și după ce mănâncă, se cuvine a mulțămi lui Dumnezeu, se cuvine a și face crucea

trebă cineva însă, oare poate cineva să sfințiască și să facă curată o mâncare jertfită la idoli, adică, din jertfa idolească, cu chemarea lui Dumnezeu și mulțămirea? Răspundem, că poate însă de nu știe că este jertfită idolilor, căci de o știe aceasta că este jertfită idolilor, și va mânca (dintr'însă este necurat, nu căci acea jertfită idolilor de sineși este necurată, ci căci cela ce o a mâncat, a călcat legea (cea apostolească adică), care poruncește să nu mănânce hristianii din masa demonilor¹⁾. Drept aceea proalegerea ta sau voea cea de sineși, hristiane, s'a spurcat; pentrucă nu ai vrut să ascuți legea Apostolilor și nu că doar cea jertfită idolilor eră firește necurată. «Că știu, zice acestasi Apostol și încredințat sânt întru Domnul Iisus, că nimica este spurcat de sineși, fără numai celui ce socotește a fi spurcat, acelaia este spurcat» (Rom. XIV, 14). Și iarăși despre cele jertfite idolilor zice: «Știm că idolul e nimic» (I Cor. VIII, 4). «Unii însă cu conștiința idolului până acum, ca jertfa idolească mănâncă și conștiința lor, neputincioasă fiind, se spurcă (Ij. 7).

și a se ruga lui Dumnezeu celui ce este pricinuitorul a toată hrana și trupească și sufletească. Pentru aceasta și Domnul și mai înainte de cină a mulțămit și după cină, precum spun dumnezezeștile Evanghelii: «Că laudând, zice, a eșit în Muntele Maslinilor» (Mat. XXVI, 30). Însemnează însă că după sfinții Evangheliști și după sf. Chiril al Alexandriei, mulțămirea și binecuvântarea, din alăturare luându-se și ca tot de un nume, una și aceeași însemnează, adică, rugă adică și chemarea dumnezeescului nume, căci ceea ce zic la cap. XIV Matei și la cap. IX Luca, că Christos luând cele cinci pâni le-a blagoslovit, aceasta Ioan o a zis la cap. VII, că luând pâinile a mulțămit. Zice dar și sf. Chiril: «Pe cuvine a însemnă, că în loc de mulțămind, Matei a zis blagoslovind; nici ca cum dar se oselesc scrierile sfinților, că întru o arătare lăvel pre amândouă zicându-le, cum că toată mâncarea bună este, și mai una de lepădat, cu mulțămire luându-se, că se sfințește prin cuvântul lui Dumnezeu și prin mulțămire; că cu adevărat se blagoslovește ceea ce se sfințește prin mulțămire și prin rugăciune, care obișnuim puterea a o face la mese» (Cart. III tom. 4 la Ioan). Vezi și Efstratie Argient, în cuv. cel despre taina Evharistiei foaea 122. Și aceasta însă însemnează-o, cetitorule, că în loc de „toată făptura lui Dumnezeu este bună“, sf. Chiril a cetit: „toată mâncarea“.

¹⁾ Că arătat poruncește și legiuște sf. Apostol hristianilor acestea: «Dar ce zic? Că idolul ce este? Sau jertfa idolească ce este? În loc de nimic este? Ci că cele ce jertfesc neamurile, demonilor jertfesc și nu lui Dumnezeu, și nu voesc să fiți și voi părtași demonilor, că nu puteți a bea paharul Domnului și paharul demonilor, nu puteți a vă împărtăși din masa Domnului și din masa demonilor» (I Cor. X, 19). Vezi și tâlcuirea stih 14, al cap. XIV al ceii către Romani și tâlcuirea zicerilor acestora la cea I-a către Corinteni.

6. Acestea arătându-le fraților, vei fi bun slujitor al lui Iisus Christos.

De vei sfătui și vei învăța, zice, acestea pre frații hristiani, o Timotee, te vei face bun slujitor și laudat și ales al lui Iisus Christos. Acestea, care? Adecă cum că taina dumnezezeștei înomeniri este mare și înaltă; cum că cel ce se depărtează de mâncări și de nuntă, socotindu-le acestea necurate, este amăgit de demoni și toate celelalte, ce le-a zis mai sus. Dar ce va să zică aceasta: «arătând»? adecă sfătuind pre frați, nu a zis poruncind sau rânduind, fiindcă porunca și stăpânirea nu se cuvine a se află la episcopi și la arhieriei, ci numai învățătura și sfătuirea¹⁾.

Hrănindu-te cu cuvintele credinței și ale buneii învățături, căreia ai urmat.

După ce dumnezeescul Apostol a zis mai sus lui Timotei să sfătuiască, adecă să hrăniască pre ceilalți cu dumnezezeștile cuvinte, acum zice și lui: și tu însuși, o Timotee, hrănește-te cu cuvintele credinței²⁾, adecă adese-ori cetește-le și cugețează-le și rumegă-le, precum și vietățile cele ce se numesc curate, rumegă și a doua oară mestecă hrana ce o mănâncă mai înainte, amărunțindu-o mai mult pentru a fi mai hrănitore, că pentru aceasta zice lui Timotei să se hrăniască cu cuvintele credinței, pentru ca să arate cu zicerea aceasta, pre necontenita cetire și luare aminte, ce se cuvine a o aveă întru acestea; căci precum mănăcăm în toate zilele hrana cea simțită, pentru a ne hrăni trupește, așa se cuvine în toate zilele să mănăcăm și gânditorește, dumnezezeștile cuvinte, pentru ca cu acestea să ne hrănim sufletește.

7. Iar de basnele cele spurcate și băbești ferește-te. Adecă pre credincioșii hristianii tăi sfătuește-i și învață-i cele

¹⁾ De aceasta a zis M. Vasilie: „Fiindcă nu e destul fiește-carele din noi a află ce se cuvine, pentru aceasta bine făcând noauă Dumnezeu, ne sfătuește (pre arhieriei adecă), dar nu stăpânitori dându-ne; că împărățiilor este însușit a porunci supușilor, iar sfetnicului a îndupleca pe cei ce voesc pentru cele folositoare, drept aceea și fiește-carele din noi nu să socotiască pre sineși ca stăpânitor, ci ca sfetnic dat de Dumnezeu norodului.

²⁾ De aceasta Teolog. Grigorie tâlcuind zicerea: „De acum nu voi mai beă din păharul rodului viei până când îl voi beă nou împreună cu voi întru împărăția Tatălui meu“, zice așa: și care este băutura și îndulcirea? Lucrul nostru este, a ne învăța, iar al aceluia să ne învețe și a spune ucenicilor săi cuvântul; că hrană este învățătura și aceluia ce hrănește“ (cuv. la Paști).

mai sus zise, iar cu Evreii și Elinii, nici ca cum să ai voroavă fiindcă nu este cu puțință a-i folosi; fără numai atuncea se cuvine să vorovești cu dânșii, când se întâmplă a se sminti oare cari hristiani întru credință, socotind cum că pentrucă nu poți să le răspunde, cu aceea te ferești a vorovi cu dânșii. Iar basne numește Pavel pre evreeștile luări aminte¹⁾, sau pentrucă acestea le-au schimonosit Iudeii și nu le păziau, precum le scrie legea; sau le zice așa pentrucă le trecuse vremea, că după ce a venit Christos, acestea erau de prisos și fără vreme, precum de pildă, de prisos este și unui bărbat desăvârșit și fără vreme la vârsta de treizeci de ani, să voiască a suga lapte din tătă, căci cum nu ar fi vrednic de răs unul ca acesta de către toți? Deci băbești a numit pre luările aminte ale Evreilor ca pre unele ce îmbătrâniseră și se învechiseră, ca niște babe sbârdate de bătrânețe; iar spurcate, pentrucă sânt necurate, ca unele ce opresc pre oameni dela curata credință cea întru Christos, de vreme ce luările aminte acestea evreești, supuneau pre sufletul hristianilor la patimi de frică și de robie, pre cele ce s'au făcut mai pre sus de frică și de robie, acest lucru este cu adevărat o îndemnare necurată.

Și iscusește pre sineși întru buna cinstire de Dumnezeu.

Buna cinstire de Dumnezeu este credința cea curată și viața cea dreaptă²⁾; deci zice dumnezeescul Pavel către Timotei, să se iscusiască pre sineși întru curata credință și în dreapta viață; drept aceea, trebuință este de iscusire și de osteneli necetate, căci cel ce se iscusește, acela și fără a fi nevoie, adevărată lupte, se nevoește pentru a vărsă sudori.

8. Că trupeasca iscusință spre puțin este folositoare.

Unii zic, cum că trupeasca iscusință este postirea, ci nu este

¹⁾ Iar Teodorit evreeștile învățăături, le-a tâlcuit zicându-le basne, și a doua întoarcere (Misna) la Scriptură.

²⁾ Dumnezeescul Maxim hotărăște pre buna cinstire de Dumnezeu că este: „știința și cunoștința cea nemincinoșită a cuviințelor“ (cap. XXXVIII din suta a 5-a a teologhiceștilor). Iar Petru cel din Damasc zice: „Buna cinstire de Dumnezeu nu e numire a unei fapte bune, ci a tuturor poruncilor numire, dintru a bine cinsti, adevărat bine a sluji, în cât din credință frica și din aceasta buna cinstire, dupre prorocul Isaia“ (la loca 605 din Filocalia), că unul din cele șapte Daruri ale Sf. Duh, este Duhul bunei cinstiri de Dumnezeu (Cap. XI, 2) și curat buna cinstire de Dumnezeu mai cu deosebire privindu-se însemnează pre toată duhovniceasca lucrare, după aceștia Petru (tij.). Iar Teodorit zice cum că iscusire de bună cinstire de Dumnezeu a numit Pavel pre lăudata viață; că petrecerea se potrivește la nevoie.

așa, căci postirea este iscusință duhovnicească; deci trupezca iscusință aicea înțelege Pavel pre nevoița trupului cea ce pricinuește trupului sănătate, care are multe osteneți, însă puțin folosește, adecă numai până la trup întinde folosul ei, și până la o vreme, adecă, iar nu totdeauna¹⁾.

Iar buna cinstire de Dumnezeu către toate este folositoare, făgăduiță având de viața și cea de acum și de cea viitoare.

Buna cinstire de Dumnezeu, zice, întru toate este folositoare și trupului și sufletului și aicea în viața aceasta însănătoșează și bucură pre om; pentrucă cel ce nu știe întru conștiința sa nici o greșală, acela și aicea se bucură și se veselește, nădăduind cu încredințare să ia făgăduințele viitoarelor bunătăți. Și acolo în celălalt veac dobândește adevată viață și fericire; iar din cumpănirea trupeztei nevoițe, arată Apostolul, că buna cinstire de Dumnezeu o covârșește pre aceasta²⁾.

¹⁾ Iar nevoița aceasta a trupului, mie mi se pare a fi, plecările genunchilor, închinăciunile, culcarea pre fața pământului, culcarea pre uscat, lucrarea mânilor, ostenețile și sudorile, cele ce se fac pentru slujbele cele trebuincioase și de nevoie trupului, și în scurt toată nevoița cea practicească a trupului, prin care se zolește și se domolește cugertarea trupului cea sălbatică și neregulată și se supune dreptului cuvânt. Însă această nevoiță a trupului Apostolul voește a fi măsurată, precum zice Coresie; fiindcă nevoița aceasta este pricină de sănătate, după Aristotel. Și Ipocrat încă zicea cum că două sânt care împreună țin pre sănătate, nesăturarea mâncării și nelenevirea osteneților. Și Platon zicea, că nici trupul poate a se nevoi și a se isculi fără de suflet, nici sufletul fără de trup. Zicea însă și dumnezeescul Nil și Maxim, că puțină purtare de grijă pentru trup, mult folosește purtării de grijă celor multe pentru suflet, și Maxim încă în deosebi zice în cuvântul cel pentru monahiceasca viețuire, că mica nevoiță a trupului, și mica purtare de grijă pentru el, fac pre trup organ îndemânatec al sufletului și le-nicios spre duhovniceștile plecările și voile sufletului, fiindcă nu se luptă trupul împotriva sufletului, ci îi ajută lui: ci atunci să luptă împotriva, când nu se iscușește ci se desfătează și să răsfătează și se, face ca un cal nedomolit, ce nu se supune zăbalei și frâului (La Coresie).

²⁾ Dumnezeescul Maxim însă zice așa: Să nu aibi toată zăbava tu pentru trup, ci hotărăște-i lui nevoița cea după putere și toată mintea ta întoarce-o pentru cele dinlăuntru, că nevoița cea trupezcă pentru puțin este folositoare, iar buna cinstire de Dumnezeu către toate este de folos și celelalte (cap. LXXIII al sutei a patra din cele despre dragoste). Iar sf. Chiril al Alexandriei zice, cum că buna cinstire de Dumnezeu este o nimincinoasă cunoștință despre Christos. Iar cum că este nemincinoasa cunoștință despre Christos mai bună decât strălucirea cea întru fapte, descopere iarăși lui Timotei scriind fericitul Pavel, să se nevoiască el către buna cinstire de Dumnezeu... precum însuși

9. Credincios este cuvântul și de toată primirea vrednic.

Adecă adevărat și fără îndoială și vrednic de a se crede toți, este cuvântul, fiind fără de îndoială acesta. Care? Adecă cum că buna cinstire de Dumnezeu și aicea folosește și acolo. La multe părți însă ale Epistoliei acestea, zice cuvântul acesta fericitul Pavel și nu are trebuință a'l arată, pentru care pricină este credincios; ci numai dogmaticește hotărâtor îl zice, fiindcă scrie către Timotei, carele nu aveă trebuință de dovezi pentru a se încredința¹⁾.

10. Că spre aceasta și ostenim și ne ocărâm, căci am nădăjduit în Dumnezeuul cel viu.

Cu aceste cuvinte arată Pavel care este buna cinstire de Dumnezeu și cum că este aceasta, care o întrebuințează adevărații Apostolii Domnului, și prin aceasta formăluște, cum, și cu ce chip buna cinstire de Dumnezeu are nădejtile vieței ceii vitoare; că zice cum că noi Apostolii Domnului pre aceasta, adecă pentru aceasta ostenim și ne ocărâm de către oameni, pentrucă nădăjduim în Dumnezeuul cel viu să ne deă răsplătirile, căci pentruce altă ne rupem și pătimim rău, fără numai pentrucă așteptăm să luăm bunătățile cele ce au să fie carele va dà nouă Dumnezeuul cel viu după moartea noastră? Că ostașii împăratului celui pământesc de multe ori cu adevărat își primejduesc viața lor la moarte pentru împăratul lor, perd însă plata lor, întâmplându-se a muri într'acea vreme împăratul lor; iar împăratul nostru Dumnezeu pururea fiind viu, dupre urmare și dà totdeuna nouă, răsplătirile și plățile ostenelei noastre și nu este chip cândva a nu le dobândi noi acestea.

Carele este Mântuitor al tuturor oamenilor mai ales al celor credincioși.

Dumnezeu, zice, voește a se mântui toți oamenii aicea în viața aceasta prin credința și Darul său și acolo în cealaltă prin dobândirea slavei și a fericirii sale, însă mai multă prevedință și sirguintă are pentru credincioșii și drept slăvitorii

Mântuitorul a zis către Părintele său cel din ceruri: aceasta este veșnicia viață, ca să te cunoască pre tine singurul adevăratul Dumnezeu și pre cela ce ai trimis pre Iisus Christos (Cartea I-a din tâlcuirile cele frumoase).

¹⁾ Iar Teodorit tâlcuește așa: „Fiindcă a pomenit de viața ceea ce va să fie, iar aceasta eră un lucru ce nu se vede, de nevoe credincios a numi cuvântul; că vrednic de crezare este, ca unul ce e împodobit cu adevărul, ci și laudat; că trebue puitorul de nevoință a dà darurile cele de nevoință biruitorilor.

hristiani pentru că de nu ar voi Dumnezeu a mântui pre hristiani, în viața aceasta, prin deosebita prevedenția și Darul său, cum ar fi putut ei suferi și a ține ca să nu moară, de vreme ce se bântuesc de către toți necredincioșii și păgânii? Cu acestea însă îndeamnă fericitul Pavel și învitează și pre Timotei a suferi primejdiile și ispitele. Nu te slăbănogi, zice, o fiul meu Timotec, nici să te întristezi de ispite, de vreme ce ai acest-fel de Dumnezeu Mântuitor al tuturor oamenilor, nici să chemi ajutorul oamenilor, ci nădăjduște întru Dumnezeu, carele și viu este de-apururea și Mântuitor al oamenilor și pentru aceasta te va mântui și pre tine și va păzi viața ta.

11. Poruncește-le acestea și învață-le.

Unele adecă au trebuință de singură învățatură și de sfătuire, pentru a se isprăvi, iar altele au trebuință de porunca aspră; de pildă, a nu răpi cineva, nu trebuie învățatură și sfătuire, ci poruncă, adecă trebuie a opri cineva răpirea cu mai multă stăpânire și asprime; iar a dă cineva toate averile sale la săraci, sau a păzi fecioria, sau cum se cuvine a crede, acestea au trebuință de învățatură blândă și de sfătuire¹⁾. Pentru aceasta și Apostolul aicea amândouă acestea le scrie lui Timotei zicând: «poruncește și învață». Și duple alt chip încă, când știu oamenii că un lucru este rău și îl fac, atuncea este trebuință de poruncă aspră și de îndatorire, iar când încă nu știu vre un lucru a fi rău și 'l fac atuncea au trebuință de învățatură blândă și de sfătuire. Deci poruncește, zice, o Timotee și învață cele mai sus zise pre turma ta, adecă a se iscusî spre buna cinstire de Dumnezeu... și cu buna cinstire aceasta, duple Teodorit, să aștepte și răsplătirile nevoințelor lor, și să priviască la puitorul de nevoință și dătătorul de cununi Christos.

12. Nimenea tinereța ta să o defaime.

De vreme ce obșteasca socotială a multor oameni, pre tinerețe o socotesc lucru vrednic de defăimare, pentru aceasta dumnezeescul Pavel zice către Timotei, poruncește cu stăpânire și nimenea să nu te defaime pentru că ești tânăr cu vârsta²⁾

¹⁾ Vezi despre aceasta la stihul 2 al Cap. IV al ceii întâi către Tesalonicheni și la suptînsemnarea de acolo.

²⁾ Căci de multe ori urmează, că cei mai tineri se fac mai înțelepți decât cei mai bătrâni și duple urmare cei mai tineri judecă, învață și ocârmuesc pre cei mai bătrâni; așa Elius acel mai tânăr, s'a arătat mai înțelept dintre cei trei prieteni ai lui Iov, cari erau mai bătrâni decât acesta, pentru aceasta și zice: Mai tânăr cu adevărat sânt cu vremea iar voi mai bătrâni; pentru aceasta am lăcut a vă spune vouă a mea

căci învățătorul și păstorul se cuvine a fi nedefăimat de către ucenici și de turma sa. Dar ar zice cineva: și dacă Timotei poruncește cu stăpânire, unde este moralul cel blând, ce se cere dela un învățător și păstor? Răspundem, că învățătorul, la ocările ce ar face cineva asupra lui, nu se cuvine a isbândi, ci a fi blând; iar pentru mântuirea altora, se cuvine a fi aspru și a porunci cu îndrăsnială; sau zice lui Timotei Pavel, cum că de vei arăta tu viața cinstită și îmbunătățită, nici unul nu va defăimă tinereța ta, deși firește tinerețele tale se defaimă de mulți, ci mai ales o vor lăuda, de vreme ce, după Solomon, înțelepciunea se socotește de oameni bătrânețe și viața cea curată se socotește vârstă bătrânească: «Bătrânețe este înțelepciunea la oameni și vârsta bătrânească viața cea neîntinată» (Înțelepciune IV, 9).

Fă-te chip credincioșilor.

Adecă, o Timotei, însuși fă-te model și pildă de viață bună hristianilor și canon (adecă dreptar) a viețuirii ceii bune.

În cuvânt.

Adecă fă-te chip hristianilor cu cuvântul, în cât a le vorovi cu lesnire celor ce te vor întrebă, și a aveă cuvântul gata, precum și vârfelnicul Petru poruncește: «Gata a fi pururea spre dare de răspuns tot celuiia ce va cere dela voi cuvânt, despre nădejdea ceea ce este întru voi» (I Petru III, 15)¹).

Intru petrecere.

Adecă chip fă-te cu petrecerea, sau și cu rânduiala bisericăscă.

știință; am zis însă cum că, nu vremea este care grăește, că în mulți ani știu înțelepciunea, dar duh este întru oameni și suflare atotșitorului este care învață, nu sânt cei de mulți ani înțelepți, nici bătrânii știu judecata (Iov XXXII, 2). Așa și împăratul Solomon de 12 ani fiind s'a făcut împărat și ocârmuiă pre tot norodul lui Israil și judecata ceu cu anevoie de deslegat (precum așa o numește purtătorul de Dumnezeu Ignatie), a celor două mueri curve, minunat o a judecat, că a aflat el curcea eră pruncul cel viu. Așa Iosie de 8 ani fiind s'a făcut împărat al Ierusalimului. Așa prorocul Daniil copil tinerel fiind, a judecat și a osândit în Vavilon pre acei doi bătrâni înverșunați. A zis însă și Dumnezeu către Ieremia: „Nu zice că eu sânt mai tânăr, căci către toți citre cari te voiu trimite, vei merge și după toate câte voiu porunci ție, și grăi“ (Ierem. I, 7). Ci și Ioas de șapte ani eră când a împărățit (IV Împăr. XIV, 21).

¹) Sau zice că să fie chip în cuvânt fiindcă totdeauna cuvântul lui să a împodobit cu dar, și dres cu sare, precum aceștiași Pavel aiurea poruncește, ca să dea har celor ce'l ascultă, și fiindcă eră depărtat de tot cuvântul deșert și de gluma.

Intru dragoste.

Adecă pildă fii cu dragostea cea către toți.

Intru Duhul.

Adecă pildă a hristianilor fii întru duhovniceasca așezare, în cât a nu te mândri întru acestea

Intru credință.

Pildă fii hristianilor adecă în dreapta și în neîndoita credință, care se arată când cineva crede în Dumnezeu și pentru lucrurile cele cu neputință.

Intru curățenie.

Adecă pildă fii credincioșilor cu curăția și fecioria trupului și cu întreaga înțelepciune.

13. Până ce voi veni ia aminte de cetire.

Dacă Apostolului Timotei îi poruncește dumnezeescul Pavel să ia aminte întru cetirea dumnezeștei Scripturi, deci ce trebuie să facem noi, cei ce sântem departe de deplinătatea lui Timotei? Ci și însuși Pavel se înțelege că urmă a lua aminte și a se îndeletnici cu adevărat întru cetirea dumnezeștilor Scripturi, fiindcă aceasta o poruncă și altora¹⁾. Sfătuește însă

¹⁾ Prea de nevoe este spre mântuire și prea folositoare cetirea Scripturilor și la toți hristianii, iar mai ales la arhierii și preoților. La hristiani, adecă: pentru că dumnezeescul Hrisostom prihănește pre hristianii norodnici, pentru că se lenevesc întru cetirea Scripturilor, surpă și pricinuirea ce o propun ei despre aceasta, zicând: „Nu sânt între monahi eu, ci am femei și copii, și port de grijă de casă; această pricinuire surpându-o, zice: că aceasta este care le-a stricat toate, căci socotiți ca singur monahilor li se cuvine cetirea dumnezeștilor Scripturi, mult mai mult decât acela voi având trebuință de aceasta; că celor ce se învârtesc prin mijlocul războaelor și cari priimesc rane în toate zilele, acestora mai ales le trebuiesc doftorii, drept aceea a nu ceti mult mai rău este și lucrul a'î socoti de prisos, că aceste graiuri sânt de sataniceasca cugetare“ (Vor. II la Mat.). Acestași părinte însă are și un cuvânt în treg suprascris: „Cum că trebuincioasă este cetirea Scripturilor“. Este prea de nevoe cetirea, mai ales și arhierilor și preoților; pentru aceasta Pavel arhierelui Timotei scrie zicerea cea de mai sus. Și purtătorul de Dumnezeu Ignatie încă aceași poruncește către Irodiaconul Antiohier zicând: „Ia aminte de cetire, ca nu numai tu să cunoști legile ci și celorlalți să le talmăcești“ (Epist. către Antiohieni). Pentru aceasta și dumnezeescul Ambrosie portofel ieraticesc numește pre Scriptură și îndeamnă pre preoții lui Dumnezeu pururea aceasta a o avea în mână. Și istoricul Vuffi încă povestește, cum că Marele Vasilie și Teologul Grigorie treisprezece ani au șezut în pustie cetind Scripturile. Pentru aceasta și așazătorul de cele ascunse Dionisie, acest orismos dă arhierelui; că precum cel ce a zis ierarhie, toate împreună cuprinzându-le a zis pre împodobirea ierilor, așa cel ce zice ierarh însemnează pre bătă

pre Timotei cu cuvântul ce zice, că până ce voi veni, că cu cuvântul acesta dă bune nădejdi lui Timotei, că va vedea pe învățătorul și duhovnicescul său părinte; căci de urmare eră să fi cerut Timotei pre Pavel, fiindcă s'a fost orfanisit de el. Dar pentruce pricină a zis până ce voi veni? Pentrucă Timotei tânăr fiind, putea urmă multe din cele de nevoe a nu le ști și pentru aceasta avea trebuință de venirea lui Pavel, pentru ca fără mijlocire a'l învăță prin viul glas. Pentru aceasta zice până ce voi veni, cetește Scripturile și din ele te vei învăța, cât se poate, legile și canoanele, care se cuvine a le păzi; iar când voi veni, atuncea voi învăța și celelalte.

Și mângâere.

Ia aminte, zice, o Timotei și îndeletnicește-te întru mângâerea celor întristați, sau și a celorlalți, ce se află întru neputință, adecă mângâe pre cei întristați și pre cei ce se află în primejdii și în ispite.

Intru învățatură.

batul cel dumnezeesc și întru Dumnezeu, pre cel știutor de toată sfințita cunoștință (In bisericeasca ierarhie cap. I).

Iar dumnezeescul Hrisostom zice: „Apoi Pavel cu adevărat ia aminte de cetire (că nu mic folos se adună din Scripturi), iar noi ne lenevim, în treacă o auzim; și oare de câtă muncă sântem vrednici?“ (Voroava 13 la aceasta). Și Dumnezeu poruncește ca tot începătorul și stăpânitorul de norod, singur să scrie pre a doua lege și să o cetiască totdeauna; „și când va șede la începătoria sa, și va scrie luiși pre a doua Lege aceasta în carte dela preoți și leviți și va fi cu dânsul și o va ceti în toate zilele vieței sale, ca să se învețe a se teme de Domnul“ (a doua Lege XVII, 18). Se cuvine însă a nu ceti cineva fără luare aminte și fără chibzuire, ci cu luare aminte și cu chibzuire, ca nu numai să cetiască ci și să cunoască ce cetește precum a zis Filip către Fameul: Oare cunoști cele ce cetești? (Fapte VIII, 30). Pentru aceasta vrednic de laudă este ceea ce a zis Teofil episcopul Alexandriei: „Al foarte puțin lucru este dintre cei ce s'au așerosit a fi toată viața lor întru cercetarea dumnezeștilor Scripturi, a putea mai cuvântătorește să urmeze dogmele cele ce se cuprind și a înțelege gândul cel mai adânc al Scripturilor“. Pentru aceasta și Domnul a zis: „Cercetați Scripturile“, și nu le cetiți în treacă, că cetirea Scripturilor cea întreacă nu hrănește nici umpliază pre suflet, nepricinuindu-i pricepere. Ca să nu se întample a pătimi dar și noi ceea ce a zis Domnul: „Că dela tot cel ce aude cuvântul împărăției și nu'l înțelege, vine vicleanul și răpește ceea ce s'a amanat în inima lui“ (Mat. XIII, 19): pentru aceasta este trebuință să cetim Scripturile cu tâlcuirea lor; fiindcă dumnezeștii părinți și mai ales Hrisostomul Ioan, nu în zadar cu dragoste a ostenit întru tâlcuirile cele produse și aurite ale sfintei Scripturi. Vezi despre cetirea Scripturilor în locul al treilea al duhovniceștilor îndulciri întru sfătuirea noastră cea către slăntul episcop al Ioaninelor.

Adecă iă aminte, și îndeletnicește-te întru învățătura cea către toți hristianii și pentru fiește-care pricină și lucru de faptă bună sau de răutate. Vezi și la zicerea «învățătoresc». La cap. III al acesteeși stih 2¹).

14. Nu te lenevi de darul cel ce este întru tine, care s'a dat ție prin prorocie.

Dar aicea numește Pavel pre cel al învățătoriei (sau și pre al arhieriei), pre care l'a priimit Timotei, când s'a făcut episcop, prin prorocie însă, căci prin poruncă și prin mai dumnezeiasca învățătură a Sf. Duh a priimit darul acesta, precum mai sus am zis, și vezi tâlcuirea zicerei: «Dupre prozisele pentru tine prorocii» (cap. I stih 18 ale acesteeși).

Cu punerile mânilor presviteriei.

Presviterion aicea numește Pavel pre episcopi; fiindcă episcopii hirotonesc pre episcop duple întâiul canon al sfinților Apostoli și nu presviterii, adecă preoții, că în vremea aceea fără osebite se numiau și episcopi presviteri, cum și presviteri, episcopi²). Vezi însă o cetitorule ce lucru mare și înfricoșat poate a lucră punerea asupra a mânilor arhierieilor; pentrucă dă celui ce se hirotonisește, pre darul cel atotputernic al prea Sfântului și a toate săvârșitorului Duh.

15. Acestea cugetează-le, întru acestea deprinde-te.

De multe ori poruncește Pavel lui Timotei pentru acesteși, ca să arate, că mai mult decât toți ceilalți hristiani, episcopul este dator a se sârgui, și a se îndeletnici totdeuna întru acestea.

Ca procopsiala ta arătată să fie întru toate.

Intru acestea, zice, ce îți poruncesc, cugetează și află-te totdeuna, o fiul meu Timotee; pentruce? Pentru ca procopsiala ta cea duple Christos să fie arătată întru toate lucrurile, adecă nu numai în viața cea îmbunătățită, ci și în cuvântul învățătorei. Vezi însă, o cetitorule, că Pavel voiă să procopsiască fiul său cel duhovnicesc Timotei și să se facă și întru ocârmuirea episcopiei mare și minunat.

16. Ține-te pre sineți, și învățătura; rămâi întru acestea.

¹) Iar Teodorit zice: „Mângâerea însă se osebește de învățătură, pentrucă învățătura fără împedicare multe osebite învățături proaduce, iar mângâerea sau este a mângâia pre cei întristați, sau pre cei mâniași cu sfătuirile a-i schimbă.

²) Despre aceasta vezi la cap. I al ceii către Filipiseni stih 1 la zicerea „împroună cu episcopii“.

Adecă iă aminte și tu de sineți însuși și tot o dată învață și pe alții.

Că aceasta făcând și pre sineți vei mântui și pre cei ce ascultă de tine.

O fiule, zice, Timotee, de vei face acestea ce poruncesc ție și pre sineți te vei mântui și pre cei ce te ascultă; căci cel ce se hrănește cu cuvintele învățături ale dumnezeștilor Scripturi, el mai întâiu se folosește; fiindcă întru însuși acea vreme, când învață pre alții, el se umilește însuși, precum zice Icu-menie: întru a sfătui pre alții și cel ce sfătuește se umilește și se folosește, rușinându-se a se face vinovat, de cele ce pre alții îi ferește¹⁾.

CAP. V.

1. Presviter să nu înfrunzezi, ci roagă'l ca pre un părinte.

Presviter aicea nu înțelege Pavel pre preot, ci pre fiește-carele om bătrân; deci zice, că tu, Timotei să nu înfrunzezi pre oamenii cei bătrâni; ci de au trebuință bătrânii cei de acest-fel de îndreptare, ce se cuvine să faci? Se cuvine, zice, să-i îndemni spre a se îndreptă cu blândețe și cu rugă, ca pre niște părinți ai tăi; pentrucă și Dumnezeu poruncește pre bătrâni să-i cinstim și să ne sculăm înaintea lor: «De fața bătrânului te vei sculă și vei cinsti fața celui mai bătrân» (Le-viți XIX, 32).

2. Pre cele bătrâne ca pre niște maice.

Adecă pre femeile cele bătrâne, o Timotei, îndeamnă-le spre laptă bună, cu dulceață, ca pre niște maice ale tale; căci fiindcă a înfruntă cineva și a certă, este lucru greu, și mai ales când aflându-se cineva tânăr înfrunzează pe bătrân (că atunci este întreită sumeție și obrăznicie; mai întâiu pentru însuși înfruntarea chiar, și al doilea pentrucă tânăr fiind înfrunzează, și al treilea pentrucă înfrunzează pre un om bătrân), fiind, zic, că este lucru îngreuitor a înfruntă cineva cu acest chip pre bătrâni și pre bătrâne, pentru aceasta zice Pavel lui Timotei ca să vindece lucrul acesta și să'l întrebuițeze cu

¹⁾ Pentru aceasta a zis dumnezeescul Nil: „Se cuvine a zice aicea bine și celui ce nu face bine, ca să înceapă lucrurile cele bune, rușinându-se de cuvinte”.

dulceață și cu blândețe, când învață pre niște bătrâni și bătrâne ca acestea¹⁾.

Pre cele mai tinere ca pre niște surori.

De vreme ce vârsta tinerilor este mai sumeață firește și lesne nu priimește muștrările, pentru aceasta zice aicea Apostolul lui Timotei, cum că tu când înveți pe femeile cele mai tinere, să dregi învățătura cu liniștire și cu blândețe și așa să le îndemni pe acestea către fapta bună, ca pre niște surori ale tale²⁾.

¹⁾ Despre acești bătrâni și bătrânele femei, pomenește și canonul 11 al Soborului din Laodichia, pre care le numește mai întâi șazătoare, zicând cum că acestea să nu se pue în biserică, a căruia canon vezi-i supținsemnarea în canonicul nostru. Aceste femei însă puneau pre celelalte în rânduială în biserică, cum să stea și cum să șeadă; fiind însă că cele mai bătrâne întrebuițau lucrul acesta spre mârșav câștig și mândrie l'a oprit canonul acesta. Și vezi tâlcuirea și supținsemnarea canonului acestuia, în canonicul nostru cel grecesc. Despre bătrânele acestea scrie și Apostoleștile Așăzământuri, zicând acestea: „Fecioarele și văduvele și bătrânele mai întâi decât toate să stea, sau să șeadă“ (Cart. II-a, cap. 17). Și însuși Pavel aceasta scrie în cea către Tit, zicând: „Bătrânile așșderea să fie în așezarea de sfințita cuviință, nu clevetitoare, nu robite la mult vin, învățătoare, ca să înțelepțiască pre cele tinere“ (Tit II, 3). Nu bine însă a zis unii, cum că bătrâne aicea Pavel înțelege pre femeile presviterilor, adecă ale preuților, că precum mai sus numește presviteri Pavel nu pre preuți, ci pre bătrâni, așa și aicea presvitere zice pre bătrâne.

²⁾ Zice însă Marele Vasilie, că Apost. aicea învață să nu certăm pre bărbații cei bătrâni și pre femeile cele bătrâne, căci fețele acestea pentru vârsta cea bătrânească nu fac fapte rele și vrednice de certare. De va greși însă cândva bătrânul, zice, sau bătrâna și vor face tot aceeași greșeală, ca și un bărbat tânăr și femeie tânără, atunci se cuvine să cercetăm greșeala aceea și de va fi meteahnă firească vârstei bătrânilor sau a tinerilor; de pildă lenevirea și trândăvia sânt metehne firești a răceleii bătrânești, iar turburarea și sumeția și nestatornicia minței, sânt metehne mai firești ale tinereței ceii ferbinte. Deci când bărbatul cel tânăr sau femeia cea tânără va cădea în greșeala lenevirei și a trândăviei, se cuvine a se certă mai aspru decât bătrânii și bătrânele, pentru că greșeala aceasta nu este însușită vârstei lor; iar când bătrânul sau bătrâna vor cădea în greșeala turburării și a sumeției și a nestatorniciei minței, se cuvine a se certă (adecă a se canonisi) mai greu decât cei tineri și decât cele tinere, pentru că greșeala aceasta nu este a vârstei lor. Se cuvine însă pe lângă aceasta a se cercetă și așa a se face potrivită vindecarea, cu cuvenita canonisire fiește-căruia (Hotăr. 82 pre scurt). Drept aceea dupre urmare și dacă un bătrân este curvar și prea curvar și neînțelegător se cuvine a se canonisi mai mult și a se pedepsi decât un tânăr curvar sau curvar și neînțelegător; așșderea și bătrâna de va li acest fel, mai mult se canonisește decât o tânără ce ar cădea întru acestești păcate; pentru că la vârsta bătrânilor sânt nepotrivite metehnele acestea

Intru toată curăția.

Fiindcă vorovirile cele către femeile cele tinere nasc prepusuri la alții, se cuvine însă Episcopul a vorovi și cu acestea când va cere trebuința; pentru aceasta zice aicea Pavel către Timotei, că se voroviască cu ele cu toată curătenia și a simțirilor și a cuvintelor, adevărat nu numai de a se propăzi de păcatul căderei cu dânsule, ci a se păzi încă și de a nu da prepus nici cum celor ce'l văd, sau îl aud, nici prilej măcar de rău prepus și de smintială. Acestea însă le scrie lui Timotei dumnezeescul Apostol, nu pentru trebuința aceluia, căci Timotei eră nepătimaș și mai pre sus de pofta trupească, ci le scrie pentru noi cei mai din urmă, pentru ca să luăm aminte de sine-ne, și să ne păzim de a nu da prepus.

3. Pre văduve cinstește-le, pre cele cu adevărat văduve.

Pentruce aicea nu vorovește Apostolul pentru feciori și fecioare? Poate pentrucă acolo în Efes încă nu eră tigma cea de acest-fel a fecioarelor. Poruncește însă să cinstiască și să poarte de grijă Timotei văduvelor; întâi, pentrucă acestea nu au bărbați, ca să le poarte de grijă, și al doilea încă, pentru că văduvia este lucru de ocară și urât oamenilor, pentru aceasta văduvele au trebuință să dobândiască dela episcopul multă cinste și purtare de grijă și ce e mai mare, pentrucă acestea cu adevărat fiind văduve, sânt vrednice de a dobândi dela episcopul cinstea cea de acest-fel și purtarea de grijă. Iar care sânt văduvele cele cu adevărat și vrednice de purtarea de grijă? Mai jos vei înțelege din cuvintele lui Pavel; așa este cu puțință văduvei ceii cu adevărat și vrednică și neavând bărbat și iarăși a nu fi văduvă, fiindcă dobândește dela episcopul purtare de grijă, că zicerea: «cinstește», ce o zice aicea, se înțelege miluește-le, poartă-le de grijă, și dă-le cele de nevoie văduvelor celor adevărate, și care sânt vrednice de purtare de grijă¹⁾.

Iar la vârsta celor tineri sânt următoare. Pentru aceasta a zis și Sirah: Trei feluri le-a urât foarte sufletul meu și foarte am urât viața lor, pre tânărul mândru, pre bogatul nemilostiv și pre bătrânul preacurvar, gresind întru neștiință (Sir. cap. XXV, 2). Pentru aceasta și bărbații cei cease cari țineau în mâinile lor topoară, când vreau să omoare pre norodul cel din Ierusalim a zis către dânsii cel îmbrăcat cu podire (cu bătă până la picioare), să înceapă a tăia dela cei bătrâni: „Dela sfinții mei începeți și a început dela bărbații cei mai bătrâni, cari erau în lăuntrul în casă“ (Iezech. IX, 6).

¹⁾ Însemnăm aicea spre mai multă înțelegere a Apostoleștei zicerei

4. Iar de are vre o văduvă fii sau nepoți, învețe-se mai întâi casa sa a o învăța buna cinstire de Dumnezeu.

Adecă pre aceia a-i învăța să cinstiască pre maice, sau moașa lor și să o hrăniască și bine să-i facă; că aceasta însemnează aicea zicerea «a face să bine cinstiască pre Dumnezeu», adecă a odihni fii bătrânețele maicei lor cei văduve și nepoții de fii sau de fiice, pre văduva moașa lor, fiindcă vrednicia născătorilor este dumnezeiască și pentru aceasta se numește buna cinstire de Dumnezeu¹⁾; în cât dinprotivă a nu hrăni fii pre maica lor, sau nepoții, este necinstire de Dumnezeu²⁾.

Și răsplătiri a da pronăscătorilor, că aceasta este priimitor înaintea lui Dumnezeu.

Se cuvine, zice, a răsplăti maicei lor fii și nepoții moașei lor, (că pre acestea le numește pronăscători) cu răsplătirile și mulțămirile prin cuvinte și prin fapte. Vezi însă, iubitul, înțelepciunea lui Pavel, cum aduce în mijloc pre buna conștiință; că din aceasta se îndeamnă fiește-carele fiu și nepot, a răsplăti născătorilor și pronăscătorilor săi, pentru nașterea, pentru hrana și pentru creșterea ce au dat lor; pre lângă acestea însă adaugă și siloghisme și mărește lucrul zicând, că aceasta este priimită înaintea lui Dumnezeu, zicând și bine plăcută³⁾.

acestea: că în vremea acea veche văduvele erau cu adevărat văduve adecă rămase și pustiite de fii și de nepoți; acestea se numărau în ceata văduvelor în biserică și se făgăduiau a nu se mărita a doua oară și se hrăneau din veniturile și tainaturile bisericei. Se luă aminte însă și vremea, întru care se rânduiiau în ceata văduvelor, ca să fie cu vârsta de șeasezeci de ani, și câte ca acestea, după ce împreună se numărau în ceata văduvească, de se măritau a doua oară, se aforisiau a nu se împărtăși cu dumnezeieștile taine de nu se vor despărți de nelegiuirea nuntă; iar dacă se împreună numărau mai înainte de vârsta a șeasezeci de ani și se măritau a doua oară, se ertau ași avea bărbatul, însă de la biserică nu se hrăneau, precum toate acestea le zicea Mar. Vasilie în al său canon 24, al căruia tâlcuire cetește-o în canonicul nostru. Dintru aceste văduve însă se hirotonisiau și diaconițele, și vezi și supl însemnarea canonului 40 al icumenicului sobor șease în același canonic.

¹⁾ Pentru aceasta și Elinii cei vechi dumnezei casnici numiau pre născători, precum zice Filon Iudeul și dela aceștia duple tragere pre frații născătorilor, adecă pre unchi îi numiau dumnezeiești.

²⁾ Pentru aceasta și Sirah a zis: „Cât de hulit este cel ce părăsește pre tatăl său și blestemat de Domnul cel ce mânie pre maica sa“ (Cap. III, 16).

³⁾ Teodorit însă zice că văduvele cele ce au copii și nepoți de fii sau de fiice, aciea se cuvine a le purtă de grijă și purtarea de grijă ce o au dela născătorii lor, să o deă și ei la fii lor, ca cu chipul acesta, ce văduvele sânt datoare născătorilor loruși, să o plătiască la fii lor și să ia iarăși dela dânșii cuvințioasa purtare de grijă.

5. Iar cea cu adevărat văduvă și singuratecă, nădăjduiește întru Dumnezeu.

Mai sus a zis Apostolul să cinstiască Timotei pre cele chiar văduve; iar după ce a pus în rânduială pre cele nu chiar văduve, adecă pre acele ce au copii, cari sânt datori a hrăni pre maicele lor și a le odihni la bătrânețe, acum zice, și care este chiar văduvă și cu adevărat văduvă; adecă cum că este ceea ce nu are pre nici un apărător și purtător de grijă, nici fii având, nici nepoți, ci nădăjduiește întru singur Dumnezeu. Deci aceasta se cuvine a cinsti și a se milui cu darea tuturor celor de nevoie dela episcopul și lucrurile bisericeii și ale episcopiei.

Și se zăbovește întru cereri și întru rugăciuni noaptea și ziua.

Văduvă cu adevărat, zice, este care stăruiește noaptea și ziua întru cereri și întru rugăciuni, și cu drept chip, pentru că neavând pre alt cineva ajutător și purtător de grijă al său, pentru aceasta la singur Dumnezeu năzuește ca să o ajute; iar fiindcă se putea urmă a se întristă văduvele acestea ca unele ce sânt cu totul fără de purtare de grijă, pentru aceasta le mângâie pre ele Pavel, zicând, că au pre Dumnezeu în loc de orice ajutător și purtător de grijă pământesc; căci deși văduva aceea ce are copii și crește, are plată dela Dumnezeu, însă și al tău lucru fă'l, zice, o văduvă fără de fii, că nu este mai mic; pentru că în locul tuturor ai apărător și purtător de grijă al tău pre Dumnezeu.

6. Iar ceea ce se desfătează, vie fiind a murit.

De vreme ce multe femei văduve aleg și iubesc văduvia și nu vor a luă al doilea bărbat, pentru ca să aibă mai multă slobozenie să-și facă voile și poftele lor; pentru aceasta zice Pavel aicea, că văduva ceea ce se desfătează, adecă se răsfătează și benchetuește, aceea și de se arată că viază cu viața aceasta simțită, însă a murit cu sufletul. Vezi însă o cetitorule că dacă pre femei Apostolul nu le iartă, să se desfăteze și să se resfăteze, a căroră și fire și vârsta, este slabă și neputincioasă, cu cât mai vârtos nu iartă a se desfătă bărbații, cari după numele lor, sânt fire bărbată și puternică?

7. Și acestea poruncește-le, ca să fie neprihănite.

Vezi o cetitorule, că fericitul Pavel voește a fi aceasta ca o lege, adecă a nu se desfătă și a se răsfăța femeile văduve, cât cele ce se numără în ceata bisericeștei văduvii, cât și celelalte dupre Teodorit? De vreme ce nu le lasă în proale-

gerea lor a nu se desfătă, ca într'un lucru neutralnic, ci îl oprește acesta ca pre un păcat; căci zicerea «poruncește», aceasta însemnează, adecă cu asprime să oprești, o Timotei¹⁾, a nu cuteză văduvele a se desfătă și a se răsfătă, pentru ca să fie din toate părțile neprihănite.

8. Iar dacă cineva nu poartă grijă de ai săi și mai ales de casnicii săi.

Văduva, zice, care se desfătează, dupre suflet a murit și a perit pentru aceasta, căci toată purtarea sa de grijă o cheltuiește numai pentru sine; căci ea se cuvine a purta grijă pentru ai săi, adecă pentru frații săi cei dupre duhul, credincioșii hristiani și mai ales pentru casnicii săi adecă pentru rudele sale cele dupre trup și să arate toată îngrijirea și pentru sufletul lor și pentru trupul lor²⁾.

De credință s'a lepădat.

Cum? și pentruce o fericite Pavle, văduva ceea ce nu poartă grijă de hristianii cei de o credință cu dânsa, și de rudele sale

1) Vezi despre prorocie la stih 2 al cap. IV al ceii întâia către Te salonicheni. Și la stih 11 al cap. IV al acestea l-a către Timotei, ce deosebire are de învățatură și de sfătuire.

2) Climent însă în a șaptea din tâlcuiri zice: „De ai săi și de casnici pronoisește, cela ce nu numai de cei cuviincioși lui (adecă de rude) poartă grijă eiși însuși de sineși pentru a-și țoca patimile“, tropologicește adecă înțelegând zicerea lui Pavel. Iar Teodorit zice: „Aceasta despre maice și despre fii o a zis (Pavel); că și maicele se cuvine a purta de grijă pentru fii, și a-i învăța buna cinstire de Dumnezeu și aceea așijderea trebuie a proaduce născătorilor cuviincioasa odihnă“. Fiind însă că oare-cari monahi cari s'au lepădat de lume, propun zicerea aceasta a Apostolului și vrând a purta grijă pentru părinții lor cei trupești, pricinuește că și Apostolul aicea poruncește să purtăm grijă pentru rudele noastre; fiind dar că unii, aceasta o propun iubitori de trup monahi fiind, răspunde către ei Mar. Vasile zicând: „Că dumnezeescul Apostol celor lumești și către cei ce au bogăția cea materialnică și cari pot a mângâia sărăcia rudeniilor, o a zis aceasta“... Și ca mai mult să zic, către cei vii, nu către cei ce au murit o zic aceasta; că acești nevinovați sânt toți de îndatorirea aceasta; tu dar ai murit cu adevărul și te-ai răstignit lumii toate, că lepădându-te de bogăția cea materialnică, ai iubit pre necăstigarea, și pre sineși te-ai ațerosit lui Dumnezeu și a lui avuție te-ai făcut. Deci ca un mort, slobod ești, de toată traducerea cea către rudeni, ca unul ce ești fără avuții, nimica ai, care să dai“ (Aschiticesc așăzământ 29). Insemnează că zicerea aceasta a Apostolului mai anume tâlmăcind'o teolog. Grigorie în tetrastihurile cele imbecitești zice așa: „Tuturor adecă fii bun de este cu puțință aceasta, nu mai mult celor de aproape, pentru aceasta zic, că cine te-ar crede celor streini a fi bun, tu, carele nu ești drept celor ce ești dator“

cele duple trup, s'a lepădat de credința lui Christos? Fiind, zice, că faptele ei nu sânt însușite unei hristiane care crede în Dumnezeu; căci de ar crede ea întru Dumnezeu, ar ascultă pre Dumnezeu ce zice: Nu te lenevi pentru cei ai credinței și despre neamul tău: «Dela cei ai seminției tale nu trece cu vederea» (Isaia LVIII, 7). Și însuși Pavel zice aiurea: «Pre Dumnezeu mărturisesc că îl știu, iar cu faptele îl tăgăduesc» (Tit I, 16).

Și este mai rea decât cel necredincios.

Cum este mai rea decât cel necredincios văduva aceea ce nu poartă grijă pentru frații săi cei de o credință și pentru rudele sale cele trupești? Fiindcă cel necredincios, măcar deși nu poartă de grijă pentru cei streini însă poartă grijă măcar de rudele sale urmând legea cea firească; iară văduva aceasta (și tot alt hristian asemenea aceștia) nici pentru rudele sale nu poartă grijă; de aceasta și legea lui Dumnezeu o strică și pre legea firei o nedreptățește. Cine dar va nădăjdui că o hristiană ca aceasta, sau un hristian ca acesta, sânt cu adevărat iubitori de oameni și de streini, de vreme ce se arată cu neamurie către ai loruși? Negreșit nici unul, iar de se întâmplă a milui aceștia pre vre un strein, cum nu se vor socoti că de singură slava deșartă o fac aceasta? Socotește, o cetitorule, că de este mai rău decât cel necredincios, cel ce nu poartă de grijă pentru cei de o credință cu dânsul și pentru rudele sale care acela ce îi și nedreptățește, cu care împreună se va amănă? Și aceasta încă mai socotește-o, că nu este îndestul hristianului a se mântui însuși, dacă înbunătățit fiind, nu învoia și nu sfătuește și pre rudele sale, pentru ca și ei să se mântuiască.

9. Văduva aleagă-se, nu mai mică de șasezeci de ani, a unui bărbat femece fiind.

Fiindcă mai sus a zis dumnezeescul Apostol, cum că văduva aceea ce se desfătează și nu poartă de grijă pentru casnicii și rudele sale, este nevrednică de a se connumeră în catalogul văduvelor și a se hrăni din biserică (despre care vezi supținerea stihului 3 al acestui cap); acum învață aicea și care fapte bune se cuvine a avea aceea, ce are a se connumeră în lista văduvelor și mai întâi zice, cum că aceea trebuie a fi în vârstă nu mai puțin de șasezeci de ani; iar mai înainte zice și pricina, pentru care se cuvine a fi de atâția ani și nu mai puțin; însă nu sânt îndestui cei singuri șasezeci ani pen-

tru a face pre văduvă vrednică de a se connumeră în catalogul văduvelor ce se hrănesc de biserică; căci este cu puțința a fi văduvă de șesezeci ani și iarăși a fi nevrednică de a se connumeră în văduviasca ceată¹⁾; al doilea de datorie cere Pavel a fi văduva de acest-fel de o singură nuntă și nu de două, fiindcă o însoțire după lege este semn de întreaga înțelepciune a ei și de cinstire; că arătat este cum că aceasta iubind întreaga înțelepciune și curăție, pentru aceasta nu s'a măritat a doua oară. Ascultă însă și celelalte fapte bune, ce le cere Pavel dela o văduvă ca aceasta²⁾.

10. Intru fapte bune mărturisită.

Această proterima (însușire aleasă) este chiar, care face pre văduvă vrednică, a se connumeră în catalogul văduvelor și a se hrăni din biserică, adecă a fi mărturisită de către toți ca are fapte bune și viață îmbunătățită; ascultă și cum numără Apostolul mai jos și faptele ei cele bune osebite și după fel.

De a hrănit copii.

A hrăni copii nu este numai de a crește maica pre copii prost, ci de a'i crește bine și precum se cuvine, precum mai sus a zis Pavel, că femeea se va mântui prin facere de copii, dacă copiii ei bine crescuți, vor rămâne în credință și întru dragoste și întru sfințenie cu întreagă înțelepciune (cap. II, 15)³⁾.

De a găzduit streini.

Vezi, o cetitorule, că Apostolul mai întâi a zis de a hrăni văduva copii și al doilea de a găzduit streini? Pentruce? Pentru ca să arate că mai întâi se cuvine a face bine cineva cas-

¹⁾ De aceasta și Teodorit tâlcuește zicând: „Nu a zis să nu fie, ci să nu se numere, ca una din cele tinere și care pot a lucra și a se hrăni; care trebuie mai întâi cu ostenele a și domoli sburdăciunile trupului.

²⁾ Zice însă Icumenie, că de va avea văduva faptele bune cele de mai jos, să nu se pue în catalogul văduveștei cete, măcar de ar fi și de șesezeci de ani.

³⁾ Că mai însăși aceasta o face Pavel cu văduva, care o a făcut Dumnezeu cu Abraam, că precum Pavel aicea priimește pre văduvă în tagma văduvelor, dacă și-a crescut bine pre copiii săi; așa și Dumnezeu făgăduiește lui Abraam să-l facă mare și să blagosloviască pre neamuri întru dânsul, fiindcă avea să crească bine pre filii săi și să le porunciască să păziască poruncile lui Dumnezeu: „Abraam însă făcându-se va fi în neam mare și mult, și se vor blagoslovi întru dânsul toate neamurile pământului, că am văzut că va rânduî fiilor săi și casei sale după dânsul. Și vor păzi căile Domnului făcând dreptate și judecând ca să aducă Dumnezeu preste Abraam toate câte a grăit către dânsul” (Facerea XVIII, 18).

nicilor și rudelor sale și apoi a face bine streinilor și arătat este, că văduva, ori cât de săracă și fără avere a fi, ar avea casă cu adevărat, pentru a primi și a găzdui pre streini; fiindcă nu este cu puțință ea a locui afară în văzduh și fără acoperământ.

De a spălat picioarele sfinților.

Acest cuvânt îl zice Pavel, fiindcă multe văduve, sau alte femei, găzduesc pre săracii frați, însă nu-i slujesc ele însăși, ci prin slujnicile lor. Deci vrând Apostolul ca vaduva cea cu adevărat să fie lucrătoare și slujitoare și nu leneșă și trândavă îi poruncește aicea singură să slujiască și să spele picioarele fraților celor streini, nu cu mâinile slujnicilor sale, ci cu însuși ale ei; fiindcă nelucrarea și trândăvia trupului este însușită mai vartos văduvei ce se desfătează și răsfățează și nu ceii cu adevărat văduvă și singuratică. Și dupre alt chip încă o zice aceasta Pavel, că pentru a nu se întâmplă a pune de pricină vre o văduvă cum că este atât de lipsită, în cât nici casă are pentru a primi pre cei streini și a-i odihni, pentru aceasta îi zice, că dacă tu văduva nici casă a-i avea pentru a primi pre cei streini, spală însă picioarele streinilor frați; pentrucă aceasta nu are trebuință de cheltuială a se face¹⁾. Aicea însă sfinți numește Apostolul pre toți hristianii aceia, ce au credință dreaptă împreună și viață îmbunătățită, măcar deși nu fac minuni și semne.

De a ajutat celor necăjiți.

Văduva vrednică, zice, pentru a se hrăni dela biserică, este aceea, care a ajutat celor necăjiți, cu bani și cu apărare și cu mijlocire. Iar dumnezeescul Hrisostom zice că de vreme ce mai sus a zis Apostolul văduva cea adevărată să spele picioarele sfinților, aicea arată și ale căror sfinți, adecă ale celor necăjiți ale celor nu de mult cunoscuți și nu prost ale sfinților; pentrucă se poate a fi și oare-cari hristiani, sfinți și îmbunătățiți, a vieții însă cu îmbelșugare și a se sluji de toți. Iar Teodorit zice: «Nu pre câtimea dărei, ci pre ceimea voinței o caută Pavel, acest-fel a fost cei doi bani ai văduvei în sfințitele Evanghelii».

De a urmat întru tot lucrul bun.

Așijderea, zice, vrednică este a se hrăni dela biserică și văduva aceea, care măcar deși însăși nu a putut a face bine, însă s'a împărțit și împreună a ajutat pre altă femeie care

¹⁾ Iar Climent în partea a șaptea a tâlcuirilor așa tâlcuește zicerea: „De a spălat picioarele sfinților“ adecă „de a săvârșit fără de rușinare slujbele sfinților cele mai proaste și cele mai de pre urmă“.

lucra binele, căci îndeamnă Apostolul pre fiește-care văduva să facă slujbă trupească, aceea ce poate, adecă a așterne pat, a face bucate, a odihni pre frați și alte slujbe a face, la care sânt mai îndemănatice femeile.

11. Iar de văduvele cele mai tinere ferește-te.

Pentruce dumnezeescul Apostol despre vremea fecioarelor, adecă dela câți ani ai vârstei lor se cuvine fecioarele a făgădui viață întru feciorie, nu rânduiește nimica, cu toate că ele au mai mare nevoie și război al trupului, iar despre singura vremea văduvelor rânduiește? Răspundem că după cuviință o a făcut aceasta Apostolul; că acolo la fecioare fiindcă nevoie și războiul se face dela mai mare osârdie a sufletului și dela mai multă ferbințeală a inimei, pentru aceasta nu a fost trebuință să rânduiască Pavel despre vremea lor. Și după alt chip încă; de vreme ce Pavel cere dela fecioare să aibă buna apropiere către Domnul cu nerăspândire și să poarte grijă de cele ale Domnului (I Cor. VII); prin acestea, zic, și multă scumpătate cere; iar din scumpătatea aceasta și vremea vârstei lor se face arătată¹⁾. S'a îndemnat însă Pavel să rânduiască ca vremea vârstei văduvelor celor ce se hrănesc dela biserică să fie anul al șasezecelea; pentrucă multe văduve mai tinere, connumerându-se în ceata văduvelor și făgăduindu-se a nu se mărită a doua oră, au călcat făgăduința lor și au căzut; de aceasta a dat pricină Apostolului să leguiască despre vârsta lor²⁾, iar acolo la fecioare nici una de acest-fel a urmat, pentru aceasta nici a avut trebuință Pavel a rândui despre vârsta lor.

Căci când sburdă împotriva lui Christos vor a se mărită.

Adecă văduvele câte se vor connumeră în ceata văduvelor, în biserică mai înainte de 60 ani ai vârstei lor, acestea când sburdă, adecă când se gingășesc muerește, sau când nebunesc și când se trândăvesc și se mândresc împotriva lui Christos, nepriimind a'l avea pre el mire, atuncea vor să se mărite, fi-

¹⁾ Deși dumnezeescul Apostol nu rânduiește despre vârsta fecioarelor, Mar. Vasilie rânduiește ca acestea să se împreună numără în ceata fecioarelor, după șaseșprezece sau șaptesprezece ani ai vârstei lor (Canon 18). Iar Ictumenicul sobor al șaselea, auzind că a sporit biserică și pre hristiani că au sporit întru paza poruncilor lui Christos rânduiește să se connumere acestea în catalogul fecioarelor după zece ani ai vârstei lor (vezi și suptînsemnarea stih 36 capului șapte al ceii întâi către Corinteni).

²⁾ Pentru aceasta și Marele Vasilie zice: „Dacă mai înainte de 60 ani se va connumeră văduve în ceata văduviască în biserică și apoi se vor mărită, greșiala este a noastră, căci o am connumerat pre ea mai tânără și nu a ei“ (Canon 24).

indcă nu au ales mai bine pre întreaga înțelepciune cea întru feciorie, cu statornică judecată a cugetului lor. Vezi iubitele, că și văduva are mire pre Christos, și cu dânsul se logodește ca și fecioara cea nemăritată: «Că v'am logodit, zice, pre voi unui bărbat, fecioară curată se vă înfătoșez lui Christos» (II Cor. XI, 2)¹⁾.

12. Având judecată ele, căci credința cea întâia o au călcat.

Tocmiala și învoiala Apostolul aicea o numește credință, că zice, văduvele acestea învoiala și făgăduința ce o au dat lui Christos a nu se mărită a doua oară, o au arătat mincinoasă și pentru aceasta au osândă.

13. Impreună încă și fără de lucru a fi se învață umblând din casă în casă.

Pre lângă aceasta, zice, că au judecată și osândă văduvele acestea, pentrucă s'au măritat a doua oară, mai fac încă și alt păcat, pentrucă se învață a fi nelucrătoare, umblând dintru o casă într'alta; că nelucrare a arătat pre fiește-care răutate, precum zice Sirah: «Multă răutate a arătat nelucrarea» (cap. XXXIII, 32). Drept aceea nu numai la bărbați este necuviincioasă nelucrarea ci și la femei.

Și nu numai nelucrătoare, ci și bârfitoare și iscoditoare grăind cele necuviincioase,

Dupre cuviință urmează răutățile acestea la muerile cele nelucrătoare; căci ele încungiurând din casă în casă, nu fac altă, fără numai a fură cuvinte dela o femeie și a le duce la alta, și cele ale aceea iarăși ale duce la cealaltă; iar din aceasta negreșit urmează a cădeă ele în iscodire și a le cercetă toate și din iscodire iarăși a cădeă în bârfiri, pentrucă vor să spue toate cuvintele și toate pricinile oamenilor la alții.

14. Deci voesc cele mai tinere a se mărită, a face copii și a stăpâni casă.

Dupre mai întâiul scopos, zice, eu nu voesc a-și călca făgăduințele văduvele cele mai tinere, care le-a făgăduit a nu se mărită a doua oară; însă fiindcă ele vor a se mărită a doua oară voesc și eu aceasta, compogorâre făcând către neputința

¹⁾ Și Teodorit așa tâlcuește zicerea vor sburdă, în loc de, că dobândind ele bisericеasca purtare de grijă și fără îngrijire luându-și cele de trebuința trupului, cu nelucrare împreună se hrănesc, iar nelucrare introduce pre răutate.

lor¹⁾ fiindcă mai bine este lor a face copii și a stăpâni casă, adecă a hrăni și a crește copii și a lucra și a-și schevernisi casa și familia lor, decât a umbla încungiurând prin casele celorlalți și a bârfi și a fi nelucrătoare. Zicând însă Pavel ca să facă copii văduvele, arată într'acest cuvânt, că și toate celelalte femei pentru însuși scoposul acesta se cuvine a se mărită, adecă pentru a proaduce lui Dumnezeu mai multe suflete mântuite prin măritare și prin buna hrănire și creștere a acestora.

Nici un prilej dând protivnicului pentru ocară.

15. Că acum oare-cari s'au abătut în urma lui satana.

Fiindcă mai sus a zis cum că voește a se mărită a doua oară văduvele cele mai tinere, și a-și ocârmui casa, pentru a nu da lor voe și slobozenie spre a se desfătă și a se răsfătă, pentru aceasta dupre urmare zice: că văduvele acestea mai tinere măritându-se, să nu dea prilej protivnicului diavol, sau și vrășmașilor credinței, să le prihăniască; atâta tu văduvo, zice, cea a doua oară măritată, poartă grijă de casa ta, în cât nici

¹⁾ Mie mi se pare că Pavel aicea nu vorovește despre văduvele cele mai tinere connumerate ale bisericei și care au dat făgăduință a nu se mărită a doua oară, că mai sus a zis lui Timotei, că de unele ca acestea, mai înainte de 60 de ani văduve, să se feriască și pentru aceasta iartă să se mărite ele a doua oră, ca cum ar zice: voesc ca văduvele cele mai tinere de 60 de ani a nu se scrie în catalogul văduvesc și a nu se hrăni din biserică și a nu da făgăduință că nu se vor mărită a doua oară, ci voesc să se mărite și ele, și să facă copii și să stăpâniască casă și celelalte. Se unește însă cu socotința aceasta și Icumenie, zicând: „Bine eră adecă o dată alegându-se văduvele a nu se mândri împrotiva lui Christos nici a călcă credința cea dintâi; însă fiindcă o fac aceasta, mărite-se și nu se chizășluiescă pre sineși lui Christos și așa mărite-se; căci, aceea este negreșială (adecă de au apucat a făgădui, să păziască făgăduința); iar cealaltă (a făgădui și a se lepădă de făgăduință), este necuvioșie... căci de se vor mărită de-adreptul, nechizășluindu-se mai întâiu pre sineși lui Christos, nu vor veni în prilej de ocară. Iar Teodorit zice așa: „Dumnezeescul Pavel zicând, voesc, Novat zice, nu voesc“ (că acesta pe a doua nuntă nu o priimiă), Pavel însă zice și pentruce voești, ca ele și bărbaților supuse fiind și pentru purtare de grijă a casei zăbovindu-se, să scape de vătămare (adecă de păcat) pre care îl naște nelucrarea; fără numai de ar voi cineva a zice, cum că Pavel zice pentru văduvele acelea, ce au apucat a da făgăduință, și s'au connumerat în văduvescul catalog al bisericei, în vârsta tinerească mai înainte de 60 de ani, care nesuferind războiul trupesc, caută a se mărită a doua oară, fiindcă greșiala aceasta nu este a văduvelor, ci a celor ce le-au connumerat mai înainte de 60 de ani în ceata văduvelor, precum puțin mai înainte a zis-o Marele Vasilie.

tu a-ți vătămă sufletul din purtarea de grijă aceasta, nici altora a te face pricină de vătămare. Și după alt chip încă, aceea curat arată Apostolul scoposul pentru carele face compogorâre a se mărită a doua oară văduvele cele mai tinere, adecă pentru a nu dà prilej diavolului a-și bate joc de ele, fiindcă mirese ale lui Christos find, s'ar face prea curve (căzând în păcatul curviei), pentru nestatornicia tinereții lor; pentru aceasta zice, eu le pun pre dânsele sub jugul nunței, pentru a nu aveă voe și slobozenie să fie nelucrătoare și iscoditoare și bârlitoare și a nu umblă din casă în casă, și nu pentrucă nu voesc eu să fie văduve mai tinere și a păzi întreagă înțelepciunea nemăritându-se a doua oară; că de nu ar urmă lor relele acestea, nici eu nu le-ași oprî de a rămâneă văduve în toată viața lor; precum și aiurea aceșai Pavel a zis: «Zic însă celor necăsătoriți și văduvelor, bine este lor a fi, de vor rămâneă ca și eu» (I Cor. VI, 8).

16. Iar dacă vre un credincios sau credincioasă are văduve, îndestulezi-le pre ele.

De are însă, zice, vre un credincios hristian văduvă maică poate sau moașă (bună adecă) sau măcar vre o rudă a lor, ei hrăniască-le și le miluiască și nu biserica. Deci zicând Apostolul «credincios sau credincioasă», arată că văduvele de au rudă credincioasă, se cuvine să se hrăniască de acelea, iar de au rude necredincioase, nu se cuvine a se hrăni de dânsele, ca nu din aceasta să se arate că cei credincioși au trebuință de cei necredincioși¹⁾; iar zicând, și aceasta «îndestulează-le», arată că se cuvine a le dà văduvelor acestora numai spre îndestularea, nu și spre desfătarea și îmbogățirea.

Și să nu se îngreueză biserica, ca pre cele cu adevărat văduve să le îndestuleze.

Drept aceea credincioșii hristiani cei ce hrănesc pre văduvele rudenia lor, pricinuesc două bunătăți cu aceasta; una adecă, pentrucă mult ajută pre biserică, fiindcă o ușurează pre ea de greutatea hrănirii și a văduvelor lor și alta iarăși, pentrucă biserica de greutatea acestora ușurându-se, poate a hrăni mai cu îndestulare pre văduvele acelea ce se hrănesc de bi-

¹⁾ De unde însă au a se hrăni văduvele acestea ce au rude necredincioși? Arătat cum că dela biserică, de care zice Teodorit: „Că pre cele ce se osebesc de cei necredincioși, adecă văduvele cele ce au rudenii trupesti și sânt împodobite cu credință, voește Pavel să se împărtășească de purtarea de grijă a bisericii“.

serică, adecă pre adevăratele și singuraticele văduve, și care nu au nici un apărător și rudenie.

17. Presviterii cei ce își țin bine dregătoria de îndoită cinste învrednicească-se, mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt, și întru învățături.

Cari sânt cei ce își țin bine dregătoria, Domnul a spus zicând: «Păstorul cel bun, sufletul său își pune pentru oi» (Ioan X, 11); adecă acela este păstor bun, carele pentru purtarea de grijă și mântuirea oilor sale, nu-și cruță nici viața sa. Deci unii ca aceștia mai bătrâni fiind și preoțiți, se cuvine, zice, a luă dela hristiani îndoită cinste; cinste însă numește aicea proodihna și darea celor de nevoie către viață, precum din cuvintele cele următoare se arată aceasta; fiindcă învățătorii se cuvine să aibă toată îndestularea celor de nevoie, ca nu zăbovindu-se ei spre adunarea acestora, să zăticniască cuvântul lui Dumnezeu și învățătura; așa și leviții și preoții Legii ceii Vechi, se hrăneau de norod și se îndeletniciau numai în sfințitele lucrări ale bisericei și întru cetirea și învățătura dumnezezeștei legi¹⁾. Îndoită cinste însă zice, și darea celor de nevoie să dobândiască învățătorii preoți, atât către asemănarea dărei care se face văduvelor, sau și către asemănarea diaconilor; sau în doire este aicea în loc de mulțimea sau în loc de mai mult, precum zice Teodorit: Unde sânt acum cei ce zic, cum că proestosul bisericei nu are trebuință de cuvânt și de învățătură ci de lucru și de faptă? Auzi aicea pre Apostolul Pavel, cum cinstește cuvântul și învățătura mai cu deosebire și mai ales; fiindcă hristianii au trebuință, nu numai de lucru și de fapta proestosului, ci și de învățătura și de cuvântul lui, mai mult decât ori de ce altă; căci când este cuvântul despre dogme, atunci care lucru are atâta putere câtă are însuși cuvântul? Negreșit nici un lucru, ci cu îndatorire cuvânt cere să aibă învățătorii și sfințiții propoveduitori, însă nu cuvântul cel falnic

¹⁾ Că așa zice Dumnezeu despre Leviți: „Că nu va fi preoților Leviților cu toată seminția partea lui Levi, nici soarta zău Israil, rodurile Domnului soarta lor, le va mânca pre ele și nu va fi lor soartă între frații lor, Domnul însuși este soarta lui fiindcă o a zis lui Levi. Și aceasta este judecata preoților, jertfele cele ce se jertfesc de norod; ori vițel de ce va jertfi, ori oae, și vei da brațul preotului și fălcile și bumbacul (adecă mașul) și părțile grâului tău și ale vinului tău, și ale untului de lemn al tău și pârğa tunderei oilor tale o vei dà lui; că pre acesta l'a ales Domnul dintre toate semințiile, ca să stea înaintea Domnului Dumnezeu, să liturghisiască și să binecuvinteze întru numele lui, acesta și fiii lui întru fiii lui Israil“ (II Lege XVIII, 1).

și care se face spre arătare, având numai podoaba cea din afară, ci acela ce este plin de puterea dumnezeștilor Scripturi, și de duhovniceștile noime, măcar deși se zice cu grăire proastă, și neritoricească.

18. Că zice Scriptura: nu vei legă gura bouului ce treeră (II Lege XXV, 4), și vrednic este lucrătorul de plata sa (Luca X, 7).

Pentru a adevări cele ce a zis mai sus dumnezeescul Apostolul aduce aicea două mărturii, una din Scriptura cea veche adecă că nu vei legă gura bouului ce treeră snopii tăi și alta din Evanghelie, adecă cum că cel ce lucrează, este vrednic a-și lua plata sa. Vezi însă o cetitorule, că de amândouă aceste mărturii cu îndatorire se cere ca învățătorul să osteniască și să obosiască întru învățătură; pentrucă a treeră cineva, este lucru mai ostenicios decât celelalte lucrări de mâni și mai ales pentru arsura soarelui. Drept aceea și învățătorul se cuvine a fi gata și spre arderea soarelui și spre alte nevoi și ostenele¹⁾ și a fi cineva argat, și aceasta este ostenială mare, drept aceea și învățătorul se cuvine a osteni și nu se cade a căută odihne și desfătări; pentrucă și argatul este vrednic de simbria sa și de mercialul său, că aceasta ce zice Luca: «Că vrednic este lucrătorul de plata sa», Matei o zice «Vrednic este lucrătorul de hrana sa» (Mat. X, 10), că îndestul se arată aceasta: că de este argatul vrednic de simbrie, cu mult mai vârtos este vrednic de hrană? Inșă cel ce nu este argat (adecă lucrător), acesta nu este vrednic de amândouă.

19. Pără asupra presviterului nu priimî.

Aicea poate a zice cineva, că de nu se cuvine a priimî cineva pără asupra presviterului, adecă a bătrânului, însă asupra tânărului, sau asupra altuia cuiva, se cuvine a priimî; ci să nu fie a aveà acest fel de înțelegere cuvântul acesta! Ci ca cum ar zice Pavel, nici asupra altuia cuiva să priimești pără, o Timotee, iar mai ales asupra presviterului și nu a zis, să nu' osândești, ci nici pără măcar să priimești; fiindcă oamenii cei bătrâni pentru vârsta lor cea bătrânească, mai puțin decât cei tineri greșesc²⁾. Vezi și suptînsemnarea zicerei «pre cele mai tinere ca pre niște surori», pentru ca să înțelegi la care greșiale se cuvine bătrânii a se certă (I Timot. V, 7).

¹⁾ Vezi și pre cea către Corinteni I Cap. IX, stih 9.

²⁾ Și care îmi sânt martorii cei priimiți și cari nepriimiți, vezi la tâlcuirea canon 75 apostolese și la suptînsemnarea aceluia în canonicul nostru.

Fără numai asupra a doi sau a trei martori.

Fiindcă mulți numai din prepus, cu nedreptate se osândesc, pentru aceasta zice aicea Pavel, că se cuvine a fi doi sau trei martori, cari să mărturisiască greșiala omului bătrân și atunci să se priimiască pâra cea asupra lui și să se lucreze osândirea lui; că și Legea cea Veche așa poruncește: «Pre gura a doi martori și pre gura a trei martori, va stă tot graiul» (a II Lege XIX, 15)¹⁾. Iar de vor minți-o și câte trei martori, ce se cuvine a face? Răspundem: că rare ori se întâmplă aceasta, a minți către trei; însă este cu puțință a se arătă aceasta și din judecata și cercetarea pricinei, pentru care mărturisesc; însă când sânt greșale ascunse, pentru care se face prihană sau pâară, destui sânt și doi numai să mărturisiască. Dar ce se cuvine a se face, de s'a vădit greșalele, iar marturi nu sânt ca să mărturisiască, ci este un rău prepus asupra bătrânului ce se prihănește? Și la aceasta răspundem, că despre aceasta a zis mai sus, că se cuvine el a aveâ și mărturie bună dela cei din afară» (I Timot. III, 7), adecă cum că nu se cuvine a se osândi presviterul de un singur rău prepus.

20. Pre cei ce greșesc înaintea tuturor înfruntează-i, ca și ceilalți să aibă frică.

Greșiți aicea înțelege fericitul Pavel pre cei ce stăruesc întru păcat și nu se pocăesc; deci pre aceia, zice, o Timotee, cari cercetând vei află că păcătuesc și nu se pocăesc, înfruntează-i aspru și tare, nu pentru ca să odihnești mânia ta, ci ca ceilalți auzind, de frică să se înțeleptiască; că se cuvine episcopul a fi înfricoșat; căci precum este lucru obraznic și sumeț, a prihăni pre alții prost și cum se întâmplă; așa și împotrivă este lucru vătămător de suflet și ca o ciumă, a nu înfruntă cineva pre vinovații cei ce păcătuesc, pentrucă se lățește boala păcatului lor asupra a multor oameni și îi omoară. Și cum a zis Domnul în Evanghelii? «De va greși ție fratele

¹⁾ Iar din cuvântul cel de mai înainte, ce zice Teofilact și dumnezeescul Hrisostom, adecă din acesta „trebuie încă a aveâ el și mărturie bună dela cei din afară“, se vede că presviterul aicea se poate înțelege a fi și preotul; ci și Teodorit arătat zice: că presviterul aicea este preotul. Despre toate legea poruncește, că pre doi sau trei martori să stea tot graiul și nu mai puțin zice se cuvine a o face aceasta la preoți că se întâmplă având el încredințată purtarea de grijă a bisericii și să fi mahnit pre unii din cei ce păcătuesc, apoi aceia mahnindu-se, să-i meșteșugiască clevetirea. Deci trebuie a o întâmpina aceasta numărul marturilor.

tău, mergi și muștră'l pre el între sineși și între el singur (Mat. XVIII, 15). Răspundem că și Domnul iartă a se muștră de obște și acela, de va rămânea în greșială și nu se va căi; că de nu va ascultă de dânsii zice (adecă de doi sau de trei), spune-i bisericei, adecă obștiei celor mulți, ca aceia toți să'l înfrunzeze. Ci ar zice cineva: dar ce? Nu pricinuește smintială celor mulți, a muștră episcopul pre cel ce păcătuește, înaintea multora? Răspundem că dinprotivă mai ales urmează, adecă mai mult smintește pre oameni a fi văzut că păcătuește și a nu se muștră arătat, decăt a se muștră; pentru aceasta și Dumnezeu atât pre Faraon cât și pre Nabuhodonosor și pre alții mulți i-a adus în mijloc și vederat i-a pedepsit pentru ca să se înțelepțiască viața celorlalți: «Că stricătorul, zice, bătându-se, cel nebun mai înțelept va fi» (Pild. XIX, 25).

21. Mărturisesc înaintea lui Dumnezeu și a Domnului Iisus Christos și a aleșilor angheli.

După ce Pavel mai sus a scris lui Timotei pentru multe pricini, și după ce a zis lui cum să judece pre presviteri și pre cei ce păcătuesc, îl chizășluește pre el foarte mult, adecă chiamă martori înfricoșați la cuvântul său; pentrucă nu se rușină de el, măcar deși Timotei eră Apostol și împreună părtași al propoveduirii și fiu iubit al său, ci îl prosiguripsiă pre el; căci dacă Pavel a zis cuvântul acest înfricoșat pentru sineși: «Nu cumva altora propoveduind, însuși să mă fac netrebnic» (I Cor. IX, 27); cu mult mai vârtos nu se rușină de Timotei; chiamă însă martori și pre Tatăl și pre Fiiul, ca să rămăe Timotei fără răspundere la judecata ce va să fie, dacă s'ar fi făcut de Timotei vre un lucru afară de cuviință, că Pavel adecă și-a făcut datoria sa și a poruncit lui (cele de cuviință). Dar pentruce pricină, împreună cu Tatăl și cu Fiiul, împreună iă martori și pre angheli; adecă, aduce martori împreună cu Ziditorul și pre zidiri? Pentrucă la judecata ceea ce 'vreă să fie vor să steă față și anghelii, sburând împrejurul stăpânului lor Christos: «căci când va veni zice Fiiul omului întru slava sa, și toți sfinții angheli cu dânsul» (Mat. XXV, 31). Obișnuesc însă oamenii a aduce întru mărturie atât pre fețele cele mari și covârșitoare, cât și pre cele mici și mai josite; pentru aceasta și Iacov și Lavan i-au martori și pre Dumnezeu și împreună și movila, care o a făcut de petrii; că a zis Lavan către Iacov «Iacă Dumnezeu martor între mine și între tine», și iarăși: «Movila aceasta martor fie între mine și între tine astăzi» (Fac XXXI, 34). Și Moisi încă a zis: «Martor pun ceriul și pământ

tul» (a II-a Lege VIII, 19)¹⁾. Că Dumnezeu atât este de blând și milostiv, în cât priimește a se împreună luă cu sineși spre mărturie și robii și zidurile sale: «iar aleși angheli» a zis, pentru ca să arate, că și demonii sânt angheli, însă nu aleși ci lepădați.

Că acestea să le păzești fără de smintială, nimica făcând duple rugăminte.

Pentru aceasta, zice, chem martor pre Tatăl și pre Fiiiul și pre sfinții angheli, ca tu o Timotee să le păzești acestea, ce am spus ție fără de smintială, adecă ca să fii drept întru cei supuși ție pentru a nu se face vre o smintială, adecă ca să nu proapuce cineva din cei ce se judecă, ca să te câștîge pre tine cu vre un chip și din aceasta să te facă să judeci cu greșială și să prohotărăști judecata spre apărarea aceluia mai înainte de cuviincioasa certare; așijderea a chemat martori și pentru ca să nu faci vre un lucru duple rugăminte, adecă duple împatimire, mai înainte plăcându-te spre o parte²⁾, sau de te-ar pofti cineva, o Timotee, dintru o parte din cei ce se judecă să'l ajuți, ție să nu faci duple pofta aceluia și să nedreptățești pre cealaltă parte, ci păzește dreptatea.

22. Mănile să nu îți pui pre niminc în grabă.

¹⁾ Așa întru un glas tâlcuește zicerea aceasta a Apostolului și Mar. Vasilie în cuv. 13 despre Sf. Duh, unde și zice: „Și martor adecă și împreună rob de s'ar întâmplă cineva a înfașișă judecătorului celui bun și blând, mai ales încă întru blândeța către cei ce se judecă la cel ce arată neîmprotivă zicere a dreptăței judecăților.

²⁾ Așa și Mar. Vasilie tâlcuește zicerea: „Dupre rugăminte“ aceasta la începutul voroavei: „Deci cel ce știe adevărata dreptate și prin aceea s'a învățat dintr'al său a împărți fiește-căruia, acestu poate a îndreptă judecata, nici în față căutând; că a cunoaște față întru judecată nu e lucru bun, nici făcând duple rugăminte, ci de-adreptul și nestrâmbate dând hotărârile“; iar pre zicerea: „fără de smintială“, așa o tâlcuește Climent Stromateul în a șaptea tâlcuire: „Adecă fără a cădea în vre o greșială cu judecată și în osânda neascultărei“. Iar Icomenie zice: „Fără de smintială adecă făcând ceva întru cele zise cu sumeție și prost și fără de ascunsul stat“. Iar Teodorit zicerea aceasta o tâlcuește așa: „Două poruncește Apostolul, nici pentru vrednicie de crezare a pârâșilor să osândiască crezând, sau fiind iubitori de urăciune, a o face aceasta mai înainte de amărunta cercetare, nici muștrările vederat făcându-se să întârzieze hotărârea har făcând celui ce se judecă și stricând dreptatea; pre angheli însă împreună i-a rânduit cu Dumnezeu și cu Christos, nu ca pre oare-cari de o cinste, ci ca pre niște robi, că și noi de multe ori cu cei mai mari împreună punem pre cei mai mici și robi împreună și stăpâni și preoți și norodnici față fiind zicem, înaintea tuturor acestora te chizășluesc; așa și fericitul Pavel te încredințez, zice, înaintea lui Dumnezeu și al Christosului lui și al slugilor sale“.

Aicea cu aceste cuvinte a venit Apostolul la partea cea mai de frunte, care ține și sprijinește biserica mai mult decât toate, adevărat la pricina cea despre hirotonii și zice: o Timotee pre niminea să nu hirotonești în grabă, adevărat după întâia cercetare, sau a doua, sau a treia, ci să hirotonisești după ce de multe ori vei cercetă cu amăruntul viața și petrecerea aceluia ce va să se hirotoniască, fiindcă nu e lucru fără primejdie, și cum că nu e fără primejdie, ascultă ce zice mai jos.

Nici să te împărtășești de păcate streine.

Să nu hirotonisești, zice, o Timotee, pre cineva curând; pentrucă nu numai te faci pricinuiitor al păcatului acelora, ce are a le face acel de tine așa hirotonisit (că precum te împărtășești de bunele isprăvi, ce are a le face cel de tine legiuit hirotonisit, așa dinprotivă împreună te împărtășești și de păcatele aceluia ce le va face). Ci încă te învinovățești și de păcatele cele trecute, ce le-a făcut acela, pentrucă le-ai trecut cu vederea și ai făcut întunericul lumină și nu ai lăsat pre el să se tânguiască și să pl'ngă pentru păcatele cele ale sale¹⁾.

¹⁾ Ci ar zice vre un arhieru și pentruce de va greși cel hirotonisit, eu cel ce l'am hirotonit să mă împărtășesc de greșala aceluia și de certarea lui? Răspunzând la aceasta dumnezeescul Hrisostom zice: „Așa te împărtășești de greșiala aceluia, pentrucă tu ai dat stăpânire și preoție lui, rău și făcător de rău fiind; că precum cel ce dă sabie în mâna unui nebun și eșit din minte, se împărtășește de uciderile ce ar face nebunul acela, așa și acela ce va dă stăpânirea preoției unui om rău și nevrednic, se împărtășește de toate relele ce ar face acela: „Că răutăței ai dat stăpânirea, și precum unul ce ar dă îndrăcitului și nebunului sabie ascuțită în mână, ori-ce ucidere ar face îndrăcitul acela, cel ce o a dat este pricina, așa și cel ce ar învrednic dând stăpânirea începătoriei acesteia unui om ce viază cu răutate, focul tuturor păcatelor aceluia și al cutezărilor asupra capului său îl trage; că cela ce dă rădăcina pretutindenea, acela este pricina celor ce răsar dintr'însa“ (In cuv. despre preoție).

Acestași Hrisostom și aiurea zice arătat, că pentru câte păcate fac, sau au făcut, cei ce cu nevrednicie s'au hirotonit, pentru toate acelea au să dea seamă și a se pedepsi arhieriei cei ce i-au hirotonit: „că să nu'mi zici, că presviterul a greșit, nici că diaconul; că a tuturor acestora pricinile asupra capului celui ce i-a hirotonit viu“ (Vor. 3-a la Fapt. Apost.). Pentru aceasta avea dreptate acestași Hrisostom a zice înfricoșatul cuvântul acesta, că mulți din arhieriei și din preoți, nu se vor mântui, ci se vor munci cei mai mulți; pentrucă vrednicia preoției are trebuință de mare suflet și de nenumărați ochi, căci arhierul și preotul se împărtășesc de păcatele ce fac alții, și numai un singur hristian de va rămânea neînvățat și ne catehisit de aceștia și va peri, acela perde mântuirea arhierului și a preotului: „Nu zic altmintrelea, ci precum sunt și mă aflu, nu socotesc a fi mulți între preoți cari se mântu-

Pre sineți ține-te curat.

Aicea despre întreaga înțelepciune sfătuește Apostolul pre Timotei și zice lui să se păziască pre sineși curat și neîntinat de nici un păcat trupesc; iar Teodorit tâlcuește așa: «Nu te face pre sineți vinovat de prihănire».

23. De acum nu mai beă apă, ci puțin vin întrebuințează pentru stomacul tău și pentru deseale tale bolnăviri.

Vezi, iubitele, câte ostenele ispitiă Apostolul Timotei, având purtare de grijă și ocârmuirea Mitropoliei Efesului? Și iarăși câtă rea pătimire suferiă pururea pomenitul și se sfărâmă pre sineși bând sadea apă? Deci învață-te și tu, frate, și să nu te întristezi nici să te scârbești, când te sfătuesc oare-cari pentru întreaga înțelepciune și curățenia trupului tău; căci iată și Apostolul Pavel cum poruncește despre curățenie și întreaga înțelepciune a lui Timotei, carele atâta multă vreme beă numai apă, în cât din această pricină de multe ori se bolnăvea de trei ori fericitul. Și nu a zis Pavel lui întrebuințează vin, ci a măsurat cuvântul și a zis, întrebuințează puțin vin și iarăși nu s'a mulțămit, ci a adaus și pricina, pentru care îi iartă această puțină băutură de vin, pentru deseale boalele tale o ertție aceasta, că nu prost boale, ci dese, una peste alta și pentru *cahexia* (aflarea cea rea a sănătăței) și pentru neputința stomacului tău și pentru singură sănătatea ta, iar nu pentru desfătarea și îndulcirea ta; fiindcă și tinerețea are înfocare și curând se pornește și se aprinde de vin; de aceasta se cuvine a fi departe de dânsa multa băutură a vinului. Pentruce însă Pavel cel ce învia pre morți cu singure șervitelile cele ce își ștergeă sudorile trupului său¹⁾, nu a vindecat pre Timotei, ci l'a lăsat pre el să pătimiască de boale? Răspundem că aceasta s'a iconomisit, mai întâi, pentru a nu ne sminti noi, când vedem pre sfinți că pătimesc; iar al doilea, pentru a nu socoti

esc, ci cu mult mai mulți sânt cei ce pier, iar pricina este, căci lucrul are trebuință de mare suflet și multe nevoi are care îl scot din moralul său și trebue lui a aveă ochi nenumărați din toate părțile și ai păcatelor celor ce se fac de alții, el este pricinuitorul; nu zic din celelalte nimica, unul numai de s'a dus din viață neînvațat credința, au nu pre toată mântuirea acestuia o a răsturnat? Că peirea unui suflet are atât de mare pagubă, în cât nici un cuvânt poate a o arată" (Vor. 3-a la Fapt. Apost.).

¹⁾ La Apostoleștile fapte zic: „Și nu puteri, care cumva, făcea Dumnezeu prin mâinile lui Pavel, în cât și pre bolnavi a se pune șervețelile sudorei sale, sau ștergătoare și a se depărtă dela dânsii boalele" (Fapt. XII, 11).

că Apostolii cei vechi și sfinții, au fost mai pre sus de firea noastră, ci să credem că ei erau oameni asemenea ca noi și al treilea că nici însuși Timotei să se mândriască pentru faptele sale cele bune; ci și pentru care alte pricini se iartă a pătimii sfinții, pre larg arată fericitul Ioan Hrisostom la începutul cuvintelor numite Andriante¹⁾. Se vede însă că dumnezeescul Timotei eră și firește bolnăvicios, nu numai pătimind de stomac ci și de alte părți ale trupului, pentru aceasta și Pavel a

¹⁾ În cuvântul cel întâi al Andriantelor (Andriantele, adecă chipurile împăraților necinstindu-le Antiohenii, ca asupra unor apostafi, pornindu-se împărăteștile oști, dupre împărăteasca poruncă, dumnezeescul Hrisostom cu aceste Andriante numite cuvinte, mai înainte de patriarhia sa cathisitor fiind în Antiohia, mângăia pre norod, de unde s'a și numit așa cuvintele), în cel întâi dar, adăogând-se Apostoliceasca această zicere, „și puțin vin întrebuințează pentru stomahul tău, sf. Ioan unsprezece pricini numără, pentru care dreptii pătimesc, din care aibi o prea iubitulă cetitor într'această suptinsemnare: 1) Cu adevărat pricină este, pentru a nu se mândri sfinți de mărimea faptelor bune și a minunilor, sloboade Dumnezeu să pătimiască. 2) Pentru a nu socoti ceilalți pre sfinți că sânt dumnezei și nu oameni și mai pre sus de omeneasca fire 3) Pentru a se arată puterea lui Dumnezeu, că biruește prin sfinții cei ce se bolnăvesc și se leagă și se crește prin aceștia propoveduirea Evangheliei. 4) Pentru a se face mai arătată răbdarea sfinților și că nu slujesc lui Dumnezeu pentru plată. 5) Pentru a ne înțelepți noi și a înțelege despre înviere, socotind că dacă oamenii nu lasă fără plată pe aceia ce ostenesc pentru dâșșii, cu mult mai vartos Dumnezeu nu va lasa neîncununați, pre cei ce pătimesc și se nevoesc pentru el, cari sânt dreptii și sfinții. Și dacă aceasta este adevărată, precum și este negreșit numai decât, va fi altă vreme după moarte, întru care vor dobândi răsplătirile ostenelelor lor. 6) Pentru a avea îndestulă mângăere toți aceia, ce cad în ispitate privind la ispitele sfinților. 7) Ca, când ne îndeamnă pre noi învățatori, să urmăim fapta bună a sfinților și nevoințele lor, zicându-ne: urmează fratelui Pavel, sau urmează lui Petru, să nu ne lenevim a le urmă, socotind pentru covârșirea faptelor bune a lor, că ei aveau altă fire osebită de a noastră. 8) Ca, când trebuie a ferici învățatorii, sau a jeli, să ne învățăm a socoti că se cuvine a ferici pre sfinții cei ce se pedepsesc; iar când jelesc ei pre ticăloșii păcătoșii cari se bine vorovesc îi jelesc. 9) Cum că necazul face mai aleși și mai străluciți pre cei ce se necăjesc, căci dupre Apostolul: „Necazul lucrează răbdarea, iar răbdarea cercare, iar cercarea nădejde, iar nădejdea nu rușinează (Rom. V, 7). Și fiindcă dupre Sirah: „Ca în topitoare se cerci aurul, așa omul priinit este în topitoare smereniei“ (cap. II, 5). 10) Ca de cumva avem oare-care pete de păcate, să ne spălăm de acestea prin ispitate și prin necazuri, precum aceasta o zicea patriarhul Avraam către bogatul acela, că Lazar și-a luat cele rele ale sale“ (Luca XVI, 25). Iar a 11-a și cea mai de pe urmă pricină este, ca să prisosiască nouă cununile și darurile prin necazuri; căci cu cât mai multe vor fi necazurile, cu atâta mai multe vor fi și darurile și răsplătirile.

adaus zicând: «Pentru stomacul tău și pentru deseale tale boale».

24. Ale unora oameni păcatele proarătate sânt, mai înainte mergând la judecată; iar ale unora și urmează.

Fiindcă mai sus rânduind dumnezeescul Apostol despre hirotonii, a zis: «Nu te împărtăși cu păcate streine», eră de urmare a răspunde Timotei și a zice: «Apoi ce să fac, dacă nu știi păcatele celor ce se hirotones?» Aceasta îndreptându-o Pavel zice: că unii oameni păcătuiesc arătat vederate și obștești păcate, care îi trag pre dâșii la judecata lui Dumnezeu, adecă care încă de aicea îi osândesc pre dâșii mai înainte de a muri, căci acestea merg înaintea lor și îi cheamă la judecata lui Dumnezeu. Aceste păcate dar și tu o Timotee le vei cunoaște ca pre unele ce sânt arătate; iar alți oameni păcătuiesc păcate nearătate și ascunse, pre care tu cercetându-le, poate le vei află și le vei cunoaște, că zicerea «urmează» o înțelegere ca aceasta arată. Deci se poate și de aceste ascunse păcate să te păzești, și să nu-i hirotonești; sau și altmintrelea să înțelegi aceasta, că acestea pre ascuns păcătuind deși aicea nu le vei află, și'l vei hirotoni, tu adecă ești nevinovat cu adevărat, iară ei nu se vor ascunde acolo în ziua judecâței, fiindcă păcatele lor cele ascunse nu se topesc împreună cu viața aceasta, ci rămâind, urmează lor și după moarte¹⁾, Iar Mar. Vasilie zicerea aceasta așa o a înțeles, în cât aceasta în deosebit cap și ca una ce nu se unește cu cuvântul hirotoniilor de mai sus; adecă, că curvește poate unul sau fură, deci pre acesta păcatul curviei sale sau al furtișagului său, îl trage și îl chiamă la judecata lui Dumnezeu, trăgându-l numai pre dânsul, iar altul unul învață încă și pre alți oameni să curviască și să fure și alte răutăți să facă, și alcătuește ticălosul școală de răutăți, pentru sufleteasca vătămare a celor ce se

¹⁾ Iar Icumenie zice, cum că pentru păcatele cele arătat făcute de către cei ce au păcătuțit mai înainte de hirotonie, te vei împărtăși, o Timotee, pentrucă te-ai lenevit și nu le-ai cercetat ca să le află, iar întru păcatele ce le-a făcut dupre hirotonie, nu ești părtaș, căci nu poți a le ști. Și aceștiași Icumenie zice, că a cetit întru un cuvânt al unui sfânt și o tâlcuire ca aceasta la această zicere: oamenii, zice, ale căroră păcatele mai înainte îi trag la judecată, aceștia sânt arătați tuturor apoi fie și fie arătați iar pre aceia căroră le urmează păcatele, de aceștia te vei păzi provăzându-i pre ei cu ochiul tău cel străvăzător, și că de vei face altăfară de aceasta te vei împărtăși de păcatele lor. Iar Teodorit tâlcuește așa: „Nu toți păcătuiesc arătat, că sânt cari și pre ascuns păcătuiesc, însă ceea ce astăzi se ascunde cu vremea se vădește. Deci îngăduie apăsându-te în învățătura cea din ispită.

învață, deci păcatul acestuia urmează lui, căci aceasta nu se topește împreună cu dânsul, pentrucă rămân în urma lui aceia cari au priimit învățătura lui cea stricătoare de suflet; precum au fost unii ca aceștia filozofii Elinilor și precum unii ca aceștia au trebnicit toți începătorii aceia ai eresurilor, cari au scris afară de dogmele cele drepte ale bisericei, Savelie adecă, Arie, Machedonie, Nestorie, și ceilalți, căci aceștia se vor osândi, nu numai pentrucă singuri s'au rătăcit și că au dobândit cugetări ereticești, ci și pentrucă s'au făcut pricinuitori de rătăcire și de eres următorilor lor.

25. Așijderea și faptele cele bune proarătate sânt și cele ce se află altmintrelea nu se pot ascunde.

Prea mare mângâere pricinuește cuvântul acesta acelora, cari lucrează fapta bună, adecă cum că sau aicea sânt arătate faptele cele bune și cele rele, sau acolo la judecata cea viitoare unde toate sânt goale și descoperite; că se mângâe aceștia, că faptele cele bune ale lor, nu vor rămâne ascunse, ci se vor arată și duple urmare ei se vor încunună¹⁾.

CAP. VI.

1. Câți sânt sub jug robi, pre stăpânii lor socotiască-i vrednici de toată cinstirea; ca să nu se huliască numele lui Dumnezeu și învățătura.

Sfătuește, zice, și învață pre robii hristianilor, o Timotei, să se supue stăpânilor lor, măcar și necredincioși de vor fi ei și să-i cinstiască pre ei cu toată cinstirea, atât prin cuvânt cât și prin fapte. Să nu socotești, zice, tu hristiane, carele ești rob unui domn necredincios, să nu socotești, zic, că ești slobod, pentrucă ești hristian; fiindcă slobod ești cu adevărat duple fire și duple dar, iar rob ești numai duple stare împrejur și duple trup. Iar robia aceasta este slobozenie, a robii adecă pentru numele lui Christos, pentrucă necredinciosul domnul tău, de te va vedeă că nu te supui și nu te pleci lui, va huli dogma hristianiceștei credinței tale, că aceasta adecă face pre oameni a se ridică și a nu se supune domnilor lor; iar dacă dinprotivă te va vedeă că te supui lui de bună voe, negreșit

¹⁾ De mângâe însă cuvântul acesta pre cei îmbunătățiți, dar pre cei păcătoși îi întristează, pentrucă și răutățile acestora nu vor rămâne ascunse, ci au să se arate și duple urmare au să iă cuviincioasa osândă, iar mai ales cei ce le-au făcut acestea au să se osândiască.

se va miră și mai mult va lăudă dogma credinței tale, căci aceasta supune și face bune și pre moralurile cele mai rele, și nesupuse ale robilor.

2. Iar cei ce au stăpâni credincioși, să nu-i defaime, că frați sânt, ci mai mult robiască-le, că credincioși sânt și iubiți cei ce primesc facere de bine.

Să nu defaimi, zice, tu robul cel credincios, pre credinciosul Domnul tău, pentru că îl ai frate prin sf. botez, ci mai mult, pentru aceasta să'l slujești, pentru că este hristian asemenea cu tine și iubit, adecă pentru că în loc de stăpân duple duh este frate al tău. Și pre lângă acestea socotește că Domnul tău este făcător de bine al tău; pentru că el poartă grijă pentru tine, cum să te hrăniască, cum să te îmbrace și cum să te învredniciască de ceealaltă purtare de grijă, în cât el, afară de banii ce a dat ca să te răscumpere¹⁾ are pre lângă aceasta și alte multe dreptăți asupra ta ca să'l slujești. Zicând însă Pavel pre stăpâni iubiți, scoate frica din inimile robilor, care avându-o robii de multe ori se pornesc spre ură asupra domnilor lor și în locul temerei bagă în inimile robilor pre dragostea cea către domnii lor. Mai ales, zice, să slujiască robii domnilor lor, pentru că aceștia sânt cari iau facerea de bine a domnilor lor, purtându-li-se grijă de ei întru toate cele trebuincioase și de nevoie; că forma cuvântului aicea este săritoare, adecă ci mai ales slujiască robii cei ce primesc facere de bine, că credincioși sânt și iubiți stăpânii lor sau și așa precum se află scris se înțelege, cum că stăpânii sânt credincioși și iubiți cei ce se țin de facere de bine, adecă cei ce poartă grijă a face bine robilor lor.

Acestea învață-le și mângâe.

Mai sus a zis Apostolul lui Timotei, acestea poruncește-le, iar aicea zice și să mângâe, fiindcă învățătorul, nu se cuvine numai a grăi cu stăpânire și cu asprime, precum este zicerea poruncește, despre care de multe ori am spus²⁾, ci se cuvine

¹⁾ Din cuvântul acesta al sfințitului Teofilact se arată, că Apost. unde pomenește despre robi în Epistoliile sale, înțelege pre cei răscumpărați de domnii lor și nu pre cei ce se numesc slugi, cari slujesc adecă cu hac (leafă), că aceștia nu se numesc chiar slugi, adecă robi, ci năimiți. Despre robi însă și despre domni mai pre larg vorbim, la cap. II al ceii către Efeseni și vezi acolo duple câte chipuri se face cineva rob. Vezi la supținsemnarea zicerei. „Rob te-a chemat? Să nu-ți pase“ (I Cor. VII, 21).

²⁾ Iar ce osebite are poruncire de învățătură și de sfătuire, vezi la stih 2, la cap. IV al ceii una către Tesalonicheni, și la stih II al cap. IV al cestei I către Timotei.

încă a vorovi și cu blândeță și cu dulceață mângâind; pentru că învățătorul se aseamănă cu doctorul, carele une ori moare rana cu blasturi muetoare, iar une ori și o strânge cu blasture iuți.

3. Dacă cineva învață întru alt chip și nu se apropie de cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Christos și de învățătura cea despre buna cinstire de Dumnezeu, acesta s'a mândrit, nimica știind.

Vezi, o cetitorule, că a nu ști cineva, aceasta îl aduce pre el la mândrie? Și că cela ce nu priimește dreptele și sănătoasele cuvinte ale Evangheliei Domnului, acesta se umflă și se mândrește? Pentrucă umflarea este o firească îngâmfare în sufletul cel neputincios și mândru, precum este aprinderea și mărirea la rana cea trupească. Deci dacă omul acela ar fi primit cuvintele Domnului, nu s'ar fi mândrit, pentrucă stăpânul nostru Christos atâta s'a smerit pre sineși în cât a spălat picioarele ucenicilor și ale vânzătorului său și el a zis: «Învățați-vă dela mine că blând sânt și smerit cu inima» (Mat. XI, 19). El a fericit pre cei smeriți cu Duhul, zicând: «Fericiti cei smeriți (săraci) cu duhul, că acelora este împărăția ceriurilor» (Mat. V, 7). El a învățat că vameșul din smerenia sa s'a îndreptat: «Zic vouă, acesta s'a pogorât mai îndreptat în casa sa, decât acela» (Luca XVIII, 14). Deci aceste învățături ale smeritei cugetări (carele nu le știe, nici le priimește, acesta negreșit se umflă și se mândrește!).

4. Inbolnăvindu-se întru întrebări și întru cuvinte de gâlceviri.

Deci a căută cineva oare-care întrebări prigonitoare, aceasta este boală sufletească; căci unde nu este credință statornică, acolo toate sânt neputincioase și nu se naște alt ceva, fără decât lupte de cuvinte prigonitoare și biruitoare pentrucă surpă cuvântul acela pe celălalt, carele se arată mai înduplecător. Credința este ochiul sufletului și cela ce nu are ochiul acesta

¹⁾ Insemnează că dupre purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Este blestemată patima aceasta a umflărei și că este alcătuită dupre unirea a două rele, adecă din mândrie și din deșarta slavă, din care mândria, tăgăduște pre pricina faptei bune și a fricei (adecă pre Dumnezeu), iar slava deșartă și pre fire și pre însăși fapta bună o face mincinoasă, că nimic se lucrează de cel mândru dupre Dumnezeu și dela iubitorul de slava deșartă, nimic se naște dupre fire (ci afară de fire adecă) Cap. V din suta a 7-a (din cele teologhicești).

și credința, acela nu vede adevărul, nici îl află, ci numai caută și pipăe ca un orb.

Din care se naște zavistia, gâlceava, hulile și prepusuri rele.

Din întrebările acestea, zice, și din gâlcevile cele în cuvinte, se nasc dogme rele și stricate, pentru că atuncea ne prigonim în cuvinte, când hulim și atuncea prepunem despre Dumnezeu înțelgerile acelea ce nu se cuvin, când cădem în întrebări și în cuvinte gâlcevitoare.

5. Frecăturile.

Din întrebările acestea, zice, și din cuvintele cele gâlcevitoare, se nasc frecăturile, adică îndeletniciri zadarnice și cheltueli de vreme în deșert; că frecături obișnuim a numi la oile cele răioase frecându-se printre cele sănătoase, le umplu pre acestea de râe și de boala lor; asemenea și cei ce se prigonesc în cuvinte, frecându-se cu cei ce-și au mințile sănătoase, îi strică¹⁾.

Ale oamenilor celor stricați cu mintea și lipsiți de adevăr, cari socotesc a fi câștig buna cinstire de Dumnezeu.

Vezi o cetitorule, că prigonirile în cuvinte, nasc și mârșav câștig? Și duple cuviniță, căci cei ce se prigonesc în cuvinte, având mai mulți ucenici decât ceilalți, pentru aceasta adună dela dânșii argint și pentru aceasta mai mult se iscusesc în prigoniri de cuvinte, pentru ca să dobândiască mai mulți ucenici și duple urmare ca să adune bani mai mulți.

Depărtează-te de unii ca aceștia.

Nu a zis împleticește-te cu unii ca aceștia și luptă-te împotriva lor, ci depărtează-te de dânșii, o Timotei, după ce adică îi vei sfătui o dată și de două ori, căci când și cum ai înduplecă pre niște oameni, cari se luptă pentru bani? Cu adevărat nici o dată îi vei înduplecă, fără numai de-i vei sătură de arginți. Pentru aceasta ca de niște neîndreptați fugi de dânșii, precum acesta-și Apostol scriă și lui Tit zicând: «De omul eretic, după întâia și a doua sfătuire, leapădă-te» (cap. III, 10).

6. Este însă câștig mare buna cinstire de Dumnezeu cu îndestulare.

¹⁾ Acestea înțeleptul Teodorit așa le tâlcuește: „Că cei ce se depărtează dela adevăr și urmează cugetărilor lor, se ispitesc adică a învăța cele necuvenite, iar de aicea urmează gâlceavă și zavistie sau pizmă; iar din gâlceavă se cutează hula cea asupra lui Dumnezeu, că izgonindu-se credința, isbuenesc prepusuri viclene, iar de aicea se naște oarecare ciună, care strică pre cei de aproape, că aceasta însemnează frecarea celor stricați la minte”

Cei ce se prigonesc în cuvinte, zice rău socotesc cum că buna cinstire de Dumnezeu și credința este câștig și agonisire de arginți; da, este buna cinstire de Dumnezeu, câștig cu adevărat, dar nu precum acei îl socotesc, adevărat câștigul acesta al buneii cinstirei de Dumnezeu este, nu când are cineva bani, ci când nu are; fiindcă indestularea și singure cele de nevoie ale trupului, este o bogăție mare și statornică la hristiani; în cât hristianii cei bine cinstitori de Dumnezeu și credincioși, să nu se întristeze căci nu au avuții și arginți¹⁾ ci să se indestuleze cu singure cele trebuincioase și de nevoie.

7. Că nimic am tradus în lume și arătat e că nici a-duce ceva vom putea.

Arată aicea Marele Apostol și adeverează cuvântul său dela însuși fire, cum că câștigul și dobândirea, ceea ce o caută prigonitorii în cuvinte, este o nimica; pentrucă ori câți bani vor câștiga, aicea vor rămâne, și nu-i vor lua cu dânșii. Ci trebuința avem dar noi hristianii, zice, de cele de prisos și mai mult decât trebuie, de vreme ce nimic din acestea putem a lua acolo? Pentru aceasta și Iov zicea: «Gol am eșit din pântecele maicei mele, gol și mă voiu duce» (Cap. I)²⁾.

8. Iar având hrane și învelitori, cu acestea ne vom îndestula.

Aicea hotărăște Pavel ce este indestulare și zice, că este a

¹⁾ Îi mângâie pre ei însă Solomon zicând: „A credinciosului, este toată lumea avuțiilor, iară celui necredincios nici un bănuț“ (Pild. XVII, 6). Și cu adevărat mare bogăție este hristianilor a se numi robi ai lui Christos, și hristiani, și acest minunat nume ajunge lor în loc de multe vistierii ale lumii și în locul tuturor împărățiilor. Pentru aceasta zice Dumnezeu către Isaia: „Și acum așa zice Domnul cela ce m'a zidit din pântecele maicei mele rob luiși... și a zis mie: „Mare lucru este, zic, a te numi sluga mea“ (Isaia XLIX, 6). Pentru aceasta zice și cuviosul Petru Damasc: Doamne ajută necredinței mele, cela ce ai dăruit mie cu a fi și hristian a fi eu; mare lucru este mie cu a fi și hristian a fi eu; mare lucru este mie, zice, Carpațiul a mă numi monah și hristian; precum ai zis, Doamne, către oare-carele din robii tăi; că mare lucru este ție că s'a chemat asupra ta numele meu, mai bună este mie aceasta. decât toate împărățiile pământului“ (La filocalie 615).

²⁾ Pentru aceasta dumnezeescul Anastasie Sinaitul a zis: „Zice Domnul dacă întru cel strein nu v'ați făcut credincioși, pre al meu cine îl va da vouă?“ (Luca XVI, 12). Iar strein zice pre avuția banilor, că nu ne-am născut cu bogăție, ci goli duple ceea ce scrie; nimic a introdus în lume omul, nici a duce ceva dintr'nsa poate. Deci strein este tot omul firește a se îmbogăți, că de afară se adauge și se întâmplă oarecărora (In întrebările și răspunsul 12).

avea cineva atâtea hrane, câte sânt îndestule să-i hrănească trupul lui și a nu se desfătă și a benchetui, și atâtea înbrăcăminte numai, câte sânt îndestule să acopere trupul și să nu'l împodobiască adecă, iar acest acoperemânt, îl poate face și o haină proastă¹⁾

9. Cei ce voesc a se îmbogați, cad în ispite și în cursă.

Pentru ispitele care urmează celor ce vor să se îmbogățiască în viața aceasta, îndeamnă Apostolul a nu se îmbogați hristianii; las, zice, relele ce au să urmeze celor ce vor să se îmbogățiască, în viața ceea ce va să fie, și zic numai relele ce urmează lor întru această viață. Și nu a zis, că cei ce se îmbogățesc prost cad în ispite și în cursă, ci cei ce vor și doresc să se îmbogățiască, pentrucă este cu puțință a avea cineva bogăție dela strămoși, și a o iconomisi bine; adecă defăimându-o și deșertându-o în milostenii și întru alte faceri de

¹⁾ De aceasta a zis Marele Vasilie că trebuința hainelor este, pentru a păzi trupul, iarna adecă de ger, iar vara de arșiță, că ce deosebire este, zice, cu adevărat a se îmbrăca cu ursenic sau haine proaste a purta în cât a nu-i lipsi nimica și de trebuința cea de iarnă și de cea de vară? (Cuvânt către tineri). Pentru aceasta și despre Iacob zice Scriptura și s'a rugat Iacob cu rugăciune zicând: „De va fi Domnul Dumnezeu cu mine, și mă va păzi în calea aceasta în care merg, și-mi va da mie pâne să mânânc și haină să mă îmbrac“ (Facere XXVIII, 20). Vezi hristianule, că și acesta singur, cele de nevoie le-a cerut, hrane și acoperemânturi și nu ceva de prisos? Și Solomon a zis către Dumnezeu: „Bogăție și sărăcie să nu dai mie, alcătuește însă mie cele trebuincioase și îndeajuns“ (Pilde XXX, 8). Iar Sirah zice că acestea sânt cele de nevoie și întăritoare ale vieței, apa, pânea, îmbrăcămintea și casa: „Început al vieței, este apă și pânea și haina și casa acoperind rușinea“ (Cap. XXIX, 21). Iar Climent Stromateul zice: Căstigurile celor de nevoie nu au ceime vătămătoare, ci vătămare este cătimea cea preste măsură. Și Chiril al Alexandriei zice: „Bine a se îmbrăca este lucru numai al tinerilor și dulceața este întru singură părerea, și amăgește pre ochi. Și Marele Vasilie zice: Măsura întrebuițării, este neapărata nevoie a trebuinței, iar dacă preste trebuință, este ca de lăcomie, sau de iubire de îndulcire, sau de slava deșartă bolește. Și iarăși zice: „Pravăț smintit, unul este, a fi învălire trupului îndestulă către iarnă și către vară“. Și iarăși sfințitul Chiril al Alexandriei zice: „Ucenicul Mântuitorului să se arate îndestulându-se foarte cu puțin, ca să fie cu adevărat ucenic. Prea înțeleptul Pavel a poruncit zicând: Având hrană și învelitori, întru acestea ne vom îndestulă, drept aceea îndepărtează-se căutarea celor de prisos, și arunce-să ca un munte sau ca un val asupra cuiva și mai întâi rânduiască-se trebuința celor de nevoie decât mulțimea, hrana zic și îmbrăcămintele proaste, cum aceasta cele mai lesne le dobândiți și cele ce sânt fără ticăloșie cu lesnire sânt allate (Vor. 11 la Paști).

bine, care aceasta nu este că voește a se îmbogăți cineva, ci voește a nu se îmbogăți, iar că aceia cad în ispite și în cursă, săraci fiind și din născători săraci fii, voesc să se îmbogățească, pentrucă aceștia se depărtează dela credința în Dumnezeu și intră în primejdii sufletești și trupești pentru dorul bogăției și pentrucă aceștia se tem de toți oamenii, prepuind, nu cumva să-i fure cineva bogăția lor.

Și în multe pofte nebunești și vătămătoare.

Cei ce vor a se îmbogăți, zice, cad în multe pofte nebunești și vătămătoare, căci cum nu sânt nebunești pofte acelea, ce le au bogății, cum nu e poftă? Cum nu sânt nebunești pofte de a hrăni bogății momițe, mâțe sălbatice, urși și a închide înlăuntru în ograda lor alte hiare sălbatice? Cum nu este poftă nebuniască, a hrăni în havuzuri pești și a împodobii caii lor cu rahturi de aur și a aveă așternuturi de mult preț și a suii apa pe casele lor? Cum nu este poftă nebuniască a așterne dușumeaua casei lor cu marmuri, în chipul porfirei și cu lespezi strălucite și străvăzătoare, în cât într'insele a-și vedeă fața lor ca în oglindă? Toate acestea cu adevărat nebunești sânt și vătămătoare; pentrucă și pre bogăția cea gândită a sufletului o strică și pre cea simțitoare o cheltuesc în deșert și mulți din cei ce voesc a se îmbogăți, de multe ori au poftit a se face și tirani și stăpânitori, pentru aceasta asupra împăratului ridicându-se, s'a vătămat și s'a primejduit de viață.

Care afundă pe oameni în peire și în perzare.

Poftele acestea nebunești, zice, toate ale acelora ce vor să se îmbogățească, atâta afundă pre ticăloșii aceștia, în cât nici capul a-și ridică pot și a socoti că au suflet, sau că este viață viitoare și răsplătire. Și îi afundă pre dânșii în peire și în perzare, atât trupească, în viața aceasta, cât și sufletească, în cea viitoare¹⁾.

10. Că rădăcina tuturor răutăților este iubirea de argint.

¹⁾ Pentru aceasta și înțeleptul Sirah vrând să arate multele răutăți care le pricinuește pofta bogăției, ferește pre bogatul acela ce este curat de păcatele cele ce urmează din bogăție, zicând: „Fericit e bogatul, cel ce s'a aflat fără prihană și care nu a umblat în urma aurului“ (Cap. IV, 8). Nu se dumerește însă aceștiași înțelept duple urmare de se află în lume un bogat ca acesta, de aceasta și zice: „Carele este că îl ferim pre el? Că a făcut lucruri minunate întru norodul său (tij.). Fiindcă după Isocrat, bogăția este mai mult slujitoare răutăței, decât facerii de bine. Vezi și supținsemnarea zicerei: „Știu și a mă smeri, știu și a mă prisosi“ (Filip. IV, 12).

Rădăcina tuturor răutăților, zice, este iubirea de argint; pentru că aceasta nici pre oamenii cei vii îi lasă nevătămați și ne-supărați, nici pre cei morți; căci turbarea iubirei de argint face pre unii până și mormânturile a le deșhide și desbracă trupurile morților. Iubirea de argint ridică pre fi împotriva născătorilor și pre frați împotriva fraților lor. Iubirea de argint face pre oameni să fure și lucrurile lui Dumnezeu, a ecă cele afierosite, și îi face furi de cele sfinte; scoate iubirea de argint din lume și negreșit nu va mai rămâneă între oameni nici rășboi, nici vrajbă, ci nici curvie, fiindcă pentru arginți se fac rășboaele între împărați, pentru arginți urmează vrăjbele cele mai multe între oameni și pentru arginți se pricinuesc curviile căci și curva pentru a luă arginți se vinde pre sineși¹⁾.

¹⁾ Zicerea aceasta așa o tâlcuește Teodorit: „Că și vărsări de sânge și vrăjitorii, și răpiri și lăcomii și minciuni și călcări de jurământuri și celelalte feluri ale fără-de-legei din această rădăcină odrăslesc: pentru aceasta a zis și dumnezeescul Hrisostom: Că ce rău nu se face pentru bani? Și mai ales nu pentru bani, ci pentru proalegerea cea rea a celor ce nu știu a'i întrebuița... deci ce rău nu se face pentru aceștia? Au nu lăcomiele de averi? Au răpirile? Au nu suspinurile? Au nu vrăjbele? Au nu gâlceviriile? Au nu prigonirile în cuvinte? Au nu și până la morți și-a întins mâinile? Au nu și asupra părinților și a fraților le-au ridicat? Au nu legile firei și poruncile lui Dumnezeu și pre toate de obște le-au răsturnat, cei ce se stăpânesc de pofta aceasta? Judecătoriile au nu sânt pentru acestea? Deci ridică din mijloc pre iubirea de bani, și au contenit rășboaele, a încetat gâlceava, a încetat vrajba, a încetat sfada și filonichia; ar trebui a se goni unii ca aceștia din lume ca niște stricători (sau ciuমাși), și lupi; căci ca oare-care furtuni protivnice și strașnice în noian lîn căzând, din fund pre acela îl răscolesc, în cât și nisipul cel din fund a se mestecă cu valorile cele de sus, așa iubitorii de bani pre toate le mestecă; nici un prieten știe iubitorii de bani și ce zic prietenii? Nici pre însuși Dumnezeu îl cunoasc că de pofta aceea stăpânindu-se, au nebunit; au nu vedeți pre Titani, cu robii mergând înaintea (Titanii duple lexiconul lui Gazî se zice că sânt fiii ceriului și ai pământului, cari locuesc în tartar, duple Mitologie) și aceia sânt fățarie a turbărei, aceștia însă (adecă iubitorii de argint) nu sânt ca aceea, ci cu adevărat sânt îndrăciți și eșiți din minte (Vor. 17 la aceasta către Timotei), iar sf. Maxim Aschitianul zice: „Pricina a toată răutatea este slava deșartă, îndulcirea; iar cela ce nu le urăște aceasta, nu curăță patima (Cap. XCIX despre legea duhovnicească) și iarăși: „Rădăcina tuturor răutăților s'a zis a fi iubirea de argint. Ci acestea arătat că prin acelea se înființează“ (cap C tij), adecă prin slava deșartă și prin iubirea de îndulciri. Insemnează însă că măcar deși iubirea de argint se alcătuește prin slava deșartă și prin îndulcire, precum zice Marcu adecă macar deși iubirea de argint se naște din acestea și este fiică a lor (fiindcă adunând arginți pentru ca să câștige slavă, sau îndulciri adună), iar după ce se câștigă arginții, iubirea de arginți naște iarăși

Carea unii poftindu-o s'au rătăcit dela credință.

Iubirea de argint, zice, orbește pre mintea oamenilor, și nu lasă să vadă calea adevărului, întorcând ochii cei gânditori către dânsa; căci iubitorul de argint cum va crede în Evanghelia care legiuște sărăcie? Negreșit nu va crede. Se închee însă din zicerea aceasta, cum că viața cea rea și pângărită, naște și dogme rele și face pre oameni necredincioși și vezi la zicerea: «Și precum nu a cercat a aveâ pre Dumnezeu întru cunoștință» (Rom. I, 28). Și suptînsemnarea zicerei: «Având credință și bună conștiință» (I Timot. I, 9).

Și pre sineși s'a pătruns cu dureri multe.

Iubitorii de argint, zice, s'au pironit pre sineși întru dureri și scârbe multe, pentrucă și în viața aceasta, o cât se tânguesc! o cât se chinuesc și plâng, numai ca să strângă arginți! Bine a zis însă Apostolul că s'au pătruns; pentrucă grijile bogăției, sânt ca niște spini și ori din care parte ar apucă cineva, spinii aceștia, își înghimpă mânil sale, și le sângerează și multe dureri pricinuește inimei lui. Pentru aceasta și Domnul a asemănat grijile vieței cu spinii, în pilda cea despre sămânță, zicând: «Iar ceea ce a căzut în spini, aceștia sânt cari aud și de grijile și ale bogăției, și ale îndulcirilor vieței ducându-se, se înneacă și nu isprăvesc» (Luca VIII, 14).

II. Tu însă, o omule al lui Dumnezeu.

Mare dregătorie este, cu adevărat, a se numi cineva om al lui Dumnezeu, căci toți oamenii cu adevărat, fii lui Dumnezeu sânt, ca făpturi și ca zidiri a le lui Dumnezeu, iar chiar și mai cu deosebire oameni ai lui Dumnezeu sânt și se numesc dreptii și sfinții nu numai duple cuvântul zidirei, ci și duple cuvântul apropierei¹⁾. Deci, o Timotee, zice, de ești tu om al lui

și ea pre slava deșartă și pre îndulcire și așa fica acestora, aceași se face și maiică lor, și rădăcină, precum zice aicea dumnezeescul Apostol. Pentru aceasta și dumnezeescul Hrisostom în tâlcuirea Evangheliei lui Matei zice: „Cum că diavolul pentru aceasta și în taina iubirei de îndulciri și după iubirea de slavă, a căzut pre iubirea de argint și cu aceasta a dat răsboi Domnului în munte pentrucă iubirea de arginți este mai puternică decât celelalte patimi: „Deci ceea ce și vicleanul știind adecă, răul cel mai puternic decât toate mai în urmă l'a pus, adecă, pre pofta mai multului“. Și tâlcuitorul cel nescris la Evanghelia lui Matei zice: „Din aceste câte trele ispite însă, decât cea a lăcomiei de pân-tece, zic și a slavei deșarte mai tare este cea a iubirei de bani (La și-rul tâlcuiri lui Mat. cap. IV).

¹⁾ De aicea a luat prilej teolog. Grigorie a zice către M. Vasilie în cuvântul cel asupra îngropării părintelui său: „Omule al lui Dumnezeu

Dumnezeu, nu căută nici un lucru din cele ce depărtează dela Dumnezeu, ci caută cele următoare.

De acestea fugi și vânează dreptatea.

Pre amândouă acestea le-a pus Apostolul cu întindere și cu covârșire; că nu a zis lui, desparte-te de patimile cele de mai sus zise și de iubire de argint și apropie-te de dreptate, ci fugi de acelea, cu toate puterile tale, și vânează dreptatea, cu toată puterea ta. Iar dreptate numește pre fapta bună cea preste tot cuprinzătoare și dreptatea cea de o potrivă, pentru ca să învețe pre Timotei cu zicerea aceasta, să nu se lăcomiască la averi, precum se lăcomesc aceia cari vor să se îmbogățiască, despre cari a zis mai sus.

Buna cinstire de Dumnezeu.

Vânează, zice, o Timotee, buna cinstire de Dumnezeu cu toate puterile tale, adecă pre adevărul dogmelor credinței¹⁾.

Credința.

Vânează, zice, credința, care este protivnică întrebărilor și prigonirilor în cuvinte.

Dragostea.

Vânează, zice, dragostea, adecă petrecerea cea dreaptă și îmbunătățită, fiindcă capul îmbunătățitei petreceri și deplinăta-tea, este dragostea.

Răbdarea, blândeța.

Vânează, zice, o Timotee, răbdarea și blândeța; a pus însă

și credincioasă slugă și iconomule al tainelor lui Dumnezeu. Și sf. Andrei al Ierusalimului, a zice M. Nicolae: „Omule al lui Dumnezeu și credincioasă slugă... că multe numiri fapta bună a făcut ție“, pentru aceasta și Teodorit așa tâlcuește zicerea: „Omule al lui Dumnezeu“, zicând: „Mare e lauda, așa se numiă și M. Ilic, așa și mulți din prorocii cei vechi s'au numit; nu doar că ceilalți oameni nu sânt ai lui Dumnezeu; că toți făpturi ale lui Dumnezeu sânt, ci cei ce au păzit haractirurile cele din început ale zidirei, aceia se numesc cu adevărat oameni ai lui Dumnezeu. Iar cum că așa îi numește pre aceștia dumnezeiasca Scriptură, arătat este celor ce o cetesc pre ea; că pre Ilic așa îl numește: „Ce este mie și ție omule al lui Dumnezeu“ (III Impăr. XVII, 18). Ziceă văduva către Ilic: „Trimete-mi dar mie pre unul din slugi și pre unul din măgari și voui alergă către omul lui Dumnezeu“ (IV Impăr. IV, 22). Ziceă Somaniteanca pentru Eliseu: „S'a făcut cuvântul Domnului către Samca, omul lui Dumnezeu“ (II Impăr. XII, 22). „Și a ridicat prorocul trupul omului lui Dumnezeu“ (III Impăr. XIII, 29). Ziceă amăgitorul acela proroc pentru prorocul pe care l'a mâncat leul în cale.

¹⁾ Despre buna cinstire de Dumnezeu vezi la tâlcuirea stih 7 a cap. IV al acestei către Timotei.

Pavel pre aceste fapte bune dupre dragoste, căci din aceasta se nasc, că din dragoste se naște răbdarea, fiindcă dragostea toate le suferă, toate le rabdă, dupre aceștia Apostol (I Cor. XIII, 7); asemenea și blândețea din dragoste se naște, căci, dragostea rabdă îndelung» (I Cor. XIII, 4). Și iarăși «dragostea nu se întărită» (tij), dupre aceștia Pavel; iar îndelunga răbdare și blândețea mai tot una sânt.

12. Luptă-te cu lupta cea bună a credinței.

Adecă stă neclătit și nemișcat, luptându-te pentru credința lui Christos, atât cu puterea cuvintelor, cât și cu curăția vieței, și mai sus încă a zis lui Timotei să se iscusiască: «Iscușește-te pre sineți, zice, întru buna cinstire de Dumnezeu» (I Timot. IV, 7).

Apucă-te de viața veșnică.

Iată plata și cununa, zice, care ai să o ai, o Timotee, pentru lupta credinței; care este aceasta? Viața veșnică.

La care și te-ai chemat.

Fiind, zice, că și pentru aceasta te-ai chemat, adecă pentru dobândirea vieței veșnice.

Și ai mărturisit buna mărturisire înaintea a multor martori.

Aicea laudă Pavel îndrăsniala și bărbăția lui Timotei, fiindcă în vremea primejdiilor a mărturisit pre Christos. Sau mărturisire înțelege aicea, pre ceea ce s'a făcut întru catehisirea înaintea botezului, cu care mărturisesc toți hristianii că se leapădă de satana și se împreunează cu Christos, această mărturisire și Timotei o a dat când s'a botezat. Vezi însă, o cetitorule, că nu este trebuință hristianului numai a avea mărturisirea credinței, ci este trebuință a avea el și răbdare, pentru a rămâne totdeauna întru mărturisirea aceasta, și pre lângă acestea îi trebuie a avea și nevoie multă, pentru ca să nu se întâmple a se clăti din mărturisire și din credință.

13. Poruncesc ție înaintea lui Dumnezeu.

Cu aceste cuvinte chiamă pre Dumnezeu martor Mar. Pavel, pentru trei pricini: întâi, pentru a crește frica în sufletul lui Timotei ucenicul său și din aceasta să'l facă mai sigur; al doilea pentru ca să arate că poruncile nu sânt omenești, ci dumnezești, și al treilea, ca Timotei, având totdeauna în mintea sa pre martorul, ce învățătorul său Pavel l'a chemat, adecă pre Dumnezeu, cu această aducere aminte să înspăimânteze și se deștepte inima sa.

Celui ce învioșiază pre toate.

Cu acest cuvânt mângâe Pavel pre Timotei pentru primejdiiile, ce le suferă, și îi aduce aminte de învierea ce va să fie, ca cum i-ar zice: să nu te temi de moarte, o Timotee, fiindcă ești rob al lui Dumnezeu, carele poate a învioșă pre toate, și pre morți a-i învia¹⁾).

Și al lui Iisus Christos carele a mărturisit înaintea Ponțului Pilat buna mărturisire.

Iarăși și aicea Pavel aduce pre Christos în mijloc, pre învățătorul cel chiar și mai ales al tuturor și dela pilda lui Christos îndeamnă spre nevoiță pre ucenicul său Timotei; că a mărturisit, zice, Christos și întâi mărturisitor s'a făcut. Datori dar sântem și noi ucenicii lui Christos și Apostolii a urmă lui și a mărturisi dumnezeirea lui; căci când a zis Pilat către Christos: «Dar împărat ești tu?» A răspuns Iisus: «Tu zici că împărat sânt eu; eu spre aceasta m'am născut, și spre aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc pentru adevăr; tot cela ce este din adevăr, ascultă glasul» (Ioan XVIII, 37). Și altele încă multe a zis și a mărturisit, învățăitoare de dumnezeirea sa, adecă cum că este Fiiu al lui Dumnezeu²⁾.

¹⁾ Sfințitul Teodorit face o iscoditoare tâlcuire ca aceasta la zicerea aceasta zicând „toate“, fiindcă cei ce cugetează cele ale lui Arie, adecă aceasta „toate printr'însul s'au făcut“ (Ioan. I, 2), rău înțelegându-le, să filochinisească împreună luând cu toate și pre Duhul, ascultând pre Apostolul că zice acum: „Aceluia ce învioșiază pre toate și spune-ne nouă cum înțeleg aicea pre toate? Oare și neamurile cele necuvântătoare vor dobândi înviere și pre lângă cele necuvântătoare și cele neînsuflăite? Sadurile, adecă, sămănăturile, petrite, lemnele și cele asemenea acestora? Ci vederat este că nu vor zice așa: Drept aceea dumnezeescul Apostol a lăsat nouă să înțelegem duple buna cinstire de Dumnezeu pre toate. Deci așa se cuvine a înțelege și evangheliceasca zicere; adecă aceasta „toate printr'însul s'au făcut, că se înțelege pentru toate zicerile cele simțite și gândite și nu pentru Duhul cel Sfânt, că acesta nu este zidire sau făptură, ca prin Fiiul să se zidiască sau să se facă; că este nezdît și de o Ființă ca și Fiiul.

²⁾ Drept aceea pre însăși mărturisirea aceea, ce o a mărturisit Christos, o mărturisesc și toți sfinții Apostolii lui Christos și mucenicii, căci precum Christos s'a schingiuit și s'a osândit la moarte de cruce, pentru că a mărturisit că este Fiiu al lui Dumnezeu, căci Caiafa zicând către Iisus: „Jură-te pre tine asupra Dumnezeului celui viu, ca să spui nouă de ești tu Christos Fiiul lui Dumnezeu; și Iisus zicând tu ai zis, îndată pentru mărturisirea aceasta, Caiafa ș'a rumpt haina sa, zicând că a hulit; iar bătrânii și adunarea au zis: „Vinovat este morței“ (Mat. XXVI, 63). Precum dar Christos pentru mărturisirea aceasta ce a zis că este Fiiul lui Dumnezeu s'a osândit la moarte, într'acest chip și toți mu-

14. A țineă tu porunca neîntinată și neprihănită.

Adecă îți poruncesc, o Timotee, să păzești porunca curată și neprihănită, adecă acestea ce scriu ție, după Teodorit, fără a pricinui ție însuși vre o spurcăciune, nici pentru dogme rele de credință, nici pentru viața prihănită și fapte necuvenite și fără a mestecă vre o socotială streină și ereticească cu evan-geliceasca învățătură, precum tâlcuește Teodorit.

Până la arătarea Domnului nostru Iisus Christos.

Adecă poroncescu-ți, o Timotee, să păzești porunca curată nu până la sfârșitul vieții tale și până la moartea ta, ci să o păzești până la arătarea și venirea Domnului nostru Iisus Christos, nu căci Timotei aveă să vieze până atunci, ci într-o a' deșteptă pre el mai mult, aducându-i aminte de slava aceea înfricoșată, cu care are să vie Domnul.

15. Pre care în osebite vremi o va arăta.

Vremi osebite numește Pavel pre cele cuvenite și rânduite de Dumnezeu, într-o care va să vie Domnul. Deci nu te mâhni o Timotee, pentru că deși a doua și slăvita venire a lui Christos încă nu s'a făcut, dar însă are să se facă negreșit și atunci vei luă plățile sudorilor tale.

Fericitul și singurul puternic.

Și aceste cuvinte spre mângâerea lui Timotei le zice dumnezeescul Apostol, adecă pentru ca să'l facă pre el a nu privi la bunătățile și la deșertăciunile vieții acestea, ci a privi cu totul tot la Dumnezeu, carele este însăși fericirea și izvorul a toată bunătatea, într-o care nici un lucru mâhnicios și nepriincios se află, ci toate sânt pricinuitoare de bucurie și cu totul veselitoare și pe lângă acestea pentru a'l face pre el a nu se teme de împărați și de puternicii lumii acestea, ci de singur împăratul împăraților și de puternicul tuturor puternicilor.

cenicii s'au schingiuit și la moarte s'au osândit, pentru că au mărturisit că Christos este Fiul lui Dumnezeu. Pentru aceasta și Părintele cel fără de început se milostivește și oprește mânia sa cea asupra lumii, când se varsă sânge mucenicesc; pentru că îndată ce vede sângele acesta și își aduce aminte, tot o dată își aduce aminte și de sângele Fiului său cel unul născut; fiindcă sângele Fiului său și sângele mărturisitorilor săi, adecă al mucenicilor, are o mărginită împărtășire și apropiere, de vreme ce pentru aceași pricină pentru care s'a vărsat sângele Fiului său s'a vărsat și se varsă și sângele, atât celor vechi cât și a celor noi mucenici și mărturisitori ai săi, adecă pentru aceeași și singură mărturisire, cum că Christos este Fiul lui Dumnezeu. Iar Climent Stromateul în a 7-a din tâl. sale zice, cum că Christos și prin cele ce făcea, a mărturisit că este Fiul lui Dumnezeu.

Numește însă pre Christos puternic, pentru ca să formăluiască cu aceasta, cum că Christos va arăta negreșit venirea sa cea a doua cu slavă, fiindcă singur este puternic¹⁾. Toate însă acestea le zice Pavel pentru Fiiul; iar pre zicerea: «Singur», o a adaus, nu spre deosebirea și despărțirea de Părintele și de Duhul cel Sfânt; să nu fie! că fericit și puternic întocmai și fără schimbare este și Părintele și Duhul cel Sfânt, ci a zis aceasta spre deosebirea de oameni sau și de mincinos numiții dumnezei, cari nu sânt cu adevărat nici puternici nici fericiți.

16. Împăratul celor ce împărățesc și Domnul celor ce domnesc²⁾ cel ce singur are nemurire.

¹⁾ Iar Teodorit așa tâlcuește zicerea aceasta: „Din cele cuvenite lui Dumnezeu, pre cuvântul cel despre înviere și despre judecată și răsplătiri l'a adevărit; că mai întâi a arătat pre neschimbarea lui „fericit“ numindu'l că cel firește fericit, nici o schimbare priimește; apoi „puterea“ că singur puternic zice și împărat al celor ce împărățesc și Domn al celor ce dobândesc este; apoi „nepeirea“ singur știe cel ce are nemurire; pre lângă acestea pre însăși firea neputând a o tâlcui, a arătat pre lumina cea împrejurul ei, că zicând „locuind în lumina cea neapropiată“, dar nici aceasta este potrivită lui Dumnezeu, că are fire nescrisă împrejur; iar de locuește în lumină, va să zică că se cuprinde de ea; ci pre cât poate laudă și cât ajunge vede; iar dacă lumina cea despre el este neapropiată, cum s'ar putea a'l vedea? Pentru aceasta a adaus zicând: „Pre carele nimenea din oameni le-au văzut“. Iar dumnezeescul Grigorie al Nisiei, numărând înnaltele numiri care le scrie aicea Pavel, adevă pre „singur puternicul, pre Împăratul, celor ce împărățesc și Domnul celor ce domnesc și cel ce singur are nemurirea“, dupre urmare zice că: „Toate acestea înnalte înțelegeri despre dumnezeire dupre al meu cuvânt hotărârea ar fi a fericirei, că de ar întreba cineva ce este fericierea, nu ar greși de răspunderea cea bine cinstitoare de Dumnezeu, urmând glasului lui Pavel și zicând, că fericit este, cel ce chiar se zice, și mai întâi firea cea mai pre sus de toate; iar fericierea cea întru oameni împărtașire fiind din ceea ce este, aceea cât va se face și se numește, care este firea aceluia din care se împărtașește“ (Cart. I-a la suprascrierea Psalmilor Cap. I).

²⁾ Pentruce Dumnezeu se zice cu poftorire Împărat al împăraților și Domn al domnilor? Marele acela teolog. Dionisie Areopag. în cap. XII, despre dumnezeieștile numiri zicând: „Fiindcă mai prea desăvârșit decât toate este pricinătorul tuturor, dupre o covârșire care covârșăște pre toate; sfânt al sfinților se laudă și celelalte (adevă și Împărat al împăraților și Domn al domnilor și Dumnezeu al dumnezeilor) dupre pricina cea mai pre sus isvorătoare și covârșirea cea osebită, precum ar zice cineva, dupre cât covârșesc cele ce sânt sfinte sau dumnezeiești sau domnitore, sau împărățești, preste cele ce nu sânt și împărtașirile decât însăși cele ce se împărtașesc; cu atâta covârșia și preste toate cele ce sânt, cea ce este preste toate și decât toate celea ce se împărtașesc, și decât împărtașirile, pricinătorul cel neîmpărtașit“.

Singur, zice, Christos ca Dumnezeu are fințească și firească nemurire; dar anghelii și sufletele și demonii deși se numesc nemuritori, însă nu au nemurire firește, ci duple dar¹⁾, nici chiar

¹⁾ Insemnează că și Sofronie al Ierusalimului în teologhicescul nivelul său, cel trimis la Icumenicul sobor al șaselea, adevă în Anaforaua și mărturisirea credinței sale cea în scris, însuși zicerea aceasta a Apostolului aducându-o zice, cum că anghelii sânt nemuritori duple dar. Trebuie însă să știm cum că deși anghelii și sufletele cele cuvântătoare nu mor nici se topesc, precum mor și se topesc trupurile; mor însă și moarte se fac duple alt chip; căci precum urmează moartea trupului, când se desparte sufletul de trup, așa urmează și moartea sufletelor și a anghelilor, când acestea se despart prin păcat de darul lui Dumnezeu care acesta este viața cea chiar și cu adevărat. Pentru aceasta atât anghelii, adevă demonii cât și sufletele cele cuvântătoare ale oamenilor păcătoși, fiindcă s'au despărțit și se despart de Darul lui Dumnezeu prin păcat, pentru aceasta s'a făcut moarte, precum zice dumnezeescul Grigorie al Tesalonicului despre cuvântătorul suflet acestea: „Iar cum că sufletul cel cuvântător este ca cum se omoară, deși viața este avându-o, Mar. Pavel pre noi ne-a învățat scriind: „Că văduva ceea ce se răsățează, de vie a murit...” (I Timot. V, 6), că este priimitoare de moartea cea mai rea, precum și de viața cea mai bună, ci și Domnul, a lăsa oarecăruiia poruncindu-i pre morți să-și îngroape pre morții lor, pre îngropătorii aceia ce viază duple trup, hotărâtor i-a numit cu adevărat morți duple suflet“ (cap. XLV din teologh. cele firești). Iar despre demoni acestea le zice: „Fiindcă satana nu e numai duh mort, ci și omorând pre cei ce se apropie, că celor ce se împărtășesc (de strămoși adevă) de murirea aceluia și cu trupul față fiind, prin care și s'a împlinit lucrul viind sfatul cel făcător de omorire și o împărtășesc ei vai! (strămoșii adevă) și trupurilor lor din omorire duhurile acelea moarte și de moarte făcătoare, deși s'au deslegat îndată în pământ a se întoarce, de unde s'a luat trupul omenesc, de nu cu purtarea de grijă și cu puterea cea mai bună s'ar fi ținut, și a așteptat hotărârea aceluia ce pre toate le poartă cu singur graiul fără de care putere, nimic se săvârșește din cele ce se săvârșesc“ (cap. XLVI din fireștile și teolog.) Dar s'ar nedumeri cineva că, dacă anghelii și sufletele cele cuvântătoare se fac moarte, apoi nici o făptură este nemuritoare ci singur Dumnezeu. Răspundem că așa cu adevărat este; că singur Dumnezeu este duple fire și duple fință cu totul nemuritor, pentru că are viața cu totul neprefăcută și neschimbată; iar anghelii și sufletele cele cuvântătoare neavându-și viața neprefăcută și neschimbată cu totul pentru aceasta nici pre nemurire o au duple fire ci duple har și împărtășire, pentru aceasta și se lipsesc de dansa, duple chipul arătat mai sus. Pentru aceasta și Orighen tâlcuind zicerea: „Viu sânt eu, zice Domnul“ (Numer XIV, 3); zice așa: „Poate chiar a vieții mai ales din cele ce s'a zis despre viață, la singur Dumnezeu se află“. Și vezi de poate pentru aceasta Apostolul a înțelege despre viața lui Dumnezeu covârșirea cea într-o covârșire și potrivit vei înțelege pre zicerea aceasta: „Viu sânt eu zice Domnul, că s'a zis despre Dumnezeu; carele singur are nemurire având viața cea cu totul nepre-

și izvoritoare o au pre nemurire, ci numai se împărtășesc de dânsa, după puțina împărțire a începătoreștii și izvoritoarei nemuririi lui Dumnezeu.

Intru lumina cea neapropiată locuind.

Dar oare lumina aceasta, întru care zice Apostolul că locuște Fiiul, se cuprinde oare de vre un loc? Și oare alta este lumina și alta este Dumnezeu carele locuște întru lumină? Și cum? Unde Fiiul este însuși lumină? Vezi o cetitorule, cum că, când voim să spunem vre o noimă mare despre Dumnezeu, slăbește mintea noastră spre a o înțelege și limba noastră a grăi? Neapropiat însă se numește lumina lui Dumnezeu pentru că nici o minte credincioasă și mărginită ori a anghelilor, ori a oamenilor, nu poate a se apropia de ea pentru covârșitoarea și nemărginita strălucire ce are¹⁾.

făcută și neschimbată și să ne îndoim despre celelalte? Când nici însuși Christos a avut pre nemurirea Tatălui? (despre omenire adecă) că a gustat pentru toți moarte“.

¹⁾ Iar Mar. Vasilie glasul bisericei așa tâlcuește zicerea aceasta: Că Dumnezeu locuște în lumina cea neapropiată, zice: că cea neapropiată cu totul este adevărată (care adecă) o zice Ioan „Eră lumina cea neapropiată“ (Ioan I, 9). Și cea adevărată neapropiată, când și la slava luminii Fiiului neputând a se uita, au căzut cu fețele la pământ Apostolii pentru că eră el lumină neapropiată. Mai acestea și le zice și fratele său dumnezeescul Grigorie al Nisiei; că întinzându-se către Evnomie cel ce zicea că alta este cea adevărată și alta cea neapropiată, zice așa: „Apoi cine este așa de nătărău, în cât a nu înțelege pre aceișimea celor ce se însemnează? Că și cea adevărată și cea neapropiată asemenea este neapropiată celor ce înțeleg dinprotivă, că precum adevărul nu primește pre mestecarea minciunei, așa și neapropierea pre apropierea celui dinprotivă nu o primește“ (Cuv. 12 împotriva lui Evnomie). Și iarăși zice că: „Pavel zice că locuște în lumina cea neapropiată. Să osebește însă mult zicerea el de a fi, și întru oare ce a zice că este; că cel ce a zis că locuște în lumină neapropiată, cu glasul locuirei, nu pre însuși l'a arătat; ci pre cea dinprejurul lui, care întocmai este după cuvântul nostru cu evangheliceasca zicere ce zice, că Tatăl este întru Fiiul; că lumina adevărată Fiiul este, iar neapropiat de minciună este adevărul; lumină neapropiată dar Fiiul este, întru carele locuște Tatăl, adecă întru carele este Tatăl (că pre Tatăl îl zice, că înțelege aicea Pavel că locuște în lumina cea neapropiată, precum și Hrisost. zice) (Tij.).

Iar Ariopag. Dionisie pre lumina aceasta cea neapropiată o numește dumnezeesc întunerec, fiindcă lumina cea neapropiată pentru covârșitoarea luminare și întunerecul pentru covârșitoarea întunecare, asemenea amândouă sânt nevăzute de ochi: „Unde zice cele scumpele și sloboade și neprefăcute taine ale teologhiei, după întunecarea cea mai pre sus de lumină, s'a lăsat tăcerii ceii învățătoare de taine, care prea strălucește în prea întunecarea cea foarte strălucitoare, și întru cea cu to-

Pre carele nimenea din oameni l'a văzut nici poate a'l vedea.

Dupre firea dumnezeirei, zice, nimenea a văzut nici poate a'l vedea pre Fiul¹⁾ iar dupre omenire s'a făcut văzut de oa-

mul nepipăită și nevăzută, foarte umplând pre mințile cele fără de ochi de strălucirile cele mai presus de frumusețe (despre tainica teologhie cap. I). Și iarăși: „Dupre chipul acesta și noi ne rugăm a ajunge la întunecarea cea mai presus de lumină și prin nevedere și necunoștință să vedem și să cunoaștem pre cunoștința cea mai presus de vedere, că însăși aceasta a nu vedea nici a cunoaște; că aceasta este chiar a vedea și a cunoaște“ (Tij. cap. II). Asemenea însă este aceasta ce o zice Pavel aicea, cu ceea ce zice David: „Cel ce te îmbraci cu lumina ca cu o haină“ (Psalm CIII stih 2). Deci lumina aceasta neapropiată a dumnezeirei oarecum dregându-se prin mijlocirea trupului Domnului celui dumnezeeste lpostatisit așa prin aceasta se împarte împreună dres la toți anghelii și la toți cei fericiți. Pentru aceasta Teodorit a zis cum că: „Că după înnomenire s'a arătat (Dumnezeu) și anghelilor, nu într-o asemănarea slavei, ci ca pre o îmbrăcăminte adevărată și vie întrebunțând pre învelirea trupului“ (Dialog I împotriva lui Eftihie). Și dumnezeescul Chiril Alexandreanul zice: „Glasul lui Dumnezeu Părintele și bun este și vrednic de laudă; iar de nesuferită temere stăpânindu-se (ucenicii) au căzut la pământ; dar ca și pentru aceasta iarăși să ne învățăm că prea de nevoie s'a arătat celor de pre pământ mijlocirea Mântuitorului nostru înțelegându-se adecă dupre chipul înnomenirei; că de nu s'ar fi făcut ca noi cine din noi ar fi putut vedea sus pre Dumnezeu și slava lui cea negrăită, nimăruia cu adevărat din cei născuți fiind cu puțință, a se arăta? Că lumină a locui el neapropiată, și fericitul Pavel a zis“ (la tâlc. Ev. lui Mat. cap. XVII).

¹⁾ Iar cum că nimenea a văzut pre Dumnezeu dupre ființă și dupre fire, mărturisește arătat și întâiul teologhilor Ioan zicând: „Pre Dumnezeu nimenea din oameni l'a văzut: Fiul cel unul născut cel ce este în sânul Tatălui, acela a spus“ (Ioan I, 18). Zice însă și teolog. al II-lea Grigorie după ce mai întâi a pomenit pre Ilie și pre Manoe și pre Isaia, și pre Iezechiil, și pre cei mărturisii în Scriptura Veche, că au văzut pre Dumnezeu, zice acestea: „Însă nici aceștia, despre cari este cuvântul, nici alt cineva din cei asemenea lor a stătut în starea și ființa Domnului, dupre cea scrisă (la Ieremia unde zice cine a stătut în starea Domnului? cap. XXIII, 18). Nici firea lui Dumnezeu, sau o știe cineva, sau o a tălmăcit“ (despre teolog. cuv. II). Și Mar. Dionisie zice: „De a văzut cineva pre Dumnezeu, înțeles'a ce a văzut, nu pre el l'a văzut ci ceva din ale lui, din cele ce sânt și se cunosc, iar însuși este mai pre sus de minte și mai prea înnalt preste ființă, însuși ce este tot a nu se cunoaște, nici a fi, este mai pre sus de fire, și mai pre sus de minte se cunoaște“ (Epist. către Gaie). Și iarăși teolog. Grigorie zice: „Nici aerul tot cineva l'a suflat cândva, nici ființa lui Dumnezeu desăvârșit sau minte o a încăput, sau glas o a cuprins, ci din cele ale lui umbros scriind pre cele ale lui, adunăm oare-care fantasmă mică și neputincioasă, și alta din alta. Și acesta este nouă bunul teolog, nu carele

meni; iar Mar. Ioan Hrisostom, mai sus a zis cum că zicerea «cel fericit și singur puternic», și zicerea «împăratul celor ce domnesc», și zicerea «cela ce singur are nemurirea, carele locuește în lumina cea neapropiată», se zic pentru Fiiul, apoi mai jos zice, cum că mai cu diadinsul acestea toate se zic despre Tatăl, măcar că sânt obștești și ale Fiiului și ale Duhului Sfânt; zicând cu aceste cuvinte dumnezeescul Hrisostom, fiindcă mai sus Pavel nu a pomenit de singur Fiiul, ci și de Tatăl: «Că poruncesc ție zice înaintea lui Dumnezeu și a lui Iisus Christos».

Căruia cinste și stăpânire veșnică. Amin.

Deci dacă totdeuna este, stăpânire și putere firească și înfințată la Dumnezeu, să nu te temi de primejdii tu, o Timotee; deși stăpânirea lui Dumnezeu aceasta și puterea nu se arată într'această vreme. Și dacă totdeuna este cinstea și slava lui Dumnezeu firească și înfințată, tu să nu te întristezi și să obosești, de se necinstește Dumnezeu de cei necredincioși. Bine

a aflat pre totul, că nici primește legătura pre totul, ci acela ce decât altul socotește mai mult și mai mult adună întru sine închipuirea adevărului, sau umbrirea sau și ce numim“ (Cuv. al II-lea despre Fiiul). Se nedumerește însă dumnezeescul Grigorie al Nisiei și zice, pentruce zice oare Pavel aicea „pre care nici unul din oameni l'a văzut, nici poate a'l vedeă“, iar Domnul a zis: „Feriți cei curați cu inima, că aceia vor vedeă pre Dumnezeu“ (Mat. V, 8). Deci deslegând nedumerirea zice: „Dumnezeiasca fire însăși de sine, ceea ce duple ființă ar fi și este, este mai pre sus de toată aflarea de minte cea pricepătoare, duple alt cuvânt însă se vede și se pricepe; că cel duple fire nevăzut, văzut se face duple lucrări; ci nu vede numai către aceasta mintea fericirii, ci din oare-care lucrare socotește pe cel ce a lucrat, facă-se poate înțelepților veacului acestuia, ca prin buna potrivire a lumii acestea se înțeleagă pre înțelepciunea și puterea cea mai pre sus de toate“ (la tâlc. lui Mat.).

Așijderea aceștia Grigorie al Nisiei întru orația ce o a grăit la întâiul mucenic Ștefan nedomerindu-se, cum aicea Pavel adecă zice că nimenea a văzut pre Dumnezeu, nici poate a'l vedeă, iar Ștefan a văzut slava lui Dumnezeu. Și deslegă nedumerirea că, dacă și cu putere omenească, ar fi văzut Ștefan slava lui Dumnezeu ar fi mințit Apostolul zicând, cum că este neîncăpută vederea lui Dumnezeu de către oameni iar fiindcă Ștefan întru puterea Duhului Sfânt a văzut slava lui Dumnezeu, pentru aceasta amândoi adeverează și Apostolul aicea și Ștefan acolo: „Că Ștefan nu întru omenească fire și putere a văzut dumnezeirea, ci cu Darul Sf. Duh ajutându-se, prin acela s'a înălțat către înțelegerea lui Dumnezeu. Și altmintrelea Ștefan adecă a văzut pre singură slava lui Dumnezeu, nu pre firea și ființa lui, iar Pavel vorovește aicea, că pre firea și ființa lui Dumnezeu nimenea o a văzut, nici poate a o vedeă și pentru aceasta nu se improtvesc unul altuia.

însă și înpotrivită vreme teologhicește aicea dumnezeescul Apostol; căci de vreme ce mai sus a chemat martor pre Dumnezeu, pentru aceasta dupre urmare eră să zică și despre slava și puterea lui Dumnezeu și auzindu-le acestea Timotei, mai mult să se rușineze, și întru ispite să se întăriască. Incă și noi toți hristianii, zice, fără osândire putem a proaduce lui Dumnezeu slavo-cuvântarea cea de acest-fel, de nu vom iscodi fierea și ființa lui Dumnezeu cea nepricepută; ci numai de o vom slăvi și o vom cinsti¹⁾, precum cinstește și o slăvește pre aceasta aicea Apostolul.

17. Bogaților celor în veacul de acum²⁾.

Fiindcă sânt alți bogați, nu în veacul acest trecător, ci în cel viitor și veșnic, dreptii adecă și sfinții toți; pentru aceasta spre osebite de aceea zice, pre bogații aceștia din veacul acesta.

Poruncește-le a nu cugetă înalt.

Bogaților, zice, ai veacului acestuia, poruncește-le, o Timotee, să nu se mândriască, căci bogăția pricinuește a naște trufie și mândrie³⁾.

Nici a nădăjdui întru neștiința bogăției.

Cu aceste cuvinte oboară Pavel pre mândria bogaților. Ce te fălești, zice, o bogatule, întru bogăția ta? Sau ce te mândrești în lucru neștiut, și în lucru nestatornic, și care cu lesnire cade dela unul la altul⁴⁾. Nu auzi ce zice Scriptura: Să

1) Pentruce Apostolul când pomenește numele Tatălui, îndată adauge slavo-cuvântare? Vezi la stih 20 al capului VI al ceii către Filipiseni.

2) Insemnează că aicea întrebuițează Pavel chip săritor; iar forma cea netedă este așa: celor ce sânt bogați în veacul acesta.

3) De aceasta și Hrisostom a zis: „Nimica naște pre umflarea așa și pre nebunie, și pre trufie ca banii“ (Vor. I la aceasta), și Icumenie zice: „Nimica așa umflă și înalță pre om ca bogăția“.

4) Pentru aceasta și Teodorit zice: „Că neștiință este câștigarea bogăției, că acum adecă vine la acesta, iar mai preste un ceas se mută la celălalt; și pre mulți domni avându-i, nici a unuia este avuția. Pentru aceasta și Dumnezeu prin dumnezeștii prorocii săi înfricoșează că va suflă și va risipi din mâinile bogaților bunătățile acelea, întru care ei nădăjduesc și se fălesc. Că prin prorocul Aghiei zice așa: „Ați privit la multe și s'au făcut puține; și am intrat în casă și am suflat pre ele“ (cap. I, stih 9). Iar prin Malachia prorocul zice așa: „Masa Domnului este înfruptată și bucatele cele puse asupra ei le-ați defăimat. Și ați zis acestea din reaua pătimire sânt și le-am suflat pre ele, zice Domnul Atotțiitorul“ (I, 13). Pentru neștiința bogăției și nestatornicia ei până și înțeleptul cel din afară Solon, unul din cei șapte înțelepți o a arătat, cu aceste cuvinte: „De bogăție însă nici o mărginire hotărâtă se află oamenilor“. Și iarăși aceștia (Teodorit) zice către cei bogați dupre Mar. Vasilie:

nu se laude bogatul întru bogăția sa? (I Impăr. I, 10). Nu auzi că Iov cel atâta de bogat nu se mândriă, ci nici se bucură inima lui pentru bogăția ce aveă, precum singur mărturisește și se blestemă pre sine de a făcut aceasta? «Iar de cumva m'am veselit, pentrucă mi s'a făcut multă bogăția; și că am pus mânilor mele pe nenumărate» (Iov XXXI, 25). Deci iă aminte să nu cumva să te amăgești și tu, și să auzi zicerea cea davidicească: «Iată omul carele nu a pus pre Dumnezeu ajutorul său, ci a nădăduit pre mulțimea bogăției sale și s'a împuternicit pre deșertăciunea sa» (Psalm LI, 7).

Ci asupra Dumnezeului celui viu, carele dă nouă cu îmbelșugare toate spre căștigare.

Poruncește, zice, bogaților, o Timotee, să nădăduiască, nu întru bogăția cea de nimic, ci întru Dumnezeu cel viu și carele pururea rămâne și carele dăruiește nouă și aerul, și apa, și lumina, și rodirile pământului, și vremile, și schimbările cele 4 ale vremilor: ale primăverei, ale verei, ale toamnei și ale ernei și toate bunătățile celelalte, cu multă îndestulare și îmbelșugare; deși oamenii cei lacomi de avuții își însușesc loruși, și bunătățile acestea obștești, le fac ale loruși, care Dumnezeu le dă de o potrivă tuturor oamenilor și sărăcilor și bogaților, fără vre o osebire și alegere. Singură aceasta este bogăția, aceasta este comoara cea nemuritoare și nesticăcioasă, adecă adevărata nădejde cea întru Dumnezeu cel viu; iar mai ales Dumnezeu este, carele dă și bogăția oamenilor celor îmbunătățiți, cari cu totul tot nădăduesc întru dânsul, precum zice Ecclesiastul: «Că și tot omul căruia i-a dat Dumnezeu bogăție și avuții» (cap. V, 18). Învață-te tu, o cetitorule, din cuvintele acestea ale Apostolului, că Dumnezeu a făcut bogat pre tot omul, fiindcă a dăruit fiește căruia om toate bunătățile pământului obștești; că «deșchizi, zice, mâna ta și saturi pre toată vietatea de bună voința» (Psalm CXLIV 17). Și iarăși: «Bun este Domnul tuturor» (Psalm CXLIV, 29). Și: «Deșchizând tu mâna ta toate se vor umplea de bună-

„Ci noi nu ne împărtășim de bunătatea bogăției pre înșine, de amăgirea ei pururea; banii însă altul din oameni altă dată îi va aveă“. Și Theognie însă poeticul ziceă că Dumnezeu revarsă preste oameni talantul, une ori altfel: „Une ori adecă îmbogățind iar alte ori făcând nimica a aveă“. A zis însă și Mar. Vasilie: „Celelalte din avuții adecă nu sânt mai mult ale celor ce le au, decât ori și ale căroră s'ar întâmplă sânt, precum sânt chivii (zarurile) la joc încoace și încolo aruncându-se; singură însă din avuții nerăzluită este virtutea, și viu fiind cel ce o are și sfârșindu-se rămâne la dânsul“ (Cuv. către tineri).

tate» (Ps. CIII, 29). Și dar deșert și fără de minte este hristianul acela, carele se întristează căci este sărac, de vreme ce are bogăție nedeșertată pre Dumnezeu și pre nădejdea cea întru Dumnezeu, dela carele nu se va lipsi de nici o bunătate: «că bogații, zice, au sărăcit și au flămânzit, iar cei ce nădăjduesc spre Domnul, nu se vor lipsi de tot binele» (Psalm. XXXIII, 10). Și aruncă nădejdea ta spre Domnul și el te va hrăni» (Psalm LIV, 25).

18. Intru a face bine, a se îmbogăți întru lucruri bune.

Poruncește, zice, o Timotee, bogaților, să facă faceri de bine și de voesc și iubesc a fi bogați, îmbogățiască-se întru fapte bune.

Lesne dătători a fi.

Adecă poruncește bogaților, cu lesnire să împartă bogăția lor la săraci și la cei ce au trebuință.

Să fie împărtașitori.

Poruncește bogaților să fie împărtașitori, adecă să arate dragoste, smerenie, compogorâre către săracii frații lor, să voroviască cu ei cu blândeță, să-i primiască cu față lină; fiindcă «pre dătătorul cel lin îl iubește Dumnezeu precum a zis însuși aceștiași Apostol» (II Cor. IX, 7). Și Sirah zice: «Intru toată darea alinează-ți fața ta» (Sir. XXXV, 8)¹⁾.

19. Investierindu-și loruși temelie bună în viitorime.

Poruncește bogaților, o Timotee, să-și investieriască loruși temelie bună și statornică a vieței lor în viața ceea ce va să fie; căci la ori care casă se va pune temelie statornică, acolo sânt și toate cele ce se zidesc de-asupra statornice și neclătite. Deci de vreme ce virtutea și veacul cel viitor, sânt lucruri statornice și adevărate, pentru aceasta și Apostolul a zis aicea «temelie»; dar cum își vor investieri bogați și își vor pune temelie statornică, în viitorime? De nu își vor investieri bogăția lor, făcându-o comoară în pământ, unde este siguranție și adevărire, ci de ar investieri în ceriuri prin milostenie către săraci, unde rămâne bogăția lor sigură și nevrășmășuită, precum a zis Domnul: «Nu investieriți vouă înșivă vistierii pre pământ, unde moliile și rugina le strică și unde furii o sapă și o fură; ci investieriți vouă-vă vistierii în cer, unde nici molia nici rugina o strică și unde furii nu o sapă, nici o fură» (Mat. VI, 19). Cu acest chip pun temelie bună bogații a mântuirii lor în viitorime; pentrucă

¹⁾ Și Teodorit împărtașitor obișnuia a numi pre cei ce au moral ne-trufăș.

bogația lor se va face răscumpărare sufletelor lor precum zice Solomon: «Isbăvirea sufletului omului este bogăția sa» (Pild. XIII, 8). Și când vor muri îi vor priimi săracii pre cari i-a miluit, în veșnicile sălașurile lor, precum zice Domnul: «Faceți înși-vă vouă prieteni din mamona nedreptăței, ca, când veți lipsi, să vă priimiască pre voi în veșnice locașurile lor» (Luca XVI, 9)¹).

Ca să se apuce de veșnică viață.

De vor face bogații acestea, zice, vor moșteni veșnica viață; fiindcă lucrarea faptelor bune și mai ales a milosteniei, pre care mai sus o a numit temelie bună, aceasta poate să pricinuiască lor pre câștigarea împărăției ce va să fie: «că veniți, zice, blagosloviții Părintelui meu, de moșteniți împărăția cea gătită vouă dela întemeerea lumii, că am flămânzit și ați dat mie de am mâncat și am însetat și m'ați adăpat și celelalte» (Mat. XXV, 34).

20. O Timotee, amanetul păzește'l.

Toate acestea, zice, câte ți s'a poruncit de către mine, păzește-le bine, o fiul meu Timotee, pentrucă sânt porunci dumnezești și stăpânești și iă aminte a nu face vre o scădere, că despre acestea a zis la începutul epistoliei: «Această poruncă o încredințez ție, Timotee» (I Timot. I, 18)²).

Depărtându-te de spurcatele deșarte glasuri.

Ferește-te, zice, și fugi de glasurile deșarte, adecă de cuvintele cele zadarnice, cele necurate și spurcate; cu aceasta însă ce zice Pavel, arată că sânt și zadarnice vorbe, care nu sânt necurate. Iar fericitul Ioan Hrisostom a cetit nouă glasuri, adecă ferește-te de sfaturile cele mai nouă ale minciuno-învățătorilor.

Și de împotriva punerile ale minciuno-numitei cunoștinței.

Minciuno-numită cunoștință aicea Pavel numește pre cunoștința ereticilor și a necredincioșilor; căci când nu povățuește înaintea credință, ci toate înțelegerile omului se nasc din siloghismuri omenești, acolo nu este adevărată cunoștință, ci minciunoasă și rătăcită și însuși numele ei mințește; pentru aceasta a zis Isaia: «Că de nu veți crede, nici veți înțelege» (cap. VII, 9). Insemnează însă din zicerea aceasta, că sânt și împotriva ziceri, de care se cuvine cineva dela început a se feri de ele și nici ca cum a se împletici cu dânsule.

¹) Teodorit însă așa tâlcuește zicând: „Pre câștigarea bogăției o a numit neștiință, iar pre câștigarea bunătăților ce vor să fie, o a numit temelie bună; că nemișcate și neschimbate sânt și acelea.

²) Teodorit însă zălog înțelege pre Darul Sf. Duh; carele fa priimit Timotei prin hirotonie.

21. Cu carea unii laudându-se întru credință au rătăcit.

Pentruce a căzut din dreapta credință aceia, cari se laudă și se fălesc în minciuno.-numita cunoștință? Pentrucă cela ce urmează siloghismurilor sale celor omenești, de nevoie este a se rătăci și a cădeă din credință, căci credința învoire fiind fără învoială, nu priimește siloghismuri. Inșă socotesc că acestea le-a zis Apostolul, pentru ereticii, cei ce se zic cunoscători (gnostici), cari erau plini de toată necurăția și fapta de rușine, precum zice despre dânșii atât Apostolul Iuda în soborniceasca sa epistolie, cât și sf. Epifanie; că pentru aceasta și Pavel spurcate și necurate a numit glăsurile lor cele deșarte, și cunoștința lor o a numit minciuno-nunită; iar al eresului cunoscătorilor acestora și începătorul și apărătorul a stătut Nicolae unul din cei șapte diaconi¹⁾.

Darul cu tine. Amin.

Dupre obicei fericitul Pavel pune și la epistolia aceasta ca o pecete asupra tuturor cuvintelor ce a zis, pre Darul lui Dumnezeu, de carele, nu numai se dă, ci și se păzește toată bunătatea; iar acest dumnezeesc Dar o de l'am dobândi și noi cu îmbelșugare, ca să păzim printr'însul bunătățile, ce le-am dobândit iarăși dela acesta, și să nu le perdem, slăvind pre Christos pre Dătătorul și hărăzitorul tuturor Darurilor, împreună cu Părintele și cu Sf. Duh, căruia slava în veacurile veacurilor. Amin²⁾.

Trimiterea aceasta I-a către Timotei s'a scris din Laodichia care este Mitropolie a Frighiei Pacatianești, precum scrie despre aceasta Apostolul în epistolia cea către Colaseni, și vezi la cap. IV al aceiia stih 16.

¹⁾ Pentru aceasta și Teodorit zice la această zicere: „Cei dela Simon, cunoscători (gnostici) pre sineși s'au numit, că cele ce le-a făcut dumnezeiasca Scriptură, ei zic că Dumnezeu le-a descoperit lor, și sânt pline de toată păgânăția și înverșunarea; pre aceasta potrivit o a numit dumnezeescul Pavel minciuno-nunită cunoștință, având ea întunecarea necunoștinței, iar nu lumina cunoștinței de Dumnezeu.

²⁾ Insemnează că zicerea „Darul cu tine, Amin“ este îmbrățișarea dumnezeescului Pavel, care obișnuște a o scrie de trei ori fericitul Apostolul Domnului cu însuși sfântă mâna sa, și în loc de fii sănătos, ce obișnuim noi a scrie la sfârșitul scrisorilor noastre, precum zice fericitul Teodorit. Vrednice de laudă însă sânt și cele ce a adaus la sfârșitul acestei epistolii aceștia Teodorit zicând: „Această învățatură se cuvine (adecă a toatei epistoliei acesteea) ca toți cei învredniciți de Ieremie (preoție) cu scumpătate a o păzi și ca pre un oare care canon loruși puturea a o pomeni și dupre aceasta a și îndreptă atât celea ce le zic, atât și celea ce se fac de ei, că așa este cu puțință a se face părtași și ai mărturisirei lui Timotei, încă și a-i însuși prea dumnezeescului Pavel“.